

DE
JURAMENTI

Promissorii

OBLIGATIONE

Prælectiones Sepem.

Habitæ in Schola THEOLOGICA

O X O N I I

Termino *Michaelis*, Anno Dom. 1646.

A

ROBERTO SANDERSONO,

S. Theologiæ in Academia Oxoniensi
Professore Regio.

Præmissa Oratione ab eodem habita cùm
Publicam Professionem auspicaretur
26. Octobr. MDC XL VI.

L O N D I N I.

Impensis R. Chiswell, S. Smith, B. Walford,
M. Wootton, & J. Conyers. MDC XC VI.

~~1509/4545~~

1568 | 8970

Oratio habitā in Schola Theologica
Oxon. à R. S. Sacræ Theologiæ
Regio PROFESSORE, cum
publicam Professionem auspicaretur
26. Oct. 1646.

Postquam mihi, integro jam quadriennio & quod excurrit, quicquid est hoc professorii sive muneris delegatum, sive oneris impositum esse sensi: dici vix potest (Auditores) quam horruerim totus; quam variae adversantesque sibi cogitationes mox animum alternatim incesserint meum. Obversabantur imprimis ante oculos quamplurima, quæ virum longe viribus præstabiliorem, audentioremque quam ego me aut esse puto, aut haberi velim, à suscipiendo tam arduo munere prorsus absterrent. Prox. cum omni tempore difficilis; tum illis, nisi pejora insecuta essent, pessimis temporibus, post tot enatas novas; veteres renatas hæreses; multo difficilior: Vires, cum vel maxime vigerent, admodum exigue; & tunc accrescentibus annis fractiæ plurimum imminutaque: Memoria fragilis & infida: Impediti oris, in hac etiam balbescente senectute, infantia: Vel ipsius Latini sermonis, post quinque tum superque lustrorum
A 2 absentiam,

absentiam, insolentia. Perorandi, prælegendi, disputandi, determinandi, ceteraque quæ hujusce sunt muneris præstandi (quæ fortassis ab his exigi fas est, qui assidui sunt in hac palæstra) facultas siqua olim inerat, quum in his studiis aliquantulum versaremur, (& quantilla tum illa !) exoleta jam prorsus, & plane nulla. Denique, ut minutiora illa præteream, longinquæ migrationis cum famulatu & supellectile qua libraria qua domestica, tedium, reliquaque ab re familiari incommoda; vel is unus, quem & fateri pudet, pudor plusquam subrusticus, & (quam facile patior amicos amoris quodam errore Modestiam interpretari) invirilis quædam verecundia. Insuperabilis illa quidem; ut quum natura insevit, firmavit educatio, fovit hætenus, atque etiamnum fovet tenuitatis propriæ conscientia: sed qua tamen vix aliud comperi quidquam à prima pueritia ad hunc usque diem, aut rationibus meis aut existimationi magis adversarium. Rotundit hæc assidue generosiores quosque animi impetus: eximium quid ausuri conatus frangit: memoriam pessime labefaciat, sermonis vim aut præcipit, aut sistit: ut, quod mihi visus sum quandoque mente concepisse haud prorsus incommode aut abs re, hoc aut non ausim proloqui statua taciturnior, ut si tentem, sic timide, sic gelide, sic id faciam hesitans, aut aliquanto nonnun-

nonnunquam præstaret non tentasse : Dicam
verbo, & quod res est ; una hæc timiditas, &
(si dabitis vocabulo veniam) hæc infiducia
mei, ut de munere hoc detrectando serio cogi-
tarim, atque etiam aliud eam in rem tentarim ;
plus efficit, quam cætera illa, quantumvis gra-
via, quæ hætenus commemini, universa.

Occurrebant dum isthæc cogito, ex adverso
pauca quedam, nec aspernanda, quæ laban-
tem animum nonnihil erigerent, cunctantem-
que subinde velut subiectis stimulis in hanc
arenam propellerent. Optimi Regis iudicium :
crebri amicorum hortatus : vester multorum
(ut illi submonebant, & ego haud inexpertus
humanitatem vestram facile credebam) in me
proni affectus. Pepulerunt ista fateor, (ut
par erat) animum meum, quin & commove-
runt : sed hætenus, ut tamen si meo unius
arbitratu res statuenda foret, nec longa nec dif-
ficilis futura esset deliberatio. Quid enim ?
Patererne ego me ætate jam declivi, defectis
viribus, memoria lubrica, balbum & pertimi-
dum senem, ex suavissimo quo perfruebar otio &
umbra, in apricum & in pulverem, iniquissimo
tempore, post 25 annorum missionem, quasi post-
liminio, & invitum rapi ? & quæ me pote-
rant satis expurgasse cicuta, si lubens consen-
sissem ? Quis non omnem mihi Anticyram
destinatam crederet, ni abnuissem & quod
perecunde licuit, restitissem ?

Ergo ne perduci poteris, inquietis, ut conditioni tam iniquæ acquiesceres tandem, sanus utrisque auribus atque oculus? Poteram, ut videtis, & perductus sum; ita sunt ut res humanæ, sic & consilia incerta: Sanusne an secus ubi facti rationem edidero, vosmet judicate. Certe non ego hac in re vel ingenio meo obsecutus sum, vel etiam iudicio: cui ut optatius fuit, ita visum est salutarius, in tenebris latitare securum, quam cum labore & periculo prodire in scenam. Imo vero egi cum amicis, qui apud serenissimam Regiam Majestatem videbantur aliquid posse; idque non una vice, coram & per literas semel atque iterum obtestatus per omnem amicitiam, regis animum pertentarent fieri ne posset sine ipsius offensione, ut de hac Cathedra aliter statueretur, nec ego tam importunum onus tam imparibus humeris sustinere cogerer. Pertentant: renunciant fieri non posse; perstare in sententia Regem, quod ante jussisset & id ratum esse velle: non utique obniterer porro frustra, sed onus quod excutere non possem, quæ possem animi alacritate subirem & preferrem. Hæc admonitus, officii conscientia, cujus voluntati obtemperare debui, ejus auctoritati cessi: Maxime cum altius assurgerem, (nam quæ hætenus dicta sunt ad humanas tantum rationes pertinent,) & ut decuit hominem

&

& Christianum & Theologum, summam
 Dei Opt. Max. providentiam, singula quæ
 in terris aguntur vel minutissima quæque,
 prout ipsi collibitum est, & suaviter &
 fortiter moderantis, diligentius cogitarem:
 Scilicet est cor Regis in manu Domini, sicut
 derivationes aquarum, & pro beneplacito suo
 convertit ipsum. (Hæc ego quo sapius &
 attentius cum animo reputavi meo, eo mihi
 propius conjunctam cum Regia voluntate di-
 vinam etiam vocationem visus sum contueri.
 Siquidem nihil aliud est, quantum ego quidem
 adhuc intelligere potui, ordinaria Dei ad ali-
 quod munus vocatio, quam ab his penes quos
 est plena & legitima de ejusmodi rebus statu-
 endi potestas, personæ ipsorum judicio non
 inidoneæ, nulla intercedente prava ambitione,
 dolo, malisve artibus, designatio. Pervicit
 itaque omnia impedimenta, omnia objectamen-
 ta diluit, duplex illa parendi necessitas, vo-
 luntati Regiæ, divinæ vocationi. Quo mihi
 paratiorem apud omnes bonos, apud omnes
 æquos rerum æstimatores excusationem fore
 confido, (si quod indubie futurum prospicio) in
 obeundo hoc tam illustri, tam arduo munere, nec
 votis meis, nec vestræ expectationi satisfacere-
 rem. Dabo tamen operam officio utcunq; ut
 satisfaciam meo: & sane, ut aliquid saltem
 de me fidenter dicam, spero me aliqua ex parte
 satisfacturum: illud si concedatis, quod omnino

concedi debet & est verissimum, non satisfecisse officio qui se ingessit, ni fecerit, quod debuit: satisfecisse qui admotus est, si fecerit quod potuit.

Exposui pluribus, auditores, provinciam hanc quo consilio jam olim susceperim: cur in ea administranda toto quadriennio nil gestum sit, si forte requiratis, paucioribus expediam. Quo tempore reverendus in Christo pater Vigornie Episcopus, cathedra pastoralis conscensa, doctorem hanc quam permultis jam annis plurimum crnaverat mihi successor designato reliquit (fuit id æstiva vacatione circiter Cal. Sextiles:) discessi tum hinc ea mente, ut proximo termino Michaelis certo etiam die constituto, Cal. scil. Novembribus reverterer; res domesticas interea componerem, eaque curarem quæ reditum maturarent. Quid multa? Curo, compono, & totus in hoc sum. Gliscere jam tum simultates publicæ, magis magisque indies universa in pejus ruere, ardere passim omnia discordiis civilibus: versari in ore, in auribus, in oculis omnium nil nisi bellici apparatus, armorum strepitus, tumultus militum. Ego tamen pergo, sed segnius aliquanto quam occiperam, vasa colligere, sarcinas complicare, capsas & cistulas rebus necessariis implere; ex quibus una, magno meo cum infortunio, paulo longius domo mea eo fine præmissa ut huc commodius asportaretur, post aliquot menses cum supellectile

supellectile quam habui pretiosissima incidit in glutinosas manus bonorum illorum virorum, quibus pro jure vis est, & arma pro legibus: unde eam mihi reglutinandi nulla jamdiu reliqua est aut facultas, aut spes. Sed quod amissum est, missum facio, & pergo. Instat tandem destinatus itineri dies; & erant quæ ad prosecutionem videbantur necessaria, pleraque expedita: prestolabar tantum tabellarium hinc cum literis ex quibus nonnulla, quæ mihi usui forent, & rescire intererat, intelligerem. Miror hominem condito die non adesse: expecto adhuc diem alterum, tertium, quartum; comparet nullus: quinta demum luce venit, sed pedes, inops, squalidus & mæstus. Nempe acciderat forte per illa tempora, (ipsissima hac fere anni tempestate,) prælium illud atrox, & utrique parti satis funestum Monticlivense, sive ad Edge Hill: unde disjecti sparsique per oppida longe lateque milites vicina quæque loca occupant & vias undique publicas nefariis depredationibus infestabant. Narrat misellus homuncio, ut in hos incidere, ut se minis contumeliisque pessime exceptum, equo, vestitu, nummis, & tabellis expoliaverint: docet omnia rapinis, latrociniiis, concussionibus, terroribus plena: quoad ardor ille belli refrixerit, intuta omnia viatoribus. Quibus auditis, necessitati iterum parendum ratus, abjeci prosecutionis consilium, certus memet domi continere, donec resideret nonnihil belli æstus,

&

& immutata rerum facies spem ostenderet
commodioris protectionis: quod ego sane, ut
eram illarum rerum inexpertus, intra paucos
saltem menses futurum non dubitavi. Sed
heu! quam inanis fuit spes illa! Exarsit ex illo
tempore multo quam ante æstuosus belli furor,
pervagatusque est latius, & afflictiores indies
res evasere publicæ: Venit interea Oxoniam
cum exercitu serenissimus Rex Carolus: urbem
vallo & fossa cingit, præsidio firmat: figunt
hic stativa prætoriani milites. Abiecta igitur
protinus omni spe & pacis publicæ, & redi-
tus hic mei: quod reliquum erat, experiri
statui, veterum illud adde. ^{adde} ^{si} ^{quid} ^{an} ^{aliquid}
contineret sanæ ac solidæ Philosophiæ. Peri-
culum feci, latui, eaque fui in proposita sen-
tentia, (postquam ita constitueram) siue con-
stantia mentis, siue pertinacia: ut cum alias
quam parcissime, idq; non nisi magna cogente
necessitate, cum integro propemodum biennio,
non omnino aut ocreas inducerim aut equum
conscenderim, aut parochialæ meæ angustissimos
fines (qui ubi maxime patent vix sunt mille-
num passuum) vel latum pedem unquam ex-
cesserim. Quod quam animo meo fuerit jucun-
dum, quam rebus meis salutare; nec ego satis
oratione complecti, nec vos existimatione con-
sequi potestis. Qua in re ingratissemus essem
quotquot sunt usquam mortalium, si non pro-
videntiæ divinæ vim, sapientiam, bonitatem
&

& agnoscerem lubens & latus deprædicarem:
cujus singulari beneficio factum est, ut quod
paucissimis in tanta rerum perturbatione con-
tigisse reor, mihi domi meæ inter meos consi-
dere licuerit; libris, literis, otio frui: & quod
ad animi mei fructum maximum duco, illiba-
tam una cum libertate conscientiam, & digni-
tatem conservare. Scil. ab domo abductus
sum mea, iniqua ut tum videbatur conditione,
sed (Deo providente) non infelici tamen, ut
aliium quendam verbi præconem belli lege ca-
ptivum in libertatem redimerem; virum sa-
ne gravem & disertum, quicum intercesserat
mibi à multis ante annis ex vicinia & longo
usu non levis animorum conjunctio & amici-
tiæ quædam necessitudo. Ne longum faciam;
uterq; tandem data utrinq; fide publica ita
domum remissi sumus, ut communis incolumi-
tatis mutui invicem obsides essemus. Hæc fides
sanctè servata, utrique nostrum in hoc tanto
rerum æstu tranquillitatem securam præstitit.
Sicque mihi, auspice Dei bonitate, brevis pro-
cella longam peperit balcyoniam.

Verum, ubi post deditam banc urbem, im-
mutatamq; in tantam rerum conditionem, ut
saltem itinerantibus securiores essent viarum
transitus, oblatam mihi opportunitatem sensi
Academiam revivendi: de ornanda hac quæ
mibi obtigisset Sparta denuò cogitare cæpi:
Nempe contractam longo situ seu rubiginem,
seu

seu scabritiem ocyus abradendam, excutien-
dum omnem torporem: reptandum è latebris
in apricum, ingenium deses & inurbanum qua
pote excitandum, & ad Academicos mores,
studia institutaque paulatim efformandum: hoc
est, ut ego interpretor, vim naturæ faciendam,
& vel invita Minerva Minervam colendam.
Statui, itaque sed communicato prius per lite-
ras cum amicis consilio, ad medium Octob.
adesse, si & illis id opportunum videretur.
Rescribit non sibi id opportunum videri, sed
necessarium, adeoque ab omnibus expectari;
proinde advolarem, de prælegendo aut dispu-
tando ne sollicitus essem; nec enim in tanta
Academiae solitudine, in mediis castris & inter
arma (ubi filere solent leges) istarum rerum
rationem ullam haberi, nedum expectationem:
Pergratum id fuit homini & semper cuncta-
tori, & subire onus ignavo, maxime & im-
parato. Quamprimum itaque per alias occupa-
tiones, & continuos imbres licuit, huc advolo;
ita securus ab omni publici officii metu, ut ne
vel solitariam schedam adversariorum anno-
tatiuncularum mecum attulerim. Alium enim
mibi proposueram istiusce itineris finem dupli-
cem: alterum, ut de Academicarum rerum
præsenti statu certius aliquid præsens cognosce-
rem: alterum, ut de futura prælegendi ratio-
ne cum viris amicis & prudentibus consi-
lium caperem. Sciebam enim vi statui atque
etiam

etiam officii prælectiones habendas esse: sed in prælegendo quam potissimum viam insisterem, ut id sequeretur quod Theologia studiosis & gratissimum esse posset & utilissimum: id vero nisi ab his edocuius qui quid maximè esset ad gustum & sensum eorum qui nunc sunt hominum, exploratum haberent, scire non poteram. Ast ubi advenissem, vix salutatum resalutatamque est invicem, cum mihi nova occinitur cantilena: prælectiones ordinarias pro more solito à professoribus expectari: Egone ut aliquid sic insperatum præstem, hac temporis angustia, hospes & harum rerum insolens, & quem tot alia premunt incommoda? Fieri non potest, inquam: Illi contra; At fieri oportet. Tunc ego mecum, jam ergo teneris: nec est aut elabandi spes, aut deliberandi locus. Sed bono es animo; Non est impossibile, nisi nos dialectici fallant, quodcumque est necessarium: — *ἡ δὲ ἀνάγκη ἵσχυρά ἐστιν.* Audendum ergo aliquid; & nunc tertium, quod à te bis antea factum est, necessitati parendum. Protinus ergo & calamum & chartas, & scrinia posco: & dum meditor (pro more publice profitentium) aliquid ipso in limine præfari, quod apud humanitatem vestram habiturum esset justæ excusationis instar, dum eam in rem scripturio nescio quid subcisivis horis & subsultoria opera, exit tandem de re nihili, hoc est de me, & de rebus, factis, consiliis meis, jejuna hæc & (ut vereor) nimium importuna narratiuncula.

Quam,

Quam, quo mihi videmini pronioribus,
animis & auribus excepisse, eo confidentius
ad illa accedo quæ supersunt dicenda: &
spero vos facile exoratum iri, ut qua me at-
tentione & patientia hætenus prosecuti estis
de præteritis rebus differentem, eadem pro-
sequamini porro, dum quid ego vobis in po-
sterum spondeam, quidque à vobis vicissim
petam, qua potero brevitate exposuero. Pri-
us illud quod attinet, imprimis aperte pro-
fiteor non esse me ex illorum numero, quibus
cordi est litem ex lite serere, rixas ciere docti-
ores quam componere, quique controversas no-
vas movere malunt quam summovere veteres,
& contentionis funem trahere quam abrumpe-
re: ingeniosi suo, fortassis & aliorum iudicio;
sed certe malo publico. Est hæc gens hominum
numerosa satis & multigena: sed in triplici
fere discrimine. Sunt qui suo nescio quo malo
genio, vel etiam odii invidiæve æstro perciti,
alienorum operum Aristarchi fiunt & Censores
severissimi. Excutiunt hi non sententias modo
& locutiones hominum, sed & vocum & syl-
labarum minutissimos quosque apices. Si erra-
tum est in re aliqua quamvis levissima, si quid
forte aut vehementius, aut temperatius dictum
quam pro ipsorum palato; vociferantur conti-
nuo insectantur, damnant, & tantum non diro
anathemate feriunt. Si quod obscurius prola-
tum aut ambigue, trahunt semper in deteriorem
partem

partem; & ne desit Calumniæ locus, sensum
ei de suo affingunt. Quod ita sanum, solidum,
pulchrum est, ut non audeant vituperare, (quod
vituperio proximum est) maligne laudant.
Est alterum genus eorum, qui aut ex inanis
gloriolæ cupiditate, nova & inaudita opinio-
num monstra in Ecclesiam invehunt, quorum
est hoc infelix seculum longe feracissimum;
aut unguis quidam laborantes pul-
chrum esse ducunt inutilibus distinctiunculis &
subtilitatibus, aut puerilibus inanis, gratiam
apud adolescentes captare, aut risu diducere
riictum Auditoris: Disputaturientes Theologi,
nec veteri Stoicorum vulgo multum absimiles;
qui se veriore professi philosophiam, in exilibus
tamen Grammaticorum ~~linguisticis~~ vel Dia-
lecticorum argutiolis omne ævum transege-
re. Tertium genus latissime patet, estq; eorum
hominum qui aut studio partium sic illos ad-
mirantur, quibus se magistris addixerunt, ut
sibi nefas esse putant ab eorum placitis vel la-
tum unguem discedere; aut odio partium ita
se demum satis esse religiosos existimant, si ab
eorum sententia, quos sibi adversarios consti-
tuerunt, quam longissime recesserint. Hinc alios
effectus videas ~~quosdam~~ & ~~ardentes~~ ex Antipa-
pismo Semianabaptistas, alios ex Antipurita-
nismo Semipapistas, alios — Sed piget ista
ulterius prosequi tam innumera, tam ingrata:
& ad alia festino. Harum ne in ulla classe

nomem

nomen censerè mereatur meum, Deum cordis
mei consciùm testem advoco, cui servire in
spiritu filii sui ante omnia cupio, ea me mente
ad hoc munus accedere, non ut propriæ existi-
mationi aut affectibus, non ut alterius cu-
jusquam voluntati aut gratiæ, sed ut unis
his tribus litarem, Veritati, Pietati, Paci.
Et quidem spero precorque eundem illum
Deum, cujus gratia hanc misericordiam ha-
stenus consecutus sum vilissimus licet peccator,
ut tamen effem fidelis: largiturum mihi in
posterum, pro sua bonitate, ne ab eadem hac
mente ullis aut mundi illecebris, aut machi-
nis tentationum, aut temporum inclinationi-
bus unquam dimovear. Cujus ope fretus,
ut cætera non ausim polliceri quæ non sunt
mearum virium, spondeo vobis tamen in
fungendo hoc munere, quoad Deus permise-
rit, sinceritatem, fidem, & postquam hospes
esse desiero, diligentiam.

Sunt & nonnulla, viri, patres, & fratres,
ut ad ultimum illud orationis meæ caput tan-
dem accedam, quæ à vobis ego vicissim expecto,
vel saltem expeto; compluria illa quidem, si
aut mihi vacaret exequi, aut vobis audire
singula. Sed præterquam quod id nimis longum
esset, est quoque aut mihi videtur non multum
necessarium; tam qui humanitatem dixerit,
hunc ego omnia illa una voce complexum esse
arbitror. Cogitate obsecro, quanta sit molis,

non

non cum uno jam Typhone Romano (quæ fuit
 quondam præcipua & pene singularis in hac
 arena concertatio) sed cum tot effervis giganti-
 bus, Socinianis, Pelagianis, Antinomis, Ana-
 baptistis, Erastianis, aliisque succrescentibus,
 quotidie velut Hydræ capitibus novis hære-
 seon monstris, quorum vix audita vulgo no-
 mina nedum satis explorata dogmata, manus
 conferere: Cogitate cuius sit artis; anguillas
 illas lubricas & cæno gaudentes, sed quid ego
 anguillas dico? Apage diminutiva; quin
 angues potius uisus iudei in phari-
 saeam (Sectarios, inquam & sophistas) è cavis & limo quibus
 se abdiderunt eruere; in lucem protrahere,
 ita constrictos tenere, nequa aut toxico no-
 ceant, aut elabantur lubrico. Cogitate quantæ
 sit solertiæ, latentem sub ovilla veste lu-
 pum deprehendere; Detrabere & pellem ni-
 tidus qua quisque per ora Cederet introsum
 turpis: Hypocritarum & Enthusiastarum,
 qui obtentu Reformationis orbi illudunt, qui
 sub larva Spiritus carni militant, qui liberta-
 tem prophetandi sibi arrogant ut aliis licen-
 tius imponant, quid sibi velint, & quo tendant
 occulta consilia sapienter perspicere, eorumque
 conatibus tempestive & prudenter obvenire,
 nunc ædificatio; Quotusquisque est ea narium
 sagacitate, ea perspicacia oculorum, ea lacer-
 torum & laterum firmitate, ut ad ista om-
 nia debite peragenda unus sufficiat? Ista si

cogitabitis, facile ut opinor & illud una existimabitis, mihi cui omnia jam dicta ex officio incumbunt facienda, omnino sub tam impari onere succumbendum esse, ni vos me fatiscentem usque & languentem cum omni humanitate vestra subinde sublevetis. Condonabitis itaque ut spero ingenio, pudori, memoriae, aetati, desuetudini, quicquid quacunque in re nolens peccavero: si quid forte inter disputandum aut alias exciderit non mature cogitatum, incongrue dictum, aut incommode enunciatum; si dictio aut phrasis non occurrerit rei de qua agitur exprimendae satis idonea; si memoriae diffusus, (quod me praedico, & alias quoties opus est facturum, & inter praelegendum constanter,) quae apud vos dicturus sum e chartis recitavero: si denique quod est ab antecessoribus meis quacunque in re egregie praestitum, id ego vel non praestitero, vel admodum tenuiter.

Hujus autem vestrae in me humanitatis certius mihi pignus dare non potestis, quam si praesentis instituti mei consilium resciero vobis non improbari. Dixi modo, & vere dixi, nihil mihi adhuc certi constitutum esse, in hoc praelegendi officio, quae viam insisterem.

Utrumne primo, quod à multis factum video, Epistolam aliquam Apostolicam analytice explicarem & Scholiis illustrarem, corollaria inde ad fidem & pietatem utilia breviter deducere, controversias emergentes digressionem facia

facta fusius pertractarem, loca revincendis hereticis & sectariis opportuna urgerem & confirmarem, vicissim quæ sunt ab iis in rem suam prave detorta nativo sensui restituerem, utraque ab ipsorum sophismatis & cavillationibus vindicarem?

An potius secundo, Historiam Evangelicam Domini nostri Jesu Christi vel juxta filium Narrationis unius alicujus quatuor Evangelistarum, vel etiam magis ex omnibus harmonici contextam proponerem & explicarem; & nodos historicos aliasque difficultates, quæ in paucioribus ἀπλοῖς qua ex rei subjæctæ qualitate aut circumstantiis ortas dissolverem?

An tertio, pari ratione historiam sacram Ecclesiasticam ex Apostolorum Actibus & Epistolis secundum temporum ordinem dispositam?

Vel etiam quarto, integram historiam Biblicam utriusque Testamenti à mundo condito ad constitutam usque ab Apostolis Ecclesiam Christianam perpetuo filo deducerem. & rerum gestarum exempla ad usum conscientiæ & vitæ institutionem, quoad res ferret, accommodarem?

An quinto, ex textu aliquo Scripturæ breviter exposito, locum communem Theologicum, maxime de re aliqua fidei controversa proponerem methodice explicandum: ut de Scripturæ perfectione, de satisfactione Christi, de Authoritate Ecclesiæ, de peccato Originali, de Justificatione fidei, de Merito operum, de

Purgatorio, Transubstantiatione, & id genus aliis.

An sexto, locum aliquem communem Theologie practicae sive Moralis pari modo explicarem; & casus dubios Conscientiae eo pertinentes ex certis agendi regulis & principiis illustrarem & dissolverem: ut, de Votis, de Juramentis, de Scandalo, de Rebus Adiaphoris, de libertate Christiana, de Obedientia & Subjectione, de civilibus Contractibus, de Divoritiis, de Restitutionibus, aliisque ad Dei cultum aut ad fraternae dilectionis & justitiae officia spectantibus?

An denique utrumque Theologiae partem (Scholasticam dico, & moralem) sic pariter excolerem, ut neutra se merito conqueri posset neglectam penitus aut exclusam; sed alternis terminis ac vicissim nunc in controversiis fidei derimendis, nunc in conscientiae casibus enucleandis, exercerer?

En vobis indicavi quotquot estis Theologiae studiosi, quae cum aliqua vestra utilitate fieri posse videbantur, singula: vestrum erit statueret ex his quid fieri velitis. Qua vestra inclinant studia, hac me comparabo: & quod plerisque vestrum gratissimum esse sensero, id universis utile judicabo. Sed enim hoc unum interim non possum dissimulare, ad practicam hanc Casuum Theologiam sponte sua & quasi natali ingenio multo propensiolem esse animum meum, quam

quam ad illam rixosam Controversiarum. Cum
itaque mihi nunc aliquid esse necessario & su-
bito faciendum, nec qua spiraret favoris ve-
stri aura in hac tanta temporis angustia satis
explorare possem: obsecutus ingenio meo, ad
Moralem Theologiam inflexi cursum. Cum-
que cogitarem quam sit grave Perjurii peccatum
Deo pariter & hominibus exosum; simulque
animadvertetem quot hominum myriades his
perturbatissimis temporibus tam nefario crimine
se implicuerint, dum aut metu adacti, aut in-
ducti dolo, juramentis se obstrixerunt variis,
& interdum sic inter se adversis, ut alteru-
trum sine certo perjurii periculo nec suscipi po-
tuerit, nec prestari: existimaui non potuisse
me utilius operam collocare, quam si aliquid,
quod ad Juramenti & Perjurii rationem per-
tineret, discutiendum susceperem, atque ex tota
hac materia delegi potissimum eam partem hoc
termino explicandam, quæ est de Obligatione
Juramenti, de Juramenti, inquam, promisso-
rii Obligatione. Ordiam autem hanc tracta-
tionem, Deo volente & auspice, comite patien-
tia vestra die Veneris proximo, hora consueta.
Unicum illud interea à me exorandi estis, viri,
patres & fratres perdilecti in Christo, pro sum-
ma vestra humanitate & pietate, Deum Opt.
Max. omnis boni fontem & largitorem mecum
comprecemini: ut in omnibus meis studiis &
conatibus sic me spiritu suo regat, verbo dirigat,

benedictione prosequatur; ut ea sola sentiam,
faciam, doceam, cum omni sobrietate & pru-
dentia, quæ ipsius gloriæ, Ecclesiæ Christi edi-
ficationi, matris Academiæ honori & ornatui,
studiosorum in vera fidei & conscientie puritate
profectui, meæ denique ipsius & paci internæ
& æternæ salutis aliqua ex parte inserviant,
per & propter merita Domini nostri Jesu Chri-
sti, cui cum Patre & Spiritu sancto Triuni
Deo, sit omnis Honos Laus & Gloria in secula
seculorum. Amen.

DE

Juramenti Obligatione.

PRÆLECTIO PRIMA.

NUM. XXX. 3.

Vir si voverit votum, aut si juraverit juramentum, ligando ligamen super animam suam, non polluet verbum suum: secundum omne quod egressum est ex ore suo, faciet.

SUMMARIUM.

1. Propositio dicendorum.
2. Juramenti definitio.
3. Juramentum est actus Religionis.
4. In Juramento Deus testis invocatur.
5. Materia Juramenti est Res dubia.
6. Finis Juramenti fides.
7. Dati Juramenti definitio continet 4 causarum genera.
8. Juramentum Assertorium & Promissorium.
9. Juramentum Comminatorium.

B 4

10. Jura-

De Juramenti Obligatione.

10. *Juramentum Execratorium.*
11. *Obligationis definitio & distinctio.*
12. *Obligatio ad Culpam & Penam.*
13. *Juramentum est sua natura obligatorium.*
14. *Obligationis in Assertorio & Promissorio discrimen.*

S E C T. I.

DE qua expeditius, & vestro majori cum fructu dicturum me arbitror, si in ipso statim vestibulo futurae tractationis generalem quasi typum & *axisagias* vobis ante oculos posuero. Sic enim & vobis melius constabit instituti mei ratio; & ego certas orationi meae metas figam: ut aut intra debitos fines usque se contineat; aut si quando forte extra oleas paululum procurrerit, non tamen ita laxè evagetur, quin ut possit mature & cito in ordinem cogi, & ad lineas revocari. Tribus itaque capitibus rem totam absolvam. Primum, ut qua de re agitur clarius intelligatur, ostendam quid sit *Juramentum* in genere, quid in specie *Promissorium juramentum*, quid item *Obligatio*. Deinde, quoniam de rebus incertis ex certis statuendum est, proponam *Axiomata* quaedam, sive *αξιώματα*, hoc est regulas generales à fonte juris naturalis haustas, & communi gentium consensu comprobatas; velut *hypotheses* & futurae disquisitionis *κείμενα* è quibus (ut conclusiones ex principiis, in quibus virtualiter continentur,) deducendae; & ad quas, sicut ad canonem & normam, exigendae sunt particularium casuum decisiones. His duobus necessario praemissis, quorum ex altero lumen accipiant quae sunt post dicenda, ex altero robur & firmamentum: tertio demum loco ad dubia illa absolvenda deveniam, quae aut nodum aliquem

aliquem vindice dignum in se continere, aut piorum hominum mentibus & conscientiis scrupulum injicere posse videbuntur. Quæ quum sit totius negotii præcipua pars, eaq; longe diffusissima; conabor universam illam casuum varietatem in certas classes redigere; idque secundum quatuor Causarum genera, quod ad *Obligationis Vinculum* attinet: rejectis in calcem operis, tum quæ ad *vinculi illius ἀποκρίν solutionem* spectant, tum si quod aliud aut fuisse à me debito loco prætermisum deprehendero, aut alias ad vitæ conscientiaque institutionem posse utiliter attexi judicavero.

II. Exhibito hunc in modum *ὅς ἐν τῷ* totius futuræ tractationis diagrammate, rem ipsam nunc tandem aggredior. Ubi primo explicandum occurrit, *quid sit Juramentum*. De voce nulli litem moveo, seu quis *Jusjurandum* malit vocari, sive alia quacunque appellatione. Neque vero opus est ut hac in re vocis alicujus Latinae, Græcæ, aut Hebrææ vim & originem, vel etiam *ἱερουργία*, *ἑωρουργία* aut *παρουργία* operosius exequar. Efficit enim jurandi passim cacoethes, & rei sanctissimæ his tam profanis moribus nimium familiaris abusus, ut *Quid sit nominis* nemini, ne puerilis quidem, possit esse ignoratum. Rei ipsius definitionem varie (ut sit) authores expresse-
re, pro suo quisque ingenio. Brevissima est illa Ciceronis; *Est, inquit, Jusjurandum affirmatio religiosa*. Quo magis, ut illud obiter dicam, præcoces hujus ævi adolescentulos, nescio quo præjudicii errore, sed magno suo cum damno, Cicero-
nem ut nimiae prolixitatis scriptorem defugere, & miror & indignor. Sed redeo. Pleniorẽ Jura-
menti definitionem siquis desideret, hæc esto: *Juramentum est actus religiosus, in quo ad confir-
mandam rem dubiam Deus testis invocatur*. Hanc
definitionem

Cic. lib. 3.
Offic.

De Furamenti Obligatione.

definitionem membratim per partes explico.

III. Dixi primò, quod sit *Actus Religiosus*. *Actus* hic ponitur loco generis. Quamvis enim Juramentum sit proprie in Prædicamento *Relationis*: quia tamen respectus ille relativus qui in Juramento est, fundatur in *Actione* jurantis, idcirco non incommode per talem actum definitur: siquidem in definiendis Relativis plerumq; adhibetur Generis loco aut *Materia*, aut *fundamentum* illius Relationis. Quod autem sit actus *Religiosus*, constat primo ex autoritate Scripturæ, *Deut. 6. 13.* ubi Moses ita populum alloquitur, *Dominum Deum tuum timebis, & ipsi servies, & per nomen ejus jurabis.* Ex quo loco concludunt uno ore Scholastici Juramentum esse actum (a) *cultus* (ut illi vocant) *Latriæ*, i. e. cultus sacri soli Deo debiti. Constat secundò, ex consensu omnium populorum: apud quos, etsi unius naturæ lumine ducerentur, sanctissima semper est habita Juramenti religio; usque adeo ut ipsa *Sanctitatis Religionis*, aliaque his cognata vocabula apud rerum Gentilium Scriptores vix ulla alia in re frequentius usurpata occurrant, quam in hac materia Juramentorum: & quum plurima ipsis alia sacra haberentur, Jurijurando tamen soli, non alia de causa quam quod inter tot sacra facerrimum quodammodo esset, peculiari quodam jure *Sacramenti* nomen remansit. Unde id nomen effluxit postea in Ecclesiam, nempe ob similitudinem aliquam cum (b) militari Romano- rum Sacramento, ad alia tamen quædam significanda. Quin & Gallis hodie ipsum etiam Juramentum, ex inclinato, ad suæ linguæ formam Latino nomine, pro Sacramento *un Serement* appellatur. Constat tertio, ex evidentissima ratione: quia Juramentum tendit in honorem Dei; per agnitionem Veritatis, Scientiæ, Justitiæ, & Potentiæ divinæ. Etsi enim Juramentum falsum, vel leviter, temere

(a) V. Aquil. 2.
2. qu. 8y. 4.

(b) ὁστὸν
σφραττικόν.
Dion. Hali-
carn. lib. 6.
Primum Mi-
litiæ vincu-
lum est Reli-
gio. Sen.
Epist. 9.

temere, aliasve indebite susceptum, prodit quidem ex parte jurantis irreverentiam quandam vel potius contemptum Dei, & nimis sapit Atheismum: ipse tamen jurandi actus ex natura sua divini nominis reverentiam includit. Quum enim omne juramentum adhibeatur ad id confirmandum quod à jurante dicitur, & fieri debeat omnis confirmatio per aliquod certius & majoris auctoritatis, (*ἄσπαστος μὲν ὃ καὶ μὴ ὄντος ἐπὶ νότου*, Heb. 6. *Homines per majorem jurant:*) qui jurat, ipso facto agnoscit Deum se superiorem, summæ auctoritatis testem, infallibilis veritatis *καταβολὴν*, omnisque perjurii ac falsitatis justissimum & potentissimum vindicem. Est ergo Juramentum Actus Religiosus.

IV. Dixi secundò, *In quo Deus testis invocatur.* Ubi sunt tria, Deum adhiveri & ut testem, idque per modum invocationis. (c) Deus imprimis in omni juramento advocatur. Quantumvis enim & Ethnicis, & Judæis, & Christianis solenne olim fuerit aut per creaturas jurare, aut saltem inter jurandum tacito Dei nomine creaturas solum nominare, ut infinitis testimoniis è scriptura sacra & aliunde petitis, si id opus esset, probari posset; (quorum utrumque, an & quatenus fieri liceat, Naz. n. in differere non est præsentis instituti:) in omni tamen Juramento, quod quidem est proprie & formaliter Juramentum, aut explicite aut saltem implicite Dei testimonium adhibetur. Nam & qui per idola jurat, quæ revera, (d) nihil sunt, & (e) non Deus, jurat per ea quæ putat esse Deos; & qui per aliquam creaturam jurat, id facit aliquo modo in ordine & ratione ad Deum; quia creaturam testem advocat tanquam aliquid Dei, in quo scilicet refulget Dei veritas, bonitas & potentia, & quo se tum agnoscit per Dei misericordiam frui, tum noleret per Dei justitiâ privari, Verbi gratiâ: si quis

(c) *ἡλικωτε ἐπὶ μάρτυρα θεοῦ.*

Nazi. n. in dehnit. *juramentum* Exod. 22. 11.

(1) 1 Cor. 8. 4. (e) Jer. 5. 9.

quis juret per vitam, per animam, per caput, per
 (f) Qui per salutem suam, &c. perinde est ac si diceret (f) per
 salutem suam jurat per Deum jurare vi-
 detur: respo-
 Etu enim di-
 vini nominis
 ita jurat.
 Ulp. l. 32. ff.
 de jurejuran.

illum Deum cui vitam, animam, caput debeo; à
 quo salutem expecto, &c. Et per hanc particu-
 lam distinguitur Juramentum à nuda assertione vel
 promissione; quæ ambæ fiunt hominibus sine ali-
 qua nominis divini aut expressa aut tacita inter-
 ventione. Adhibetur autem Deus ut testis: & per
 hoc distinguitur Juramentum à Voto. In Voto
 enim transigitur cum Deo ipso, ut cum parte, cui
 vota immediate nuncupantur: ast in Juramento
 transigitur cum homine; Deus autem adducitur,
 non ut Pars, sed ut Testis. Dixi autem in defini-
 tione Deum Testem ~~amā~~; & præcise, non au-
 tem Judicem aut Vindicem, quod tamen est à
 nonnullis additum: vere quidem, sed fortassis non
 necessario; & abesse debet à definitione omne
 superfluum. Fateor utrumque facere eum qui ju-
 rat; viz. Deum & testem adducere veritatis ejus
 quod dicitur, & vindicem falsitatis: sed illud pri-
 mario & per se, hoc secundario & ex consequenti.
 Nam ut Deus attestetur veritati, pertinet per se
 ad naturam testimonii: sed ut puniat falsitatem,
 non tam ad naturam spectat testimonii, quam ad
 effectum. Sed nec satis est ad Juramenti ratio-
 nem, ut Deus testis adducatur, nisi & invocetur.
 Potest enim Deus ut testis adhiberi, idque ad rei
 dubiæ confirmationem etiam sine Juramento.
 Ut si confirmandam hanc thesen, non esse ima-
 gines adorandas, adducerem aliquot Scripturæ lo-
 ca, proculdubio hoc esset adducere Dei testi-
 monium ad confirmationem rei Dubiæ; & tamen
 proculdubio hoc non esset Juramentum. Est e-
 nim longe aliud citare Deum testem, respectu te-
 stimonii jam olim exhibiti, quod citra invoca-
 tionem fieri potest: aliud invocare Deum testem,
 respectu Testimonii jam nunc exhibendi, in
 quo

quo Juramenti quasi formalis ratio consistit.

V. Dixi tertio, & est ultimum definitionis membrum, invocari Deum testem ad hoc *ut conformetur res dubia*. Quibus in verbis continetur Juramenti tum *Finis*, tum *Materia* sive *Objectum*.

Juramenti *Materia* circa quam, sive objectum est *Res dubia*: hoc est, cujus certitudo ita pendet ex fide dicentis, ut non possit ulla alia ratione commo-
modo investigari. *ἡ ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ οὐκ ἀπὸ τῆς ἀποδείξεως*, inquit Philo. Unde primo

Scibilia, qualia sunt *res Universales*, quæ certæ sunt semper sibi quæ similes, nec possunt aliter se habere; secundo *res Particulares* quæ nituntur sensuum testimonio, aut sunt ita indubie certa ex monu-

mentis historiarum traditione universali, aut alio publico & ab omni falsi suspitione immuni testi-

monio, ut apud eos qui sunt sanæ mentis nullus possit esse dubitandi locus; non sunt idonea Juramenti materia. Quam enim ridiculum foret, & à sobria ratione alienum, si quis juramento confir-

mare velit Triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, aut virtutem esse propter se expetendam, aut Aristotelem fuisse Philosophum, vel Ciceronem Oratorem; aut si adolescens disputa-

tans in Scholis, cui propositio negata incumberet probanda, destitutus argumento, (a) juraret eam esse veram? *Res ergo Particulares*, ut sunt facta singularium hominum cum suis circumstantiis, quæ propter varios casus & contingentias quibus sunt obnoxia, ita sunt mutabiles & dubia, ut de his nulla possit haberi certitudo (b) *per demonstrationem*, aut alia nisi quæ pendet ex fide humana: sunt hæc, quibus confirmandis proprie inservit Juramentum. Quod innuit Apostolus, *Heb. 6.* per illud *πίστεως ἀντιλογία*. Quasi diceret, Ibi Jurando locus est, ubi contradicendi finis nullus est; uno, puta Accusatore, affirmante; altero, Rhet.

puta

(a) Derisibile esse si quis in disputatione alienam scientiam, vel let propositum per juramentum probari. Aquin. 2. 2. q. 89. 1. (b) ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπὸ τῆς ἀποδείξεως. Aristot. 2.

puta

puta Reo negante : nisi interposito juramento altera parte contradictionis confirmata, cessaret pars altera, & sic tota lis terminaretur.

VI. Et hæc *Confirmatio βεβαιωσις* vocat Apostolus (c) *Heb. 6. 16.* loco jam dicto est ipsissimus Juramenti Finis. Nam cum res particulares incertæ essent & dubiæ ob earum contingentiam, nec possent probari nisi per testes, esset autem humanum omne testimonium valde infirmum & fallibile, ex duplici maxime defectu ; *Scientiæ* scil. (multa enim nos latent) & *Conscientiæ* (cum sit (d) *Omnis homo Mendax* ;) & tamen expediret hominibus, ut de rebus inter ipsos controversis & mutuo agitatæ haberetur aliqua certitudo ; qua sine nulla esset inter homines fides aut justitia, quæ sunt firmissima vincula humanæ societatis : necesse fuit recurrere ad testimonium Dei, qui nec fallere potest nec falli. Sicque receptum est apud omnes gentes, ex instituto Dei vi juris naturalis, velut huic malo congruum (e) *remedium* Juramentum. Omnium judicio *μωρίς παρ' ἀνθρώποις πίστις*, inquit Diodorus Siculus ; & Dionysius Halicarnasæus *παλαιοία πίστις* & utroque elegantius major utroque Apostolus *πίστις ἀνυπολόγις πᾶσι*, *Heb. 6.* Huc ubi ventum est, *Ne plus ultra* : sicut se oportet omnis humana disceptatio & contradictio. Non quod omne quod juramento confirmatur sit simpliciter certum, (tum enim nulla essent perjuria, quorum heu nimium plena sunt omnia :) Sed quod in hac mortalium conditione, (ubi perutile visum est divinæ sapientiæ humanum genus in multa rerum caligine & incertitudine versari, quæ magis supernis rebus quæ certiores sunt animum adjicerent,) nulla potest esse major fides humana, quam quæ Juramento, per invocationem divini nominis, quasi de coelo attestata & confirmata est.

(c) *Maximum remedium expediendarum litium*, l. 1. ff. de jurejurand. *Maximum dirimendarum causarum remedium*, l. 3. Sect. 8. Cod. de jurejurand.

Prælectio Prima.

VII. In hac juramenti definitione ita ut audivistis evoluta, continentur aliquo modo *omnes Juramenti Cause*. Primum illud membrum, quo dicitur *Actus Religiosus*; ejus nimirum qui jurat, necessario includit Agentis, hoc est Jurantis, Voluntatem (cum sit omnis homo agens liberum, & actus humanus omnis voluntarius) ut causam *Efficientem* primariam. Secundum Membrum exprimit *Formale* Juramenti, quod est divini nominis attestatio, sive *Dei ut testis invocatio*. Tertium membrum reliquam utramque causam complectitur: Materiam scil. & Finem. Est enim propria Juramenti *Materia circa quam* versatur *Res dubia*; cujus scil. ex nudo dicentis testimonio apud eum quicum igitur non est satis firma fides: & proprius Juramenti *Finis*, ut ex invocato Dei testimonio res dubia habeat eam *certitudinem*, qua circa res humanas contingentes nulla potest esse major. Hoc eo dixi, Auditores, quo excusatio apud vos esset hæc mea in explicanda Juramenti definitione prolixitas. Siquidem ubi ad casus dubios statumandos Deo volente pervenero, quod me facturum pollicitus sum per respectum ad *quatuor causarum genera*: tum demum vos omnes non dubito facile perspecturos, quam studiosis utile fuerit, quam instituto meo conducibile, ista quæ sunt à me de Juramenti natura paulo explicatius dicta, præcognita habuisse.

VIII. Sed de Juramento in genere hætenus: explicandum proxime, sed paucioribuss quid in specie sit *Juramentum Promissorium*. Variæ extant apud Theologos & Jureconsultos, pro diverso respectu Juramentorum seu divisiones, sex distinctiones. Dividitur alias in Judiciale, & Extrajudiciale: alias in publicum, & privatum: in simplex, & solenne: in Nudum, & Execratorium: in absolutum & conditionale, & alias aliter. Sed
nobilissima

nobilissima omnium, nec ulli eorum qui de Juramenti scripsere (quod sciam) prætermiffa, ea est qua distinguitur in *Affertorium* & *Promissorium*. Quum enim in omni Juramento, ut ante dictum est, assumatur à jurante nomen Dei per modum invocationis in testimonium rei alicujus dubiæ: advertendum est id posse contingere tribus modis. Potest enim res aliqua in dubium vocari, vel de *præterito*, Itane fuerit, vel non fuerit: ut vidiſtine heri Caium in foro vel non vidiſti? Vel de *præſenti*. Itane sit, vel non sit: ut, Habesne pecunias quas apud te deposui, vel non habes? Vel denique de *futuro*, Itane futurum sit vel non: ut Dabisne mihi cras mutuo centum, vel non dabis? Quoties ergo adhibito Juramento Deus advocatur in testimonium rei præteritæ, vel præſentis, dici solet ejusmodi *Juramentum Affertorium*: quia jurans sine ulla in futurum sponſione, aſſerit tantum rem ita eſſe vel fuiſſe ſicut ipſe tunc jurat. Quod ſi Deus interpoſito Juramento invocetur in testimonium rei futuræ, dicitur id *Juramentum Promissorium*: quia jurans pollicetur ſe aliquid in poſterum facturum vel non facturum. Affertorii uſus præcipuus eſt in Judiciis, & lites terminandas maxime in Quæſtione facti: Promiſſorii exiguus uſus eſt in judiciis; ſed & in Promiſſis, pactionibus & contractibus plurimus. Extant hujus generis juramenti multa in Hiſtoria Sacra, & alibi paſſim, exempla. Jurat (f) pie *Abrahæ ſervus*, ſe Domini mandata in aſſumenda herili filio uxore fideliter obſervaturum. Jurant, ſed incaute (g) *Jofue* & viri Principes populi Iſraelitici fœdus cum *Gabaonitis*. Juravit (h) *Rex Herodes*, ſed perquam temere, filiæ Herodianis daturum ſe quicquid poſtulare.

(f) Gen. 24.

9.

(g) Joſ. 9 15.

(h) Mat. 14. 7.

IX. Advertendum eſt ulterius, ſed Juramenti Promiſſorii appellatio ne comprehendi & *Commintorium*:

notarium : quale fuit illud (i) Davidis de perdest- (i) 1 Sam.
do Nabale temerarium Juramentum ; & impium 25. 22.
illum quorundam (k) *Judeorum* Zelotarum, quo (k) Act. 23.
se devoverunt nihil gustaturos, donec occidissent 12.
Paulum. Hæc, & alia id genus, non sunt proprie
Promissiones : quæ vox potius rem alteri gratam
significare videtur : Sed per Synecdochen quan-
dam cum Catachresi conjunctam, (cum alias fa-
miliare apud bonos authores, tum præsertim in
his dictionibus quæ futurum aliquod spectant, ut
Sperare pro *Timere*, & similibus) extendi potest
Metaleptice *Promissionis* nomen & ad *Comminationes*.
Ita Dei juramentum illud, quo (l) *juravit in ira* (l) Psal. 95.
sua, Israelitis qui ipsum variis provocationibus ult.
tentaverant in eremo non ingressuros in requiem
suam, non minus promissorium dici potest & solet,
(etsi minus proprie) quam illud ejusdem quo
(m) *Juraverit patribus eorum* se daturum eis ter- (m) Deut.
ram Chananeorum in hæreditatem. 1. 8.

X. Neque vero, quod ad Juramenti Promisso-
rii rationem ut effectum attinet, quicquam om-
nino interest *nude* præferatur Juramentum, an *cum*
adjuncta execratione. Etsi enim sint è Scholastico-
rum grege, quibus videtur Juramentum illud,
quod fit per *simplicem contestationem*, specie dif-
ferre ab eo quod fit per *adjunctam insuper execra-*
tionem ; ea ratione adducti, quod in illo Deus
advocetur solum *ut Testis* ; in hoc etiam *ut Judex* :
tamen si rem attentius consideremus, ex ante di-
ctis facile constat utrumvis fiat, perinde esse.
Omne enim Juramentum, quocunque modo pro-
latum, sive *nude* sive *execratoriè*, aut expresse, aut
saltem implicite, Deum & *ut Testem* invocat, & *ut*
Judicem : sed *ut Testem*, primario & per se ; *ut*
Judicem, secundario & consequenter : & est ea
forma Juramenti explicatissima, cum explicite &
Deus adducitur testis, & execratio vel imprecatio

attexitur: ut si quis sic juraret, *Deum Testor qui me perdat ni secero*, me hoc vel illud facturum. Sed plerumque fit, ut omissa nunc hac, nunc illa parte, contractius juretur: ut ex illis exemplis Sacrae Scripturae, in quibus Deus pro more humano jurans inducitur, satis manifestum est. Ubi Deum jurantem reperire est, modo per simplicem

(l) Ezek. 14.

16. 18. &c.

(m) Gen. 22.

16.

(n) Psal. 86.

35.

(o) μὲν τὸν.

Aristoph. in

Ran. 5. 2.

Ubi Scholia-

stae ἡλλειπλι-

κῶς ὁμοίαι,

καὶ ὡς ἔθι-

όν τοῖς ἀρ-

χαίοις, εἰσὶν

μὴ ὁρῶντες

καὶ τὸν θεόν

εὐλασθεῖς

καὶ ἐν εἰδω-

τοῖς τοῖς τοῖς

τοῖς ὁμοίαις

καὶ ἐν πνε-

υμαζόμενοι.

Et male om-

niatis parcite

verbis.

Horat. 3.

carm. 14.

Hinc formu-

la, 'Εὐφημεῖ-

το, Bona ver-

ba, &c.

(p) Psal. 50.

ult.

(q) Plutar.

in Roman.

quest. 41.

attestationem sine ulla execratione; qualia sunt illa, (l) *Vivo ego dicit Dominus*, (m) *Per memetipsum juravi*, (n) *per sanctitatem meam*, &c. modo sine aliqua expressa attestatione per solam execrationem, sed & illam (ob honorem & reverentiam) tantæ Majestatis, atque etiam pro more hominum verba (o) *mali omnis* per aposiopesein fere reticentium, elliptice & diminute enunciatam, in particulis **וְנָא** & **וְנָא** involutam & subauditam; ut in illo Psalmi, **וְנָא וְנָא** (p) *Juravi in ira mea*, *Si introibunt in requiem meam*. Illud interim videtur esse certum, omne juramentum promissorium, quacunque forma concipiatur, explicatiore vel contractiore, modo fit *Juramentum* & non mera *Afferveratio* vel *Obtestatio*, utramque virtualiter continere; Attestationem scil. & Execrationem. Nam in Juramento & Execratio supponit attestationem ut quid sibi natura prius: & Attestatio subinfert Execrationem, ut suum necessarium consequens. Scitum est illud Plutarchi, (q) *πᾶς ὁρκισμὸς εἰς κατὰ φύσιν τιμωρίαν ἔσθ' ὁπορέας*. Et hæc de juramenti promissorii natura sufficiant.

XI. Reliquum est, ut de *Obligationis* etiam natura & vi aliquid ultimo demum loco attexam. De obligationibus multa & satis prolixè Jurisconsulti: Definiunt autem illi *Obligationem*, quod sit *vinculum juris*, quo quis *astringitur ad solvendum id quod debet*. Quæ definitio non minus commoda erit iis rebus explicandis, quæ pertinent ad forum

forum internum Conscientiæ, quam illis quæ ver-
santur in foro externo Ecclesiæ aut Reipublicæ: si
Juris vocabulum non contrahatur ad *Jus Humana-*
um positivum, sed ita extendatur, ut universum
etiam *Jus Divinum* & naturale complectatur.
Ubi Quum autem, ut ex ipsa illa definitione colligi-
tur, vinculum omne obligatorium ex aliquo jure
originem ducat: quemadmodum duplex est *Jus*,
alterum divinum & naturale, civile & humanum
alterum; ita duplex est *vinculum* sive *obligatio*
inde consurgens. *Vinculum* scil. *Naturale*, quod
obligat naturaliter & in foro externo, ex vi legis
divinæ: & *Vinculum civile*, quod obligat civiliter
& in foro interno, ex vi legis humanæ. Illud
nonnulli *Æquitatis Obligationem* vocant; hoc
Obligationem Justitiæ. Sive id illi commode lo-
quantur, sive incommode, non disputo: nam ubi
convenit de re, quid opus est de verbis contende-
re? Sed quod idem illi tertium addunt Obliga-
tionis genus, quod sit ex utroque priore mixtum:
id certe aut parum commode faciunt, aut saltem
minus necessario. Nam si quis ad idem officium
præstandum, (ut exempli gratia ad alendum paren-
tes in senectute) & lege naturali, & lege civili tene-
retur: non hoc esset nova Obligationis species ex
utraque mista, sed potius *duæ Obligationes*; con-
junctæ quidem *Subjeto* simul & *Objecto*, (*Subjeto*,
in quantum obligant eandem personam; & *Obje-*
cto, in quantum obligant ad idem officium) natu-
ra tamen & origine distincta. Ratio manifesta.
Plures enim res non possunt producere ex mixtio-
ne sui novam speciem, nisi cum aliqua sui immu-
tatione reali. Unde (r) Aristoteles *mistionem* de-
finit *miscibilium alteratorum unionem*. Oportet
enim esse in omni *mistione* alterationem; & om-
nis alteratio est mutatio realis: ut patet in gene-
ratione misti ex quatuor elementis, non integris,

(r) De Gen.
& corr. 1.
tex. ult.

sed refractis & alteratis. ⁷ Ast ubi accedit priori obligationi obligatio nova, ut in presenti negotio civilis naturali, nulla fit realis mutatio utriusque: sed prior illa obligatio manet in eodem omnino statu in quo fuit ante accessionem novæ posterioris. Sed nolo his subtilitatibus diutius immorari. Obligationem in hac juramenti materia Naturalem sive Moralem vel solum vel præcipue intelligimus: Jurisconsultis illam alteram Civilem relinquimus.

XII. Præter illam Obligationis distinctionem ex Origine natam, per respectum ad Jus unde oritur obligatio: est & alia ab Objecto sumpta, per respectum scil. ad Debitum solvendum, quo tendit & in quod fertur Obligatio. Duplex autem est Debitum. Debitum Officii, quod quis ex præcepto juris tenetur facere: & Debitum Supplicii, quod quis ex sanctione juris tenetur pati, si officium suum neglexerit. Priori sensu dicimus mutua charitatis officia esse debita, quia Lex Dei illa præcipit, juxta illud, Rom. 13. (s) *Nihil cuiquam debete, nisi ut diligatis invicem.* Posteriori sensu dicimus peccata esse debita, ut in oratione Dominica, (t) *Demitte nobis debita nostra*: & mortem æternam esse debitam, juxta illud Rom. 6. (u) *Stipendium peccati mors.* Observandum tamen debitum posterius contrahi ex insoluto priori: ita ut si quis Debitum Officii plenarie dissolveret, faciendo id quod Lex imperat, non teneretur aliquo debito supplicii ad patiendum id quod Lex minatur. Respondet duplici huic Debita duplex item Obligatio, ejusdem plane denominationis: Obligatio scil. ad Officium faciendum; & Obligatio ad Supplicium preferendum; vel quod communiter dicitur & eodem recidit, Obligatio ad Culpam, & Obligatio ad Penam. Ita tamen ut illa sit prior & potior, sicut natura sua, sic & intentione Juris.

Tyran-

(s) Rom. 13.
8.

(t) Mat. 6.
12.

[u] Rom. 6.
23.

Tyrannidis enim est, non juris, poenam intendere aliter quam in ordinem ad culpam: & verum est illud Apostoli dictum etiam in hoc sensu, etsi fortassis alio rectius intelligendum, (*x*) *Lex Iusto non* (*x*) 1 Tim. *est posita.* Intendit ergo Lex primario, directe, 1.9. per se, & ἀνάγκη, obligare ad officium & obedientiam: ad supplicium autem & poenam non obligat nisi secundario, indirecte, consequenter, & ex hypothese; supposito scilicet officii aut contemptu aut neglectu, utramque hanc obligationem conjunxisse videtur Apostolus, Rom. 13. ubi agit de subiectione Supremae potestati debita: (*y*) *Ne-* (*y*) Rom. *cesse est, inquit, subjici, non solum propter iram, sed* 13.5. *& propter conscientiam.* E quibus verbis tria colligo ad praesens institutum pertinentia. Primum, duplici vinculo posse nos obligari ad idem praestandum; vinculo officii, & vinculo supplicii: hoc enim volunt illa, διὰ τὴν συνείδησιν, & διὰ τὴν ὀργάνην. Alterum, priorem & potius apud omnes pios esse debere officii conscientiam, quam supplicii metum. Tertium ex debito officii praecise exurgere obligationem conscientiae. Unde etiam manifestum est, nos, cum de *Juramenti Obligatione* loquimur, quatenus conscientiae res est, Obligationem illam intelligere primario & potissimum, qua tenemur officium praestare; non eam, qua tenemur poenam perjurio debitam sustinere.

XIII. Positis duabus his Obligationum distinctionibus, illud porro sciendum est, Juramentum omne ex sua natura esse obligatorium. Ita ut si quis juret, non intendens se obligare, imo etiam si juraret intendens se non obligare, nihilominus tamen suscipiendo juramentum ipso facto obligetur: ut posthac suo loco (si Deo volente eo pervenero) plenius ostendam, Recte Cicero, *Nul-* Cic 3. & Of. *lum vinculum ad astringendam fidem majores no-* sic. *stri jurejurando arctius esse voluerunt.* Sed qui

dilucidius hanc in rem dici potuit, quam quod est à Mose dictum in ipso textu? *Cum vir voverit votum, vel juraverit juramentum, וְ ִאָמַן ִאָמַן ִאָמַן ִאָמַן, ligando ligamen super animam suam.* Ubi geminatio illa ex Hebræorum idiotismo plurimam habet emphasin, & auget significationem vocis.

Gen. 22. 16. *Ut multiplicans multiplicabo, & benedicens benedicam*, id est, valde multiplicabo, valde benedicam, &c. sic *ligando ligamen*, id est, valde ligando. Quasi diceret, Etsi promissio vel nuda obliget conscientiam, addita etiam asseveratione aut obtestatione, fortius adhuc obliget: omnium tamen fortissime obligat *votum*, quod ipsi Deo nuncupatur, & *Juramentum* quod homini, sed Deo tamen teste, præstatur. Obligat ergo omne Juramentum conscientiam; tam *Affertorium* quam *Promissorium*. De Promissorio, quandoquidem tempus futurum respicit, nulli potest esse dubium: sed de Affertorio fortassis non sine ratione dubitare posset ex eo, quod omnis Obligatio est ad aliquod futurum; dictum autem sit prius Affertorii juramenti à Promissorio discrimen in hoc consistere, quod illud rem præsentem vel præteritam respiceret, hoc futuram. Sed facilis est solutio. Nimirum juramenti qua tale Obligatio non cadit primario *super Objectum*, sive Matèriam juramenti; sic enim Affertorium juramentum, cujus objectum est res præterita aut præsens, non posset obligationem de futuro inducere: sed obligatio cadit immediate & directe *super subjectum*, hoc est conscientiam jurantis, qui in utraque Juramenti specie tenetur ad aliquod officium de futuro præstandum.

XIV. Quod ut manifestius fiat, simulque liquido constet (quod explicandum suscepi) quæ sit juramenti promissorii obligatio: ostendam ut potero utrique Juramenti specie quid sit commune, quantum ad obligationis effectum; & quid sit Promis-

Promissorio Juramento peculiare. Concedendum autem est imprimis, quod est ex se ita evidens, ut ejus contradictorium manifestam implicet contradictionem, Obligationem omnem ad officium respicere officium *de futuro* præstandum; hoc est, aliquanto saltem tempore, etsi fortassis minutissimo, post contractam obligationem. Neque est observatu difficile, rem attentius paulo consideranti, hoc in omni Juramento tam Assertorio quam Promissorio contingere. Obligat enim se quisquis jurat ipso facto *ὅτις τὸ ἀληθεύειν*, hoc est ad manifestandum veritatem in eo quod dicturus est, sive illud sit de re præterita aut præsentis in Assertorio, sive de re futura in Promissorio Juramento. Et est ista obligatio hætenus utrique speciei pariter communis: ita ut in utraque si jurantis verba animo non congruant, violati officii *culpa* reus sit, & inde per necessariam consequentiam etiam & pœnæ. Sed in Juramento Promissorio, præter hanc obligationem quæ cadit *super Conscientiam Jurantis*, & est ipsi cum Assertorio communis, quatenus est *Juramentum*; est & alia ulterior obligatio, ipsi propria & peculiaris quatenus *Promissorium* est, quæ cadit *super Materiam Juramenti*; Cujus virtute tenetur promissorie jurans, non solum intendere de præsentis id facere quod juravit, quod est *τὸ ἀληθεύειν*, ut scil. *verba animo congruant*: sed etiam *conari* de futuro (quantum in ipso est) id implere quod juravit, ut *facta verbis congruant*. Hoc est, non modo obligat se ad id solum promittendum quod revera intendit: sed etiam ultra obligat se ad id omne faciendum quod jurando promisit. Quod vel ipsa verba Moïsis in hoc versu clare ostendunt: *Vir, inquit, qui juraverit juramentum ligando ligamen super animam suam, secundum omne quod egressum est ex*

ſuo faciet. Atque ita quam debui plene, & uam potui dilucide, expoſui vobis ſenſum meum de primo capite hujus tractationis ; Quid Jura-
mentum, Quid promiſſorium, & Quid Obligatio. Pergam reliqua , quo ordine propoſui, proxima prælectione (Deo volente) perſequi.

PRÆLECTIO SECUNDA SUMMARIUM.

1. *Præmonitio de Stylo.*
2. Hypoth. 1. *Juramentum decet ante omnia simplicitas.*
3. *Repugnat Simplicitati dolus malus, sive simulatio.*
- 4, 5, 6, 7. *Simulatione non vitatur perjurium.*
8. Hypoth. 2. *Juramentum est stricte juris.*
9. *Juramentum non nimis laxè interpretandum.*
10. *In Juramento conditiones communiter subintelligendæ.*
11. Hypoth. 3. *Juramentum non tollit Obligationem priorem.*
12. Hypoth. 4. *Rei impossibilis nulla Obligatio.*
13. Hypoth. 5. *Rei illicitæ nulla Obligatio.*
14. *Juramenti illiciti, & Juramenti de re illicitæ discrimen.*

SECT. I.

EXposito superiore Lectione quid *Juramentum* in genere, quid in specie *Promissorium Juramentum*, & quid *Obligatio*: pergendum nunc porro ad proponendum, quod proxime pollicitus sum, quasdam *αὑτῶν* sive *Hypotheses* instituto nostro accommodas, velut fundamento, aut, (si malitis) *Canones* & *αἰτίαι* totius futuræ disquisitionis: è quibus scil. petendæ sunt, & ad quas exigendæ, plerumque

rumque dubiorum determinationes. Sed unum vos interim, antequam id faciam, non jam exortum eo, (quod facerem si aut suspecta mihi esset vestra humanitas, aut res ipsa non esset multo justissima:) sed præmonitos tantum velim; mihi constitutum esse, dum reperiam quod rei de qua agitur utcumque significandæ sufficiat, de verbis non ultra laborare, multo minus de sermonis puritate nedum elegantia sollicitum esse. Curent ista scilicet, quibus vacat, & cordi est, negotium facere sibi non necessarium. Repetere soleo cum amicis non sine aliquo risuque jocoque, quantum sudarit, ut tandem ineptiret magis, vir alias sane non in eruditus, *Paulus Cortesius*: Qui dum, post Thomam & Scotum & complures alios meditatur in quatuor libros Sententiarum commentarios, pertæsus scil. voces in Scholis receptas ut minus Ciceronianas, pro Ecclesia (delicias hominis!) maluit ubique *Senatum* dicere, pro Legibus Ecclesiasticis *Senatus-Consulta*, pro Prædestinatione *Præsignationem*, pro Sacerdotum Ordinatione *Initiationem*, pro Angelis *Genios*, pro Episcopis *Flamines*, & alia passim ad eundem modum plurima. Quod eodem morbo laborasse invenio & alios quosdam, ut *Petrum Bembum* Cardinalem, & *Sebastianum Castalionem*: sed eos paucos admodum, & aliquanto temperatius. At nobis non libet, nobis non licet esse tam disertis. Oratori condonabitur, imo laudi erit, si sit verborum paulo diligentior: cujus inter virtutes est, non apte modo & dilucide, sed etiam pure & ornate dicere; quemque non dedecebit floridius quandoque & picturarius incedere. Ast *Philosophum*, aut *Theologum*, præsertim in Scholasticis meditationibus & nodis Controversiarum, tam decet compta & ornata oratio, quam bovem aratorem bullaræ phaleræ. Materia in qua operam sumimus, doceri con-

contenta, non postulat ornatum; sed nec patitur. Nimirum non est idem *in Roftris* & *in Scholis* versari: & aliud longe est liberiore campo frui, in quo cum copia quadam & ubertate exultare possit oratio; aliud spinas inter & vepreta impeditum teneri, unde se quovismodo expedire sine sanguine ex vulnere optimus est triumphus. Sed quid ego ista tam operose? Si vocibus & locutionibus in hoc tractandi genere receptis passim utar, quod est omnino faciendum; quin sit ea res veniam apud vos habitura nullus dubito; verendum magis ut sit habitura hæc tam prolixa defensio. Desino itaque orare; & ad *Hypotheses* festino.

II. Quarum esto Prima, *Juramentum ante omnia decet simplicitas.* Hoc est, ea est Juramenti natura & obligatio, ut quisquis se ad aliquid faciendum tam sacro vinculo obstrinxerit, Juramenti Religione omnino teneatur, & ex animo serio intendere, & quantum in ipso est sedulo conari, id omne facere bona fide quod se facturum promissit, sine omni astu, fraude, dolove malo aut simulatione. Rectè, aut pleraque omnia in hoc genere Cicero. *Quod affirmate quasi Deo teste promiseris, id tenendum est.* Secus qui fecerit, nec curaverit id re ipsa præstare ad quod se jurejurando obligavit, eum hic Moses censet *polluisse verbum suum*: hoc est, rem sacram nec temere prophanandam fœde & indigne conspurcasse, & perjurii reum esse, aut aperti aut palliati. Cum enim tradantur fere tria perjuriorum genera, quorum primum est Assertorio Juramentorum generi pene peculiare, *viz.* cum quis jurat aliquid esse verum, quod aut falsum esse putat, aut saltem sit necne verum dubitat; reliqua duo ad promissorium hoc genus pertinent; *Secundum* nimirum, cum quis jurando promittit quod nec intendit implere; & *Tertium*, cum

Lib. 3. Offic.

De Juramenti Obligatione.

cum, non student implere quod promiserat & intenderat : non sane multum refert, quod quidem ad perjurii rationem attinet, maxime in foro conscientiae, apertene aliquod trium fiat & *ἡ καὶ ἡ* an simulate & *ἐν ἁμαρτίᾳ*. Scilicet est illud prophani cordis indicium ; hoc dolosi : quorum utrumque, nisi (a) *fraus odio digna* majore, pariter (b) abominatur sanctissimus ille Deus, qui amat *simplices corde*, & diligit (c) *veritatem in intimis* ; (d) *declinantes autem in perversitates suas*, id est, hypocritas & dolosos facit *ambulare cum operantibus iniquitatem*, id est, pariter habet cum palam impiis & facinorosis.

III. Pugnat cum hac Juramenti simplicitate duplex *Simulationis* genus : alterum à parte ante, quod ad actum jurandi aut antecederet se habet aut concomitanter ; à parte post alterum, quod consequenter : quorum illud etsi deterius sit, neutrum tamen perjurio vacat. Utrumque complexus videtur David, locis diversis, sed propemodum parallelis ; Psalmis, viz. decimo quinto & vicesimo quarto. Quorum in altero, illi quaestioni (e) *Quis ascendet in montem Domini ?* inter alia respondetur, *qui non juravit in dolo* (לֹא בִדְמָה) id est, qui non juravit cum animo fallendi : ubi excluditur omnis simulatio à parte ante, ipso scil. tempore, & inter ipsum factum jurandi. In altero, consimili quaestioni, *Quis habitabit in tabernaculo Domini*, &c. inter alia respondetur non multum dissimiliter, *Qui juravit in malum*, (לֹא בִדְמָה) & non mutavit ; id est, qui postquam se juramento obligavit, maluit vel cum magno suo damno praestare quod incommode juravit ; quam alicujus temporalis commodi intuitu datam fidem violare : ubi excluditur omnis simulatio à parte post. Ista mihi aut non cogitare videntur, aut non serio, eorum qui nunc sunt hominum pleraque

(a) Cic. 1.
Offic.

(a) *Ψεύδους*
μυθεῖς ἀν-
δρῶν, μὴ
ἀπὸ τοῦ, ἀν-
δρῶν, γένος
ἐπὶ καλῶς
μὴ
μὴτε ἐπὶ τοῦ
ἐπὶ τοῦ, ἀν-
μὴ θεομω-
σταίος ἵσταν
μέλλαν.
Plat. de le-
gib. II.

(c) Psal. 51. 6.

(d) Psal. 125.
ult.

(e) Psal. 24.

3. 4.

Psal. 15. 14.

pleraque pars : qui in omne illud quodcunq; de-
 mum fuerit, quod est ab his quibus nocendi po-
 testas est propositum, ne ulla ambage prolixè &
 conceptis verbis jurare non verentur : quin sibi
 potius soli sapere videntur, ridentque non sine a-
 liquo fastu eorum simplicitatem & inanem me-
 tum, qui ne conscientiam lædant, nodum in scir-
 po quærunt scilicet & perscriptas ab iis qui pro-
 scribere possunt formulas sollicitant. Securi inte-
 rim se ab omni perjurii crimine metusq; liberant,
 sibiq; & conscientiae suæ egregie consultum existi-
 mant, si vel inter jurandum, Jesuitarum more ra-
 citæ alicujus æquivocationis aut mentalis reserva-
 tionis, aut subtilis coactive & à verbis prorsus ali-
 eni interpretamenti adminiculo se quoquo mo-
 do tueri utcunq; possint ; vel etiam postquam ju-
 raverint, rimam quæ elabantur, artificiosam ali-
 quam evasionem reperire queant, velut *συνὸν πάρ-
 μακον*, quo juramento sic fraus fiat, ut salvis verbis
 sententia tamen sophismate aliquo eludatur, & vis
 ejus omnis penitus enervetur. Non agnoverunt
 hanc *Theologiam* veteres Christiani : non hanc *mo-
 rum Philosophiam* saniores ethnici. Multo aliter
 ex illis Augustinus, *Perjuri sunt, qui servatis ver-
 bis, expectationem eorum quibus juratum est deceperunt.*
 Aliter & ex his Cicero, (b) *quod ita juratum est,*
ut mens deferentis conciperet fieri oportere, id servan-
dum est.

(h) *Lib. 3.
 de Offic.*

IV. Sed ne aut declamare videar, aut authori-
 tate sola pugnare : confirmabo aliquot rationibus,
 neutra simulatione tolli perjurium. *Ratio prima.*
 Ex permultis illis Scripturæ locis in quibus *cordis
 simplicitas*, cum in omni cultu Dei & officiis vitæ
 communis, tum vel maxime in contractibus, pro-
 missis, votis, & juramenti exigitur. Ut alia mit-
 tam, in textu proposito disertis verbis requiritur
 ab homine jurante, ut omnino faciat secundum id
 quod

quod egressum est ex ore suo. Ut omnino faciat, id est, ut & tunc temporis bona fide intendat facere, & postea bona fide quantum in ipso est conetur facere; secundum id quod egressum est ex ore suo, id est, secundum eum sensum quem verba ab ipso prolata juxta communem & receptum morem loquendi apta sunt in genere in mente audientium, & non secundum eum sensum, quem ipse fortassis inter jurandum intra semetipsum tacita mentis cogitatione reservatum dolose intendit. Quo facit illud quod ex Isidoro solet afferri,

(i) Lib. 2. (i) Quacunque arte verborum quis juret, Deus tascens. & hactenus qui conscientiae testis est; ita hoc accipit sicut tur 21. qu. 5. ille cui juratur intelligit. Neque etiam secundum c. quacunque. eum sensum, quem juratus postquam coepit eum

facti poenitere, de novo tandem comminiscitur ἀποσιώσας χρεῖν, seu dicis causa ut loquuntur; non ut integre & sincere exolvat sicut debet Sacramenti fidem, sed ut sibi aliisque videatur quoquo modo officio functum esse, & perjurii crimen isthoc artificio caute & provide admodum declinasse.

V. Ratio secunda. Ab exemplo ipsius Dei: quem scribit Apostolus, Heb. 6. ea ipsa de causa promissiones suas fidelibus factas jurejurando confirmatas esse voluisse, ut (k) περισσεύον abundantius, id est, quam fieri potest cumulatissime, & ita ut nullus posset esse ultra dubitandi locus, testatum ipsis faceret τὸ ἀμετάκλητον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, quam immutabile esset consilium ipsius in eo præstando quod se juravisset præstiturum: atque hoc omne eo fine, ut haberent credituri in ipsum ἰσχυρὰν παρακλήσιν, validam consolationem, spem firmam. Quam tamen non haberent, si in his quæ jurando promisit possibile esset ἰδοῦσαι θάνατον, id est, (l) docti vim ejus vocis exprimunt) si fallere posset Deus eos quibus juravit, frustrando ipsorum

(l) V. Grot. 2. de jur. bell. 13.

ipsorum expectationem. Fallere autem, & frustraret credentium spem, & ex se consolationem, si aut cum juraret non intenderet facere quod promisit, aut mutato post modum consilio idipsum debito tempore non præstaret, idque eo ipso sensu quo ab eis promissiones illas par erat juxta verborum tenorem intelligi. *Juravit (m) Deus, & non panitebit eum. Juravit Dominus (n) Davidi veritatem, nec discedet ab ea.*

(m) Psal.

110. 4.

(n) Psal. 138

11

VI. *Ratio tertia.* Ex natura veritatis : quæ prima est & potissima è tribus illis decantatissimis Juramenti conditionibus, quæ extant apud Jeremiam (o) Prophetam, & ab omnibus inculcantur, & à Scholasticis *Tres juramenti comites* appellantur ; *Veritas*, scil. *Judicium*, & *Justitia*. Cui *Veritati* repugnat, non modo quod falsum est, sed & quod *fictum* est : nec mendacium solum apertum & nudum, sed opertum quoq; & qualitercunq; palliatum. Polluit certe verbum suum mendacio, quicumque falsum dixerit proximo suo, & falsum is dixisse putandus est proximo suo, per quem stetit ut falsus esset proximus suus ea spe, quam ex dictis ipsius rationabiliter conceperat. Quum ergo per istiusmodi utriusve generis simulationem non evitatur *Mendacium*, dummodo id nostra culpa fiat ut decipiatur proximus adhibendo fidem dictis nostris : certe nec *Perjurium* evitatur, si nostra culpa decipiatur adhibendo fidem Juramento nostro : siquidem nihil aliud est *Perjurium*, quam *Mendacium juramento firmatum*. Ita ut omnino idem sit accedente Juramento *Perjurium*, quod est in nuda pollicitatione *Mendacium*.

(o) Jer. 4. 2.

VII. *Ratio Quarta.* A fine Juramenti proprio : qui, ut ex antedictis cum explicarem Juramenti definitionem satis patuit, est * *rei dubiæ confirmatio* ; nempe ut habeatur, de rebus alias incertis & ex humana fide pendentibus, certitudo quantum

* V. prælect.

1. num. 60

quantum expedit rebus humanis. Est enim Juramentum à Deo institutum vi luminis naturalis, in remedium defectum humanorum circa veritatem: ut esset tuendæ veritatis ultimum inter mortales præsidium, quoties omnia alia probationum genere deficiunt. Everteretur autem omnino hic finis, nec possit ulla esse apud homines certa fides, si liberum esset juranti pro suo arbitrio, quod verbis enunciat ad fidem faciendam; id aut tacita aliqua ambiguitate inter jurandum, aut postquam juraverit exquisito aliquo novo & quasi posthumo commento ita subnervare, ut vim suam omnem amittat, & effectum penitus careat. Horum alterum si liceret, non esset juramentum (q) ἀνθρώπων πίστις, sed ἀρχή & ansam novis contradictionibus & litibus præberet potius quam sedaret veteres. Hac aperta semel fenestra, quid cogitari possit tam fallum, pro quo tuendo non possit excogitari aliquod saltem effugium aut diverticulum, quo à mendacio liberaretur? Interim quantæ perverſitatis est, ut quod est à sapientissimo Deo in subsidium fidei institutum, id ab improbis hominibus verteretur in instrumentum fallendi. (r) πρὸς ἀπατήν ὁρᾷ ὁ σὸφιστὴς ὁ δὲν ἀξιοῦσθαι.

(q) Heb. 6.
16.

[r] Erasmus in
Chil. ex ymo-
chati Epist.

Profectio nisi quis sacro Dei instituto aliorum uti maluerit quam in eum in quem institutum est finem, (quod non facile commiserit vir pius) qui juramenti finis est, idem debet esse & jurantis: is autem est, ita audienti fidem facere, ut de rei prius dubiæ veritate certior fiat & securior. At qui simulat, falsam fidem audientibus ingenerare studet: atque ita non solum alterum falli permittit, (quod tamen est contra charitatem, cum potest & debet impedire) sed etiam fallere intendit, quod præterquam quod est contra omnem Justitiam & Honestatem, est etiam cum summa Dei injuria & nominis divini contemptu conjunctum.

Perjurium est
nequitur de-
cipere & den-
tari, 22. qu.
d. c. in dolo.

conjunctum. Et mihi sane vix aliud perjurii genus *Tertii Decalogi præcepti* aut scopo, aut ipsis etiam verbis (de non assumendo in vanum Dei nomine) magis ex diametro adversari videtur, quam quod ex ista simulatione exsurgit, *Vanitatis* enim vox ut proprie & adæquate omne id quod quovismodo falsum est complectitur: sic peculiari quodam modo & propriissime id significat, quod ita falsum est, ut tamen veri speciem aliquam præ se ferat. Adeo ut si quis Vanitatis (cum sit Ens rationis tantum nec habeat veram essentiam, per analogiam tamen quandam ad Ens reale) naturam & essentiam definiendo exprimere conaretur, non posset id commodius facere, quam si mentis imaginatione ideam quandam sibi fingat rei compositæ ex *Nihilo* velut *Materia*, & *Mendacio* velut *Forma*. Nimirum *Spes*, quæ se alit interim *Mendacio*, & tandem frustra est, nec invenit quicquam, ea *Vana spes* est. Et in præsentī negotio, qui promittit aliquid quasi revera futurum, assumpto in veritatis confirmationem Dei nomine, quod tamen totum abit in nihil, aut non intento aut non præstito, quod promissum est: is directe & ad litteram assumit Dei nomen in vanum, violat præceptum Dei, & gravissimi criminis (perjurii) reus est. Atque ita sat confirmatam habetis primam Hypothesin, de Juramenti simplicitate.

VIII. *Secunda* sequitur huic cognata, quæ ad Juramenti justam interpretationem pertinet; estque breviter hæc *Juramenti Obligatio est stricti juris*. *Jus strictum* hic intelligo, non ea significatione qua sæpiissime occurrit apud Jurisconsultos, pro illo rigore juris quod *ακριβοσύνη* vocant, & apponitur τοῖς ἐπιτηδεύουσιν sive *Æquitati*: quo scilicet convertitur (s) *Judicium in absinthium*, quodque est cum (1) Amos 6. ita injuria fere conjunctum, ut pene in proverbium abierit illud, *Summum jus summa injuria*. Sed

mius aliquanto, pro interpretatione juris ita
 justa & suis cancellis circumscripta, ut non tra-
 hantur verba juris ultra quam par est in alicujus
 partis gratiam & favorem, aut cujusquam facto
 vel commodo inservire cogantur. Ut verbo di-
 cam, *Strictum Jus* hic ita accipitur, non ut exclu-
 dit juris interpretationem æquitate temperatam,
 sed ut excludat juris interpretationem gratia cor-
 ruptam. Quum autem sit *Interpretari* nihil aliud,
 quam rem cui subest, aliquid aut obscuri aut am-
 bigui, exponere: sciendum est dari posse ejusdem
 rei triplicem expositionem sive interpretationem:
Rigidam, Favorabilem, Justam. Extremæ sunt
Rigida & Favorabilis: & est utraque, ut pleræ-
 que res extremæ, in vitio. Et ut est plerunque
Extremorum coincidentia quædam, sed adeo infe-
 elix dum utrinque à Medio recessum est, ut sem-
 per conveniant in eo quod malum est, & ut plu-
 rimum in eo quod pessimum: ita *rigida nimis &*
nimum favorabilis interpretatio Juris in eo conve-
 niunt, quod utraque per iniquam *οργανωσιν* vim
 quodammodo faciat legi, torquendo eam
 nimium subtili expositione, in compendium u-
 nius partis, & gravamen alterius; sed cum hoc
 discrimine, ut rigidiorum premat interpretationem
 qui agitur odio partium, favorabiliorem sectetur
 qui studio ducitur. *Justa* autem & inter u-
 tramque media interpretatio ea est, quæ citra re-
 spectum omnem ad personas, ex naturali æquitate
 & justitia, & ex verbis ipsis quatenus congrua sunt
 æquitati & justitiæ, verum & genuinum sensum
 legis venatur. Et hæc, si possit aperte satis ex ver-
 bis constare, est in omni re simpliciter retinenda.
 Verum quoniam fieri potest, & sæpe numero fit,
 ut de Legum aliorumque quæ indigent interpre-
 tatione proprio & naturali sensu oriatur contro-
 versia: ubi *justa interpretatio* ob rei dubietatem
 haberi

haberi non potest, concedenda est ex necessitate huic mediocritati sua quadam (ut ita dicam) (1) *latitudo prudentialis*. Quemadmodum Ethici negant virtutis Mediocritatem in puncto indivisibili, positam esse ut constare, proportionem Arithmetica, sed Geometrica. In jure ergo dubio supplet vicem *justa Interpretationis*, pro rei natura de qua agitur, nunc strictior, nunc benignior Interpretatio: quarum *Stricta*, à favorabili remotior, vergit magis ad Rigidam; *Benigna* vero favorabili propior à rigida magis declinat. Perinde atque in moralibus, Virtus ea, quæ *Avaritiam* inter & *Prodigalitatem* media est, prout remotior est ab alterutra extremarum, aut liberalitatis nomine censetur, aut *Frugalitatis*. Sunt ergo res aliquæ ita natura comparatæ, ut benignam sibi interpretationem suo quodam jure concedi postulent; quæ scilicet non sit interclusa verborum angustis, sed cum quodam (ut Ciceronis verbo utar) *laxamento* liberior: qualis habetur exempli gratia in jure nostrati *Res Testamentaria*. Sic ex lege charitatis aliena dicta & facta, præsertim Principum, Parentum, aliorumque Rectorum; scripta item hominum piorum & eruditorum, nisi ubi justa admodum subest suspicionis causa in contrarium) lenienda sunt *benigna interpretatione*; juxta id quod dici solet, Dubia esse interpretanda in meliorem partem. At sunt aliæ res permultæ ut *Privilegia*, *Contractuum* ex debito *Syngrapha*, & pleraque eorum quæ inducunt obligationem juris, inque his *Juramentum*; in quibus ubi de justo sensu ambigitur, longe satius est & naturæ rei accommodatius, strictiore quam benigniore uti interpretatione.

IX. Cum ergo dico *Juramentum esse stricti juris*, id ita intelligendum est, Juramenti sententiam ubi ea ex verbis satis manifesta est, omnino tenendam

(1) *ὡς ἡ ἀρετή*
ἔχει ἀνὰ τὸ
ἐλάττω. Ἀριστ.
1. Ethic. 6.

Cic. pro Clau-
dio 2.

nendam esse : ast ubi sententia dubia est, unicuique sedulo cavendum, ne nobis nostrisque affectibus nimium indulgeamus, aut nimis liberam laxamq; interpretandi licentiam nobismetipsis concedamus, quo facilius nos vinculo juramenti quo obligati sumus eximamus ; neve sensum aliquem juramento à nobis præstito aut ejus alicui parti assignamus ; proprii commodi aut utilitati causa quem non quivis vir alius pius & prudens (qui est liberioris judicii, utpote cuja nihil interest) ex ipsis verbis facile eliceret. Ratio duplex. Altera *respectu aliorum*, ob metum scil. *scandali* : nequis alius infirmior nostro exemplo adductus quod à nobis factum videt id sibi quoq; licere putet, etsi ignaro illarum subtilitatum, quibus tamen solis nosmetipsos à perjurii crimine tueri solemus. Altera *respectu nostri ipsorum*, ob metum scil. Perjurii : quod gravissimum crimen sine dubio in nos admittimus, si nos forte fallat benignior illa interpretatio, quæ nobis jurandi fecit audaciam. Niti-
tur autem hæc ratio generali illa & utilissima regula, quæ jubet *in dubiis partem sequi tutiorem*. Tutius autem est non jurare, ubi verba juramenti propositi secundum communem & obvium sensum verborum videntur aliquid illiciti in se continere, quam laxa interpretatione ita ea lenire in rem nostram, ut securius possimus in ea jurare : Quatenus istiusmodi juramentum sine perjurii periculo constat recusari posse ; non constat sine aliquo aut periculo aut metu posse suscipi.

X. Sed tamen & ex altera parte cavendum, ne *stricta hæc* de qua loquimur interpretatio abeat in *rigidam*. Quod enim de *Privilegiis* dicunt Juris-
consulti, id & in aliis universim obtinent, quæ sunt ejusdem rationis, & speciatim in *Juramentis* : neque ea nimis strictè, neque nimis large esse interpretanda. Quum ergo dicimus juramentum
esse

esse stricti juris, non est id ita intelligendum quin ut in omni juramento utcunq; simpliciter enunciato & sine exceptione, subintelligi tamen possint & debeant omnes illæ sive *Exceptiones*, sive *Conditiones*, quæ de jure communi subintelligi solent ad hoc ut juramentum obliget. Quarum sunt præcipuæ, & ad quas fortassis reliquarum pleræq; reduci possunt, istæ quæ sequuntur. Subintelligendum primo, Si *Deus permiserit*: secundum illud Jacobi, (x) *Si Dominus voluerit & vixerimus, faciemus hoc vel illud.* Unde si Caius Titio juret se ad kal. Januarias Londini affaturum, & pecunias quas ei debet allaturum; si ad id tempus gravi morbo correptus decubuerit; aut in itinere à latronibus expoliatus nummos amiserit: in hoc casu non tenetur perjuri. Ratio est: quia cum omnia Divinæ Providentiæ & voluntati subsint, nec sit in cujusvis hominis potestate omnes futuros casus præstare: qui fecit quod in se fuit ut adimpleret quod promiserat, juramenti fidem exolvit. Nam cum *rei impossibilis nulla sit obligatio*, ut mox audietis: omne juramentum ex lege communi debet intelligi cum clausula (y) *Nisi Deo aliter visum fuerit*, aut alia simili. Subintelligendum secundo, *Quod licet*: quia *nec rei illicita ulla obligatio est*. Ut si quis juret indefinite observare omnia statuta & consuetudines alicujus communitatis; non obligatur ad observandam nisi ea tantum quæ sunt licita & honesta. Subintelligendum tertio, (z) *Salva Potestate Superioris*. Unde si filius familias juret se facturum aliquid in se licitum, pater autem rei ignarus aliud ei faciendum imperet quod impediat id fieri quod juramentum est, filius non tenetur juramento; quia lege divina naturali tenetur parere imperio patris. Et qui juravit non exire domo, citatus à legitimo iudice ad comparandum, non obstante juramento

(x) Jac. 4.

(y) In omni voto vel sacramento intelliguntur hujusmodi conditiones, si Deus voluerit, si vixeret si potest, Glott. ad 22. qu. 2. c. B Paulus. (z) In juramento semper ius superioris intelligitur exceptum. 2. Decret. 24. 19.

tenetur exire. Ratio est, quia actus unus non debet præjudicare juri alterius. Subintelligendum quarto, *Rebus sic stantibus*: id est, si res in eodem statu permanserint quo nunc sunt. Unde qui juravit reddere gladium, non tenetur reddere furioso. Et qui juravit ducere aliquam uxorem, non tenetur ducere si deprehendat eam esse ex alio viro gravidam. Has & istiusmodi conditiones, quarum est perspicua ratio, in omni juramento subintelligi fas est, etsi non exprimantur: & rigidus nimis esset juramenti interpres, qui istarum aliquam exclusum iret. Sed si quis exceptiones admiserit magis dubias, & non à verbis juramenti solum sed ab omni recta ratione alienas, nec jure communi & consensu populorum approbatas: ne is ausu temerario fines juramenti à Deo præstitutos loco moverit, & omni perjuriorum generi latam portam aperuerit. Maneat ergo secunda hæc nostra hypothesis, de *stricta juramenti interpretatione*.

XI. Cujus ut & Superioris de juramenti simplicitate propterea fusiozem instituti tractationem, (etsi plurima alia meditati mihi in mentem venerint, scitu non indigna, quæ tamen brevitatis causa prætermittenda judicavi:) tum quod rerum istarum clarior explicatio visa est mihi his dissolutissimis maxime temporibus admodum necessaria, in quibus viri pessimi ludunt juramentis, ut

* *pueri astragalis*; tum quod utriusque hypotheseos permagnus erit usus, in his quæ Deo volente futuris prælectionibus à me dicenda sunt. Reliquas absolvam brevius. Hypothesis tertia. *Juramentum non tollit obligationem priorem*. Habet quidem juramentum ex natura sua vim obligatoriam: sed *constructivam* tantum, non item *destructivam*. Hoc est, potest inducere novam obligationem ubi nulla fuit, vel etiam confirmare eam quæ præfuit:

* *Lyfandri dictum*; apud P'm. in apoth. Idem tamen lib. de fort. Alexand. id tribuit Dionysio tyranno.

fuit : sed non potest tollere eam quam invenit, aut aliam ei repugnantem superinducere. Cujus ratio est ; quia per omnem obligationem jus alteri accrescit ; quisquis enim obligatur, alteri obligatur : & iniquissimum videtur, ut per merum actum unius lædatur jus alterius sine ipsius consensu. Neque vero intererit quicquam hac in re, fueritne prior illa quam supponimus obligatio, *Naturalis* an *Acquisita*. *Obligatio Naturalis* & *Necessaria* est, qua adstringimur ad aliquod officium alteri præstandum, quod ei debemus ratione personæ nostræ vi legis Naturæ : ut dicitur quibusdam (ut superiore lectione monui) *Obligatio Aequitatis* : qua ex lege naturali, quæ & æquissima est & omnis æquitatis norma, originem ducit. Talis est mutua obligatio quæ est inter virum & uxorem, inter patrem & filium, inter dominum & famulum, inter principem & subditos. *Obligatio Acquisita* & voluntaria, quæ & *civilis* (per synecdochē speciei dicitur) & *Justitiæ*, quia justum est ut quod quis voluntate sua fecit eo teneatur ; est qua astringimur ad aliquod officium alteri præstandum, quod ei debemus ex condicito, virtute alicujus voluntarii actus proprii. Talis est illa obligatio, quæ ex promissis, votis, juramentis, fœderibus, aliisque humanis contractibus & conventionibus oritur. Si cui ergo juramentum suscipiendum deferatur continens aliquod quod obligationi priori, sive naturali sive acquisitæ adversetur, ut si adversetur officio quod parenti debetur aut principi ; vel si repugnet ei quod ante licite juratum fuit, vel promissum, ejusmodi juramentum non potest à quoquam salva conscientia vel præstari, vel præstitum adimpleri. Qui utrumvis fecerit, pejeraverit.

XII. Sequitur *Hypothesis quarta*, quæ est ita ex se evidens, ut sit *Regula Juris*, nec probatione indi-

(c) L. 185. F. de diver. reg. geat. (b) *Rei impossibilis nulla est obligatio*. Ex-
tenditur autem ad omne genus impossibilitatis,
quæ in materia juramenti potest contingere. Con-
tingit autem rem aliquam esse *impossibilem*; aut
per se, aut ex accidente. Per se autem tripliciter.

(c) Si stipuler *Primo impossibilitate Naturæ*; quomodo impossibile
ut id fiat quod est hominem volare, piscem loqui. Secundo, im-
possibilitas *Facti*: quomodo impossibile est Caium
natura fieri hodie Londini commorantem cras convenire Ti-
tium Venetiis. Tercio, (d) *impossibilitate Juris*:
obligatio non consistit. l. 35. quomodo illud dicitur impossibile alicui, ad quod
F. de verbo obligat. non habet potestatem legitimam; de quo etiam
obligat. illud intelligendum est, quod dici solet, *Id tan-*

(a) *Ubi conditio iure imple- tum possumus, quod jure possumus*. Sic impossibile
ri non potest, est Prætozem istius Urbis conferre alicui gradum
nullius momenti est sti- Doctoratus. Siquis aliquod in aliquo istorum tri-
pulationis. l. 137. um generum impossibile se facturum juraret; vā-
f. 6. F. de num esset juramentum, & ab initio nullum, & per
verb. obligat. consequens non eum omnino obligaret, non mo-
-- generaliter do ad faciendum quod juravit, sed ne ad conan-
quædam fa- dum quidem. Sed *Rei impossibilis ex accidente tan-*
cium à jure tum, aliquantum diversa est ratio. Ut siquis jura-
communi re- tus solvere centum infra mensem, quod non est
motum est ser- per se impossibile, casu aliquo inopino interim
vari hoc non f. 16. F. de impediatur, ut non possit tantam pecuniæ sum-
fatis. mam tempore præfinito conficere; etsi non obli-
getur in foro Conscientiæ ad faciendum id quod
promisit, scil. ad solvendum totum debitum debi-
to tempore, quod jam redditum est ei impossibile;
obligatur tamen ad faciendum quod in se est, viz.
ad solvendum quantum potest, & quam cito po-
test. Ratio utriusque est, qui cum in hoc casu so-
la impossibilitas impediatur obligacionem; obligatio
(e) tollitur quoad id solum quod est factu impossi-
bile; (f) quoad reliquum vero manet, & qui
non potest omne quod debet, debet tamen omne
quod potest.

(e) Tum liber
etis à jura-
mento. Gen.
24. 8.

(f) Vid. 97.
& l. 126. f.
3. F. de verb.

Obligat.

XIII. Hypothesis Quinta. *Rei illicitæ nulla est obligatio.* Est autem *illicitum*, quicquid est contra aliquod Dei præceptum in decalogo, aut contra bonos mores; quicquid repugnat pietati erga Deum, aut charitati erga proximum; quicquid bono publico adversatur, aut paci Ecclesiasticæ, Politicæ, Domesticæ: ut semel dicam, quicquid in se continet aliquam rationem peccati. Huc illa pertinent vulgatissima, (g) *Juramentum non est vinculum iniquitatis. In malis promissis recinde fidem,* (g) Vide *Canstas 22.*
&c. Ratio est: quia omne illicitum est contra *94. 4.* officium. Obligatio autem omnis est ad officium. Præterea, quicquid est illicitum, est aliquo modo à Deo prohibitum, (ut immediate, aut per consequentiam;) prohibitio autem Dei obligat ad non faciendum id quod prohibitum est, quam obligationem ex tertia hypothefi subsequens Juramentum tollere non potest. Imo qui Juravit facere id quod sine peccato fieri nequit, tantum abest ut obligetur ad id faciendum, ut potius obligetur omnino ad non faciendum. At juratum non adimplere perjurium est, inquires. Imo vero si res sit illicita in quam juratum est, tunc pejerasti cum jurasti, non pejeras, cum contra facis. Et rem illicitam ideo adimplere quia juravi, nihil aliud est, quam perjurio flagitium adjicere velut *Pelion Offæ & siti ebrietatem;* quam juramenti vice perjurii potius mensuram implere; quam in perjurio obdurate & sine pœnitentia perseverare. *proposita
ut ratio
videtur. 94.*

XIV. Est autem advertendum circa hanc hypothefin; multum distare quæstionem hanc *An hoc vel illud Juramentum sit licitum?* ab ista, *An hoc vel illud Juramentum obliget?* Eti enim certum est, quod constat præstari non debere: ne jurari quidem debere, potest tamen fieri, & sit læpissime, ut quod jurari non debuit debet tamen præstari.

præstari. Exemplum clarissimum, fœdus à Josue cum Gabionitis pactum. Discriminis autem ratio hæc est. Ubi Juramentum ideo est illicitum, quia id in quod juratur est res illicita; ibi utrobique peccatur, & jurando & adimplendo: ut si quis juraret occidere innocentem, & idipsum faceret, & perjurij reus esset, & homicidii. Et revera tale juramentum nullatenus obligat: quæ ultimæ istius hypothesis ipsissima mens est. Verum ubi juramentum de re non illicita fit aliunde illicitum, ex aliquo externo defectu, & propter aliquam indebitam circumstantiam: obligare potest jurantem ad implendum quod promissit, nisi appareat aliud impedimentum. In quo casu locum habet quod vulgo dicitur, *Fieri non debet, Factum valet*. Possumus ergo distinguere, Juramentum dici posse illicitum duobus modis: vel respectu *rei juratæ*, vel respectu *actus jurandi*. Juramentum illicitum respectu rei juratæ nullatenus obligat juramentum illicitum respectu actus jurandi obligat, nisi aliunde impediatur. Sed de his hætenus. Istæ sunt illæ *עגלי־לוי* sive hypotheses quas præponendas duxi infecuturæ tractationi: quibus velut pedamentis & tibicinibus suffulcian- tur quæ posthac de juramenti vinculo, & ejus vinculi solutione dicturus sum; Quæ quamvis sit materia valde diffusa; ex his tamen duabus præmissis partibus confido tertiæ parti tantum & luminis & roboris accessurum, ut non desperem posse hoc Termino universam de re proposita dissertationem absolvi. Conabor certe (si Deus permiserit) omnem illam *casuum* varietatem ita compingere & in arctum cogere, ut Quinque Prælectionibus, (quatuor scil. de *Vinculo* juxta totidem causarum genera, & quinta de ejus vinculi *Solutione*) totam quæ superest partem, si potero, complectar.

PRÆLECTIO TERTIA.

Continens Casus Sedecim.

S U M M A R I U M.

- 1, 2. *Methodi ratio, & ordo dicendorum de Juramenti materia.*
3. *Juramentum de re simpliciter impossibili.*
4. *Juramentum de re impossibili, & ab initio improbabili.*
5. *Juramentum de re impossibili sed ab initio probabili.*
6. *Juramentum de re Necessaria.*
7. *Juramentum de re illicita.*
8. *Juramentum de re simpliciter illicita.*
9. *Juramentum de illicita ex circumstantia.*
10. *Juramentum de re quæ juranti videtur illicita.*
11. *Juramentum repugnans priori obligationi.*
12. *Juramentum impeditivum alicujus boni.*
13. *Juramentum cedens in incommodum ipsius jurantis.*
14. *Juramentum alteri scandalum præbens.*
15. *Juramentum de re Adiaphora.*
16. *Juramentum de faciendo quod alius voluerit.*
- 17, 18. *Juramentum de conservandis juribus, & de observandis statutis.*
19. *Supradicta omnia caute esse intelligenda, submonitio.*

SECT.

S E C T. I.

Immensum jam tandem pelagus ingredior : de *dubii Conscientiæ casibus*, quod ad Juramenti vinculum attinet, idque quoad quatuor Causarum genera, prout pollicitus sum dicturus. Sed antequam è portu solvam, illud vos adhuc præmoneo, non me fore de *Methodo* eorum quæ sunt dicenda nimis sollicitum. Est quidem *Ordinis* in omni genere studii & tractationis plurimus & necessarius usus : quo sine, poterit fortasse quis vasta & assidua lectione comparare sibi variæ eruditionis molem ; sed eam confusam & indigestam, nec multum utilem. At illam ex altera parte *Disproportionatam*, & nimiam methodi ac curationem, (quam video nonnullos nimis anxie sectari,) ut molestam quandam superstitionem, & non levem studiorum remoram, vitandam semper judicavi. Mihi sat erit, omnia dicenda ad certas classes ita revocare, ut aliqua saltem cognationis vel analogiæ ratio appareat cur id factum sit : parum sollicito, nequis excipiat juramenti sensum & interpretationem ad *Formalem*, aut effectum aliquem ad *Finalem Causam* non satis concinne reduci. Cum autem, ubi omnes causæ concurrunt ad effectum producendum, *Materia* imprimis requiratur, ut primum Subiectum generationis ; proxime *Efficiens* causa, quæ agendo formam producat ; tertio *Forma*, quæ in materiam per actionem efficientis introducat ; *Finis* denique cujus gratia efficiens operatur : nos hunc quasi naturæ ordinem, sequuti, à Materia ordiemur ; hinc ad reliquas suo ordine progrediemur.

II. *Materiam Juramenti* intelligo rem illam circa quam versatur, & in cujus confirmationem adhibetur Juramentum : sive ea res spectetur ut

Juranda,

Juranda, sive ut *Jurata*. Ad rem jurandam pertinet illa quæstio, *Licetne* hoc vel illo modo jurare; ad rem *Juratam* ista, Posito quod juratum sit, *juramentum* illud sive licitum sive illicitum, *An & quatenus obliget* in conscientia? cum ex facto etiam illicito possit oriri obligatio. Et est hæc quæstio sola instituti nostri propria: Exponam tamen plerunque obiter & *ὡς ἐν τῷ παρόντι*, saltem ubi eadem fidelia utrumque parietem dealbari posse arbitror, quid de illa etiam quæstione sentiam: maxime cum id & à quibusdam expectari, & plerisque vestrum gratum fore, ab amicis admonitus nuper intellexerim. Est ergo *Juramenti Materia*, ut tandem rem ipsam aggrediar, aut *Definita* aut *Indefinita*. Quæ certa & definita est, considerari potest, vel quoad suum *Esse Naturale* sive ratione *Existentiæ*; utrum scilicet res factu Possibilis sit an Impossibilis: vel quoad *esse Morale* sive ratione *Qualitatis*; utrum scilicet res sit factu *Necessaria*, *Illicita*, an *Libera*?

III. *Primum* ergo *Dubium* est, qualis sit obligatio Juramenti de re impossibili: hoc est Siquis juraverit id se facturum quod adimplere non poterit, an & quatenus obligetur? Ubi tres potissimum occurrunt *Casus*. Primus, ubi res juranda fuit ab initio & in ipso tempore jurandi palam & simpliciter impossibilis. Sive *Impossibilitate Naturæ*: cum res ipsa in se & nude considerata, citra respectum ac circumstantias, implicat apertam contradictionem, aut repugnat naturæ alicujus speciei entium; ut si quis promitteret se asinum docturum literas. Sive *impossibilitate facti*; cum res est in potentia (ut loquuntur) remota ad fieri, hoc est cum nulla est repugnantia ex parte naturæ rei ipsius quin ut possit fieri, tamen propter defectum in aliqua circumstantia, ut (verbi gratia) ob nimiam loci distantiam, aut præ angu-

angustia temporis, aut à quavis alia causa, illa potentia ita impeditur ut non possit exire in actum : ut si Caius hodie Oxonii existens promitteret se cras cum Titio una cœnaturum Parisiis. Sive denique *impossibilitate Juris* : cum quis aliquid se recipit facturum quod est ei à jure prohibitum, & ad quod non habet legitimam potestatem ; ut si Caius non hæres promitteret de Titii defuncti bonis daturum se Julio trientem. Pro responsione ad Dubium in hoc primo Casu, dico breviter ; Juramentum de re simpliciter impossibile, nec licitum esse, nec obligare. *Non est licitum*, quia & judicio destituitur, & veritate, Quis enim homo aut sani judicii sperare, aut bonæ fidei intendere posset id facere, quod ipse sciret fieri non posse ? *Nec etiam obligat* ; non modo ad faciendum, sed ne ad conandum quidem. Rei enim impossibilis, in quantum impossibilis, nullam esse obligationem, ante dictum est : & stultum est conari, quod nequeas efficere.

Casu II.

IV. *Casus secundus* est, Cum res in se non impossibilis, sed tamen ipso tempore juramenti præstiti ita improbabilis visa, ut eam multo verisimilius esset non posse quam posse postea præstari, ex aliquo objecto impedimento evadit tandem impossibilis. Ubi enim ad efficiendum aliquod intentum ita necessario requiritur complurium rerum concursus, ut si ex multis unum defuerit, reliquas necesse sit frustra esse universas ; veluti si subtraheretur horologiæ machinæ rotula aut clavícula quantumvis exigua, inutilis esset reliqua compages : fieri vix potest quin ut inanis futura sit omnis eam rem opera collocata. Ut si Caius Titium hominem novum & obscurum sua opera futuris Comitibus consulem creandum reciperet, adversus competitores natalibus, gloria, virtute, auctoritate totius urbis præstantissimos. Respondeo, tale

tale juramentum *non esse licitum*, nisi disertim additur istiusmodi clausula, *Si potero*, *Quantum in me est*, aut alia similis. Si dicas, non opus esse addi clausulam, quæ de lege communi subintelligi debet. Respondeo, subintelligi licere ejusmodi clausulas ex interpretatione Juris, ubi præsumitur jurans non potuisse prævidere aliquid quod impediret ad impletionem promissi: verum ubi id præsumi non potest, sed contrarium magis, nempe eum ignorare non potuisse multa contingere posse quæ impedirent, non concedi de lege communi tam benignam interpretationem. *Obligat* tamen hoc genus Juramenti: non *ad effectum* quem supponimus esse impossibilem; sed *ad conatum*, quamdiu superat spes ulla, quantumvis debilis, rem fieri posse. Imo, quo plures & majores obijciuntur difficultates, eo obnixius conandum, & fortioribus animis obnitendum. At postquam palam despectata est, & constat fieri non posse; cessat obligatio; ex jam dicto fundamento, quod nemo teneatur ad impossibile.

V. *Casus tertius est*, Cum jurans ex animi sententia, rem probabilem ratus, & bona fide intendens facere, nec dubitat (Deo volente) quin possit efficere, quod promisit; postea tamen emergente aliquo insperato casu, qui nullis rationibus humanis aut prævideri potuit aut præcaveri, sentit tandem rem factu esse impossibilem. Ut si Callias Thebis habitans, juratus solvere Socrati Athenis quinque talenta die condicto, pecunias diligenter comparatas, furto, rapina, aut aliquo dolo malo amiserit, aut in via captivus alio abducatur, ita ut æs alienum debito tempore dissolvere non poterit. Tale juramentum *est licitum*: etiam si non addatur illa clausula; *Si potero*, &c. quæ tamen ex communi juris interpretatione intelligi censenda est. Quæ ex parte, discriminis inter hunc

Casus III.

Σύμβολον
πίστεως. Phi-
lo.

hunc casum & eum qui præcessit, hæc mihi videtur idonea ratio. Cum juramenti finis sit, ut fiat ei cui juratur *promissi fides*: expedit, ut id omne inter jurandum diserte exprimatur, quod videtur conducere ad hoc, ut firmitior sit apud alterum fides nostra; illud vero è contra reticeatur, quod fidem nostram reddere posset suspectiorem. In re utique parum probabili jurant non facile crederetur, ut homini præcipiti, temerario, & nimium præsentis, si nulla adjecta exceptione, aut difficultatis significatione, rem plenam aleæ simpliciter se facturum sponderet. E contra, addita exceptio, ubi nullus appareret periculi metus, suspectum redderet jurantem, quasi nihil aliud tam importuna diligentia quæreretur, quam fidei violandæ *αεώρασις* quædam & *παραλογισµα*. Obligat autem jurantem hoc juranti genus ad faciendum * quantum potest, siquidem non poterit totum: &, si grave damnum alteri ex non præstito juramento acciderit, ad faciendum illud aliqua saltem ex parte aliquo alio beneficio pro oblata sibi opportunitate, præsertim si impedimentum illud aliqua sua negligentia, imprudentia, aliâve lata culpa contigerit. Et hæc de Dubio primo.

* Videtur excusatus esse à faciendo quod juravit, licet teneatur facere quod in se est. A. quin. 2. 2. q. 89. 7. Casus 14.

VI. Secundum sequitur, de juramento rei Necessariæ. Rem necessariam intèllo, quæ nobis ex officio incumbit vi præcepti divini etiam circa juramentum; ita ut si eam debitis loco & tempore etiam injurari non faceremus, omnino peccaremus: ut alere parentes egenos, depositum reddere & similia. Quo pertinent illa Juramenta, quæ à subditis exigì solent de fidelitate Regi servanda, & de suprematu regio agnoscendo tuendoque, quæque conceptis verbis ab iis præstantur, qui ad Magistratum aut munus aliquod publicum admittuntur, ut quæ sui sunt muneris fideliter

fideliter faciant. De obligatione hoc genus Juramentorum nulla potest esse controverfia. Ad quæ enim præstanda vel injurati tenemur, jurari certe (b) multo tenemur magis; accedente fcil. ei quæ præfuit ex præcepto, nova obligatione ex jure jurando. Non ergo ifti Dubio ulterius immorabimur.

(b) "Ορκισ
πρὸς τὸν θεόν
ἐπιμαρτυρεῖται
τὸν κατὰ τὴν
Σοφίαν, ἢ
Ἱπποδάμιον.

VII. *Dubium Tertium*, de Juramento rei Illicitæ: *Rem illicitam* dico, quæ fine peccato fieri non potest, in quantum obviat (ut loquuntur) alicui præcepto divino: quum sit peccatum omne *ἀνομία* & legi Dei adverfetur. Est autem hoc genus Juramenti adeo *illicitum*, ut non solum is peccet qui sic jurat, sed & is quoque qui alium ad sic jurandum autoritate, confilio, aut alio quocunque modo impellit inducitve. Sed de impellente fortassis alias. Peccat interim qui sic jurat, five intendat facere quod juravit, five non intendat. Si intendat, peccat volendo rem illicitam, & sic non jurat in Justitia: Si non intendat, peccat mentiendo, & sic non jurat in veritate. Sed five intendat, five non; certum est *nullatenus obligari*. Fit quidem sapiffimè (qui est apud homines divinæ majestatis contemptus) ut aut iræ impatientia, aut metu periculi, aut spe commodi, aut amicorum impulsu, aut verecundia quadam & obsequio, aut alia quavis causa inducti plurimi (dum affectibus suis nimium indulgent) ea se facturos Deo adhibito teste confirmant; quæ ipsi aut jam tam certo sciunt esse illicita, aut saltem postea cum sunt à pravis affectibus liberiores facile intelligunt, non posse à se sine peccato præstari. Et tamen, quæ est humani judicii perversitas, peritiffimi istiusmodi technarum artificis Sactanæ officiiis & præstigiis offascinati; plurimos vias quas nullæ officii conscientia ad recte agendum compuleris, juramenti tamen religione ad

E

prava

(c) Sape
plurique
constringunt
se juramen-
tandi sacra-
mento, ut
cum ipsi
cognoverint
promitten-
dum non fu-
isse, sacra-
menti tamen contemplatione faciunt quod sponderunt, Amb. 1. de Of-
fic. 12.

prava agendum (c) in constrictos teneri, ut quod malo consilio juratum est ad idipsum adimplendum pessimo errore se (d) putent ex juramenti vinculo obligatos. Atqui dictum est jam ante in quinta nostra hypothese, & apertis rationibus confirmatum; nec rei illicitæ quatenus illicita est ullam esse obligationem, nec rem malam ullam vim accipere à Juramento.

(d) — Et juravit illicitè, & perseveravit iniquè. Vrruntamen non voluntate, sed verecundiâ. Nam pœbro ducitur apud Francigenas juramentum sive, quamlibet malè publice juratum sit. Bern. ep. 219.

VIII. Quod ut rectius intelligatur, & accommodatius ad Casus particulares, cum non sint omnes res illicitæ ejusdem generis & gradus: distinctius mihi paulo hac in re agendum esse sentio. Quicquid ergo illicitum est, aut *ex se* illicitum est, aut *ex accidente*: Ex se rursus dupliciter; *Primario* & *Secundario*. Illud dicitur *illicitum ex se primario*, & ut ita dicam in summo gradu, quod est ita illicitum ex natura ipsius rei, ut sit universo humano generi à Deo prohibitum. Sic illicitum est, quicquid est contra sacram Dei legem duabus Decalogi tabulis comprehensam: quicquid aut pietati in cultu Dei, aut charitati fraternæ, in operibus justitiæ & misericordiæ adversatur.

Et de re hoc primo modo illicita, sit *primus Casus*. Ut si quis juraret se sacrificaturum Idolis aut B. Virginis imaginem adoraturum; quæ sunt peccata *admissionis*: vel si juraret nunquam se divinis officiis interfuturum, aut sacras conciones auditurum, aut Cœnæ dominicæ participaturum, aut sanctificaturum diem Dominicum: quæ sunt peccata *Omissionis* adversus præcepta *Prima Tabula*.

Aut

Aut si quis juraret occidere patrem, natum infantem exponere, adulteram dictis loco & hora convenire, aut cum aliis conjuraret in societatem furti, latrocinii, fraudis, aut alterius cujusvis criminis; quæ sunt *peccata Admissionis*: vel si juraret patrem senem & egenum non alere, pauperibus eleemosynam non erogare, depositum non reddere, &c. quæ sunt *peccata Omissionis* adversus præcepta *Secundæ Tabulæ*. In his & istiusmodi rebus simpliciter & universim illicitis, ex omnium consensu etiam simpliciter & universim obtinet Hypothesis antedicta, nullam esse posse ex Voto, Promisso, Juramento vel aliunde Obligationem.

(d) *Pacta quæ turpem causam continent, non sunt observanda*: inquit Jesu Christi. Imo etsi gra-

viter peccatum fuerit vivendi, paciscendo, jurando, aliasve promittendo rem in genere illicitam:

multo tamen gravius peccatur (e) adimplendo promissum. Quod qui facit, duplicis peccati se reum constituit: unius, ejus specie cujus est factum in se consideratum, puta homicidii aut furti; alterius, violatæ religionis ex irreverentia & abusu Nominis divini, quatenus res mala ejus auctoritate quantum in ipso est confirmatur.

IX. *Secundus Casus* est de re ex se illicita se-

cundario: id est, non ex natura ipsius rei omnibus illicita, sed quibusdam tantum pro conditione suarum personarum, prout sunt membra alicujus communitatis, aut in certo aliquo vitæ genere versantur. Illicitum enim est (idque ex se, non ex

accidente tantum) his qui sunt membra alicujus communitatis, quicquid (f) *legibus illius commu-*

nitatis repugnat: quod tamen illicitum est ut à

Deo prohibitum, non primario, immediate, & in specie; sed secundario. mediate, & in genere,

vi illius generalis mandati divini quod præcipit obedientiam rectoribus in omnibus licitis

(d) Si unus
de pacis.

(e) Impia
est promissio
qua scelere
adimpletur.
22. qu. 4. c.
in malis.

(f) Justius
randum con-
tra vim le-
gem & au-
thoritatem
juris nullius
est momenti.
l. si quis ff.
de legat. 2. §.
fidei c.

& honestis, Illicitum item est eodem fere gradu, & ex eodem fundamento, his qui aliquo munere aut officio funguntur, aut in certo aliquo vitæ statu aut conditione constituti sunt, (quam nostrates vocabula minus proprio fortassis, sed tamen usu recepto, *particularum Vocationem* appellant) quicquid naturæ aut rationi illius muneris sive *Vocationis* non est consentaneum. Potest enim id licere Magistratui politico, quod non licet verbi Ministro, aut è contra: itemque mercatori, quod non agricolæ; domino, quod non servo; conjugi, quod non cœlibi; & sic de cæteris. Quibus omnibus Deus in genere legem hanc fixit, ut quisque quod suæ vocationis est fideliter faciat, intraque fines ejus modeste se contineat. Siquis ergo *Mercator Anglus* juraret lanas, aut alias merces extra regnum Angliæ lege deportari prohibitæ Hamburgum mittere; aut si *Magistratus* aliquis juraret se non puniturum furtum aut adulterium; aut *Episcopus vel Presbyter* se nunquam concionaturum, aut *Sacramenta Administraturum*; Aut servus rusticus se domino jubenti boves jungere vel fruges demetere non pariturum: quorum primum illud *Legibus Regni*, reliqua conditionibus propriæ vocationis adversantur. Essent ista omnia Juramenti rei eo quo jam dixi gradu illicitæ; & ipsa etiam propterea Juramenta illicita & ordinarie non obligarent. Dico Ordinarie: Quia fortassis possunt dari casus: in quibus Juramentum quod videtur alicui legi communis aut vocationis adversari, etsi non debuerit suscipi, susceptum tamen potest obligare. Ut exempli causa, in lege pœnali disjuncta. Sic Lex Civitatis: *Nemo civis Prætoris munus, ad id electus, detrectato: qui faxit, centum aureorum multa esto.* Caius civis, quod se imparem putet muneri, aut ut caveat sibi ab aliquo quod inde metuit incommodo, jurat

jurat se nunquam urbâna Prætura functurum. Eligitur à civibus : jurejurando se tuerur : ab illis poscitur tamen ad gerendam præturam, posthabito jurejurando. In hac specie facti quæritur, In foro conscientiæ quid juris? Respondeo, debuit non jurasse ; nulla præsertim cogente necessitate : potuit enim vel injuratus recusasse. Juratus tamen videtur obligari, nec posse sine perjurio poscentibus civibus morem gerere : tenetur itaque multam solvere, Præturam recusare. Intelligi velim præcise quantum spectat ad id de quo nunc agitur, materiam scil. juramenti, atque etiam præcise in quantum adversatur legi civitatis. Nam respectu finis, aut alterius causæ, imo respectu ipsius etiam materiæ quatenus est impeditiva majoris boni publici, aut aliunde, potest justa subesse ratio quæ obligationem tollat. *Ordinarie* tamen ut dixi, Juramentum præstitum contra leges *totius Communitatis* aut *propria vocationis* non obligat. Atque hæc de rebus ex se illicitis dicta sunt.

X. Sequuntur quæ ex se non illicitæ, sunt tamen illicitæ ex accidente. Accidit autem rei licitæ, ut fiat illicita ; aut ex errore personæ jurantis, aut ex effectu malo rei juratæ. *Tertius casus* 71
ergo *Casus* est, cum quis juramento polliceretur se facturum aliquid in se fortassis licitum, quod tamen ipse putat esse illicitum, aut certe veretur ne non sit licitum. Ut si quis ante hæc tempora admittendus ad beneficium (ut vocant) Ecclesiasticum, promississet in publicis sacris observare omnes ritus legibus Ecclesiasticis imperatos ; vestem scil. lineam, crucis signum ad sacrum fontem, ingenuclationem in percipiendis symbolis in sacra cœna, & id genus alios ; quos ipse tamen ex aliquo levi præjudicio putaret esse superstitiosos & Papisticos. Quæritur in hoc casu quæ sit Obligatio? Pro responsione dico *tria*. Dico *primo*, non

posse tale juramentum, duranti tali errore, sine gravi peccato suscipi. Peccat enim graviter, qui contra conscientiam peccat, etsi erroneam. Judicium enim intellectus cum sit unicuique proxima agendi regula: voluntas, si judicium illud non sequatur, deficiens à regula sua necesse est ut in obliquum feratur. Tritum est illud. *Qui facit contra conscientiam, aedificat ad gehennam.* Sane qui jurat in id quod putat esse illicitum, nihilo minus juraturus esset, si esset revera illicitum: atque ita res illa, ut alii licita, est tamen ipsi illicita; sententiam ferente Apostolo, *Rom. 14. 14.* Ubi distinguit inter *κοινὸν δὲ ἑαυτῷ*, & *ἐκείνῳ κοινὸν*. & apertè docet, posse id quod non est *κοινὸν δὲ ἑαυτῷ*, impurum & illicitum in se, esse tamen *ἐκείνῳ κοινὸν* impurum & illicitum homini, *τὸ λογίζεσθαι πὶ κοινὸν ἑ*, nempe illi homini qui aestimat aliquid esse impurum aut illicitum, Dico secundo, tale juramentum non obligare. Ratio manifesta, ex tertia hypothesi: quia juramentum non potest tollere obligationem priorem, nec inducere obligationem aliam ei contrariam. Ast illi juramento quod suscipitur contra dictamen Conscientiæ, præfuit alia prior ex illo dictamine orta. Conscientiæ enim dictamen siue rectæ siue erroneæ semper obligat, saltem ad non faciendum contra eam. Istam autem obligationem Juramentum subsequens remove non potest, quin ipsum potius invalidum sit, & vim obligandi amittit. Dico tertio, Si jurans postea melius edoctus errorem suum agnoscat & corrigat; Juramentum quod prius non obligat, exinde incipere de novo obligare. Juramento enim inest obligandi potentia quasi naturalis & inseparabilis; sicut lapidi naturaliter & inseparabiliter inest potentia movendi deorsum: quæ potentia semper nata est exercere vires suas, & prodire in actum, nisi ab aliquo

aliquo impediēte prohibeatur : Quemadmodum ergo lapis, ut moveatur postquam aliquandiu quievit, non indiget nova aliqua potentia sibi aliunde indita, sed remoto prohibente statim suapte vi deorsum fertur : sic Juramentum, remota illa errantis conscientiae obligatione quæ ipsius vim prius impediēbat, sine omni mora aut alterius rei ope, ex vi sua obligat.

XI. Alii sunt *Casus de re illicita ex accidente*, ratione mali effectus ipsius rei : quatenus scilicet potest esse *impeditiva boni*, aut *causativa*, vel saltem (sic enim loquendum est) *occasionativa mali* : Impediri autem bonum supponitur aut Antecedens, aut Futurum. *Quartus ergo Casus* est, ubi *Casus 8.* res jurata videtur illicita, eo quod impediatur effectum alicujus boni antecedentis ; puta Voti, aut Promissi prius facti : ut si is quo voto se prius obstrinxerat ad aliquod opus pietatis aut charitatis, postea juramentum fusciperet, quod impediret adimpletionem prioris voti. Veluti si Voto obstrictus dimidiam lucri partem hebdomadam pauperibus dare ; juraret postea totum lucrum in usus belli conferre : vel si Caius pollicitus Titio fundum vendere certo pretio, Julio postea se venditurum juret majori pretio. Hic casus nihil habet difficultatis. Clare enim respondetur, & fundatur responso in tertia hyporheli ; ejusmodi juramentum nec *licitum* esse, nec *obligatorium*. Quia obligatio illa prior, undecunque contracta, sive ex pacto, sive ex voto, sive ex nuda promissione, sive ex officio mero, valida manet, & ponit obicem omni actui contrario subsequenti.

XII. *Quintus Casus* est, cum id quod juratur videtur esse *impeditivum alicujus boni futuri*. Ut si quis juraret se nunquam futurum fidejussorem alieni debiti ; aut verbi ministrum, cum sit tamen ad illud munus valde idoneus ; aut artem utilem

quem solus novit nemini communicaturum ; & similia. Ratio dubii est, quia minus bonum respectu majori boni habet quodammodo rationem mali : ergo juramentum etsi alias honestum, si sit impeditivum majoris boni videtur esse malum. Solutio dubii in hoc casu non potest aliqua afferri generalis & certa, quæ factis singularibus universis conveniat : quia versatur in comparatione magis & minus boni quæ plurimum pendent ex circumstantiarum collatione ; quæ cum sint infinitæ varietatis , non possunt omnes certis & definitis regulis ita comprehendere ; quin ut viri prudentis arbitrio res plurima ex parte sit permittenda, ut id demum faciat ; quod expensis qua licet fide & diligentia utrinque rationibus sibi videbitur tandem pro hic & nunc magis expedire. Interim tamen, quum non sit simpliciter verum (nisi caute intelligatur) unumquemque semper obligari ad id faciendum quod est melius : pro solutione dubii in hoc casu dici potest, Juramentum non esse illicitum, aut obligandi vim amittere , præcise ob hoc quod videatur esse impeditivum majoris boni ; nisi concurrant aliæ etiam circumstantiæ (ut quidem fere fit,) quæ illud evincant aut non licere, aut non obligare. Exemplo res erit illustrior. Caius pharmacum eximie virtutis, aut aliud artificium insigne à Titio inventore edoctus, sed ea conditione, ut cum nemine alio, ipso superstitite & inconsulto , juret se communicaturum. Non-communicatio tanti arcani videtur esse contra bonum publicum : & tamen ratio dicitur Caium obligari, & teneri bona fide observare quod promissit. Aliàs Titio fierat injuria, cujus interest arcanum non communicari : quod nec ipsi Caio ab initio, nisi tali interposito juramento communicatum fuisset.

XIII. Restat proxime ut de re agamus *per accidens illicita* ex eo quod videatur esse *causativa*, vel saltem *occasionativa* alicujus mali, idque vel ipsi juranti, vel alteri. Sextus ergo *Casus* est, ubi *Casus* ro. quod juratur incommodum est ipsi juranti: vel inferendo ei certum *damnum temporale*, vel exponendo eum periculo *tentationis*. Ut si Caius juraret se Titio decoctori mutuo daturum centum aureos, nunquam fortassis recepturus; quod ei cederet in damnum. Aut si Fabius petente id uxore jam morti vicina, ex qua liberos aliquot sustulisset; ne induceretur eis noverca, juraret ad secundas nuptias se non transiturum; unde se fortassis periculo exponeret ustionis. Pro responsione dico *primum*, istiusmodi promissionem non esse temere aut sine magna deliberatione faciendam, nec nisi gravis causa subsit: non tamen simpliciter esse illicitam. Etsi enim omnis *mali occasio* sit diligenter vitanda: tamen cum nihil quod non est ex se & alia ratione illicitum, sit necessario & universaliter *mali occasio*; nec sic aliquid simpliciter & de sua specie illicitum ob hoc solum quod possit esse *ocasio mali*: non videtur simpliciter damnanda omnis istiusmodi promissio; praesertim si juranti quo tempore juravit, debita adhibita diligentia, non appareret alicujus magni incommodi periculum probabile. Dico *secundo*, si cedat juramentum in damnum temporale ipsius jurantis solum, citra injuriam tertiae personae, jurantem obligari etsi cum gravi suo damno, nisi is cui juratum est velit remittere. Verba diserta sunt, *Psal.* 15. *בשבע לחרע ולא ימח*. *Juravit in malum, & non mutabit*, Ubi in Hebræo prius verbum praeteriti temporis est (*juravit in malum*) posterius futuri (*& non mutabit*) quasi diceret, Viri pii officium est, postquam juravis proximo suo, quod sine magno suo malo praestari nequit,

nequit, constare tamen sibi & quod promisit ratum esse jubere, & (ut est in hoc textu) secundum omne quod egressum est ex ore suo facere. Dico *tertio*, Juramentum obligare: etiamsi videatur exponere periculo tentationis, nisi sit aliunde vitiosum. Quia si id sufficeret tollendæ obligationi, vix remaneret quidquam quod posset obligare: quum ex astu Satanae & corruptione cordis humani nihil sit à mali periculo tam immune, quin ut inde neſti possit in perniciem nostram (nisi nos Dei gratia præstaret incolumes) laqueus tentationis. Quin potius ex adiutorio divinæ gratiæ poterit ista obligatio, velut clypeus repellendæ tentationi idoneus, ex adversum objici: nempe tentationi non cedendum, sed animosius obtinendum; quia juramenti religione teneris, ne id facias ad quod tentaris.

Casus II.

XIV. *Casus Septimus* est ubi id quod juratur videtur ex eo illicitum, quod alteri possit inde creari *periculum Scandali*; præbendo scil. ei ex facto nostro occasionem ruinæ. Plurima extant eaque gravissima in Epistolis Paulinis de vitando scandalo monita: præsertim *Rom. 14.* & *1 Cor. 8.* & *10.* Et sane viro vere Christiano summopere cavendum est, ut in omni conversatione sua non propriæ tantum conscientiæ consulat, sed & ædificationi alienæ; nec quærat quod sibi utile est, sed quod multis: videatque tam quid illis expediat, quam quid sibi liceat: ne libertate sua abutatur in perniciem fratris. Sed quatenus à rebus licitis abstinendum sit ob scandalum vitandum; nec paucis expedire potest, neque est præsentis instituti despicere. Dicendum videtur, quod ad præsens negotium attinet, unius *scandali periculum*, si nulla adsit alia ratio cur res illicita censeatur, non sufficere ad impediendam juramenti præstiti obligationem: sicut in præcedente casu de

de periculo tentationis jam dictum est : quam utriusque periculi videatur esse eadem per omnia ratio.

XV. Emenſus jam tandem de Materia *Impoſſibilis* 12. *ſibili*, *Neceſſaria*, & *Illicita* præcipuos Caſus : ad reliqua Dubia pergo. *Dubium Quartum* eſt, de *Juramento rei Libera* ; hoc eſt rei neque Neceſſariæ neque Illicitæ, ſed Mediæ & Indifferentis. Quæ *ἀναφορὰ* cum ex duplici cauſa oriatur ; ſcilicet *ex voluntate Legiſlatoris* nec præcipientis nec prohibentis, & *ex levitate Rei* : occurrunt proinde in hac materia duo Caſus. *Caſus prior* eſt, cum res nullo aut præcepto aut interdicto divino vel humano legitimo ita determinata eſt, quin ut poſſit quiſque pro hic & nunc ſecundum exigentiam circumſtantiarum pro ſuo arbitrio facere vel non facere, prout ipſi viſum fuerit expedit. *Ὁ δὲ τις ποιεῖτω* — quod vult faciat, non peccat, 1 Cor. 7. 36. Ut ſi Caius juret ſe Titio fundum venditurum, aut daturum mutuo centum. Reſpondendum breviter, Juramentum in hoc caſu, & litum eſſe, & obligare. *Caſus poſterior* 13. eſt, cum res aut ob ſui levitatem indigna eſt viri prudentis deliberatione, nec caſſa nuce intereſt feceriſne an non feceriſ ; ut levare feſtucam de terra, fricare barbam, &c. aut ob parvitatem materiæ non eſt multum æſtimabilis ; ut dare pomum puero, aciculam accommodare, &c. Juramentum de re iſto ſenſu adiaphora omnino eſt *illicitum*. Arguit enim ſancti nominis Dei aut nimiam irreverentiam, ſi (ut fere fit) ex quodam habitu jurandi longo uſu contracto, imprudenti forte exciderit ; aut apertum contemptum, ſiquis id ſciens prudensque amiſerit. Scilicet non eſt Deus advocandus teſtis, niſi ubi dignus vindice nodus inciderit ; ubi cauſa exigit, non juſta modo ſed & gravis. Et in hoc omnes

omnes consentiunt. Cæterùm de Obligatione quid statuendum? Video quidem plerosque Casuistas Pontificios in ea esse sententia, juramentum de re exigua & parvi momenti esse sua natura nullum, & non obligare, quia scilicet res levis non est idonea materia Juramenti, & Lex non curat de minimis. Sed miror potuisse eos, qui alias videri volunt esse tam Lyncei, in re tam aperta cæcutire: nisi quod putidæ illi distinctioni *Peccati Mortalis & Venialis*, quo velut fermento totam Theologiæ Moralis massam fœdè corruerunt, locum relictum cupiant. Sed obligare Juramentum in re vel levissimi momenti constat; *Primo*, quia in re gravi & levi eadem est veritatis & falsitatis ratio. *Secundo*, quia in Assertorio Juramento qui aliter dicit quam res est, etsi in re levissima, pejerat: ergo à simili & in Promissorio, qui aliter facit quam juravit. *Tertio*, quia aliter, quantum in se esset, Deum falsæ rei testem faceret. *Quarto*, quia omnis jurans tenetur facere totum quod promisit, quatenus potest & licet: sed dare puero pomum & possibile est & licitum; ergo tenetur præstare. Non debuit ergo sic jurari: sed ubi juratum est, debet impleri.

Casus 24.

XVI. Reliquum est *Dubium Quintum*, ubi juratur in Materiam *Indefinitam & incertam*: & continet tres potissimum Casus. *Primus Casus* est, cum quis se tradit quodammodo in alienam potestatem, promittendo se facturum quicquid ille alter voluerit. Ut si princeps juraret se daturum aulico amico ob præstitum sibi fidele officium quicquid is petierit: aut si servus cujusquam vel amicus juraret se omnia heri jussa vel amici mandata facturum. In isto casu dico *primo*, Juramentum istiusmodi si simpliciter intelligatur ut verba sonant, esse *illicitum*. Injuriam facit

facit Deo, cujus unius servus est omnis homo, quisquis se facit (g) *servum hominis*, & alienæ re- (g) 1 Cor. meritatis mancipium. Dico secundo, ut licitum esse possit, aliquid necessario subintelligi. Ut

exempli gratia, Juro me facturum quod voles: subintellige, si rem voles honestam, possibilem, æquam. Atque eatenus, & in eo sensu obligat. Videntur hac quasi solenni formula jurasse soliti olim Reges Persarum & Judæorum, idque indefinite ad ampliorum magnificentiæ suæ & gratiæ ostentationem; *Pete quod vis, & dabitur tibi usque ad dimidium Regni.* Hac forma Rex Persarum

(b) *Assuerus* Reginæ conjugii juravit: & cum hæc rem æquam & necessariam peteret, ille pro fide data rem fieri iussit. Eadem pene forma cum *Salomon* Reginæ matri promisisset, daturum se ei

quicquid peteret; & ipsa Adoniæ nomine rem peteret quæ Salomoni, cui comperta erat jamdiu hominis ambitio, visa est iniquior *Salomon* non obstante Juramento postulatum matris non fecit. Quo facto satis indicavit, non se alia mente promississe, quam si res iusta postularetur: suoque exemplo nos docuit, ubi indefinite in alienam voluntatem Juratur, subintelligi semper oportere hanc conditionem, si is id voluerit, quod ex æqui boni jure ab illo modeste expectari, à nobis honeste concedi fas est. Suppetit & tertium exemplum ejus formæ juramenti, quod narratur,

Matth. 14. *Herodis* sc. *Tetrarchæ*, qui saltatriculæ ex fratre nepti gratiam facturum, juravit se ei daturum, quicquid peteret. Petiit illa rem iniquissimam; hominis innocentis & indemnati amputatum in patina caput. Rex fieri iussit *Δαὶ τὸ ὄφ-
κὺς καὶ τὸ σωματικὸν.* Religiosum scilicet

& verecundum hominem puduit presentibus tot convivis non adimplere id, nefario licet facinore, ad quod se juramenti sacramento obstrinxerat.

Esto

(k) Condi-
ti, intelli-
tur. Si a-
quum sit
i. jus publi-
cum ff de
pact.
Casus 15.

Esto hoc nobis exemplum in cautelam ; ast illud Solomonis in imitationem. Et meminerimus Juramentum sic indefinite prolatum (k) cum sua justa exceptione tantum esse semper intelligendum ; & extendendum ad ea solum quæ sunt verisimiliter cogitata cum juraretur ; non ad ea, quæ si tunc cogitata fuissent, non fuisset juratum.

XVII. *Casus Secundus* est, cum à subdito exigitur Juramentum conservandi & tuendi jura, privilegia, prærogativas & præminentias superioris alicujus potestatis ; ut Regis, Civitatis, aut domini alicujus feudi : qualia sunt apud nos juramenta homagii, Juramentum Suprematus Regii & similia. *Licita* esse hoc genus Juramentum nemo non agnoscit, atque etiam *Obligare* : sed ob illorum jurium plerumque incertitudinem, merito dubitari potest, *quatenus obligent*. Dicendum est, obligati subditum indubie ad conservandum quantum in ipso est omnia jura quæ νόμος aut ἥθη, legibus aut moribus constat esse legitima ; id est quæ aut jure scripto definita sunt aut longo temporis usu & diuturna (ut vocant) præscriptione invaluerunt : quatenus scil. sibi nota sunt, vel etiam posthac moraliter innotescere poterint. Non tamen pariter obligari ad omnia ea conservanda quæ sunt dubii aut controversi juris : præsertim cum soleant fere qui potestate præditi sunt funiculos agrorum extendere, & ultra lapides clientium salire, nec jurium suorum finibus contenti esse. Debet tamen subditus animo esse semper parato, & illa quæ sunt dubia, ubi justa esse constiterit, agnoscere & tueri.

Casus 16.

XVIII. *Ultimus Casus* est, ubi exigitur Juramentum à membro alicujus communitalis, putà Civitatis, Academiae, Collegii, aut societatis Mercatorum vel Artificum, ad *observanda statuta*, privilegia, consuetudines, & libertates illius communitalis

munitatis. Quæritur, Qualis est obligatio? Respondeo, *Imprimis* Juratus obligatur ad omnia *statuta fundamentalia*, quantum in ipso est, simpliciter observanda. *Fundamentalia* autem dico, quæ necessario & proxime tendunt ad conservandum publicum statum, ordinem, & honorem totius corporis sive communitatis. Sed id *secundo* non semper & necessario ad rigorem literæ; sed prout in more posita sunt, & usu communi recepta, & prout approbata consuetudine ab aliis observantur. *Tertio*, ad minorum gentium statuta quod attinet, quæ pertinent ad externam tantum formam & decus: vel quæ aut ex conditione materiæ, aut ex forma sanctionis, aut alio probabili indicio vir prudens judicaret non fuisse condita cum intentione (1) *rigidæ obligationis*; obligatur ea ordinarie (1) *Juramentum non debet plus obligare quam voluerit aut rationaliter velle debuerit obligare ordinatur talis iuramenti. Gerson. de ult. spi. cit. lect. 9.* observare: sic tamen ut liceat ei quandoque iusta de causa sine scrupulo conscientiæ id prætermittre quod statuto aliquo faciendum præscribitur; modo id fiat citra scandalum aut contemptum. *Quarto*, Obligatio extenditur & ad statuta de futuro facienda, modo sit possibilia, iusta & honesta. *Quinto*, si aliquod statutum post juramentum præstitum abrogatur, vel in desuetudinem abeat; obligatio Juramenti quoad illud statutum cessat, ita ut non teneatur illud observare: nisi juratum fuerit verbis specialibus in ipsam rem statuto decretam; in eo enim casu sublato statuto manet tamen obligatio. *Sexto*, cum statuta Communitatum fere plurima sint, & multa multis ignota; & difficillimum sit, imo vix possibile omnia & singula exacte & examussim observare: qui bona fide ita se comparaverit, ut nihil quod est officii sui lubens præterierit, debitamque adhibuerit moralem diligentiam: ut ea omnia sciret quæ ad ipsius officium pertinent; statueritque statui, honori, paci suæ Communitatis, quantum humana patitur

patitur infirmitas fideliter & sine scandalo inservire ; hunc ego non dubitarim fidem de statutis observandis à se datam bona conscientia hætenus liberasse, & debitum ad quod se obligavit æqui boni lege exsolvisse. Quod item & de publicis Regni legibus intelligendum est.

XIX. Atque hæc de prima casuum classe dicta sufficiant. Ne quis autem me existimet nimiam propterea jurandi licentiam voluisse permittere, quod toties dixerim hoc vell illud Juramenti genus *non esse illicitum* : illud necessarium duxi me vos mature submonere, non id ea mente aut hodie dictum, aut posthac dicendum, quasi cuivis licere putarem pro suo arbitrio cum voluerit sic jurare ; quum sciam juramentum rem esse sacram, nec nisi magna cogente necessitate, idque rarissime, & summa cum reverentia adhibendum. Sed id ita ubique intelligendum, non esse juramentum ex illa vel illa causa simpliciter & de toto genere illicitum. Exempli gratia, cum dixi Juramentum *impeditivum majoris boni*, non esse illicitum, vel *Juramentum de re adiaphora* non esse illicitum : sensus fuit, non debere concludi Juramentum aliquod esse simpliciter & de toto genere illicitum, (modo habeat alias omnes debitas conditiones,) ex eo solum quod sit *impeditivum majoris boni*, aut ex eo solum quod sit *de re adiaphora* : sive quod eodem recidit, non esse ex hac parte aliquod impedimentum quin ut possit esse licitum, si sit alias necessarium & omni alia ex parte debite conditionatum.

PRÆLECTIO QUARTA

Continens Casus Quindecim.

S U M M A R I U M.

1. *Juramenti Causa Efficiens, & Propositio dicendorum.*
2. *Juramentum puerorum.*
3. *Juramentum amentium, & Morionum.*
4. *Juramentum hominis Ebrii, aut Irati.*
- 5, 6. *Juramentum ejus qui est sub alterius potestate.*
7. *Authoritas deferentis Juramentum.*
8. *Fides hosti, heretico, perjuro, servanda.*
9. *Juramentum an & quatenus obliget jurantis heredes.*
10. *Fides data, heredi & successori præstanda.*
11. *Juramentum spontaneum.*
- 12, 13. *Juramentum dolo elicitum.*
14. *Juramentum ex metu levi susceptum.*
15. *Juramentum vi & metu extortum. Latronis pacta pecunia solvenda.*
16. *Solvuntur objecta.*
17. *Pactus cum Latrone silentium an teneatur.*

S E C T. I.

ABsolutis superiore Lectione præcipuis difficultatibus, quæ ad Juramenti Materiam proprius pertinebant: pergendum nunc porro ad ea dubia solvenda quæ ad Causam ejus
 p efficiam

efficientem quoque modo reduci posse videbuntur. Est autem Juramenti *Causa Efficiens*, quod ad nostrum institutum attinet, duplex. Altera quam *Agentem* dicimus, cujus propria est effectio: altera quæ agentem ad operandum impellit, quam ~~causa sapientia~~ seu *Impulsivam* causam solemus appellare. Agens rursus aut est proxima & principalis, aut minus principalis & ab effectu remotior. Cum enim ad Juramenti obligationem duas minimum personas concurrere necesse sit, velut terminos istius relationis; personam scilicet *Jurantis*, qui fidem suam alteri jurejurando confirmat & personam ejus cui juratur, qui fidem alterius sibi juramento interposito firmari postulat, quem plerique Ciceronem secuti *Deferentem* vocant: utriusque personæ suæ sunt quasi partes in hoc negotio; sed Jurantis primæ & potiores, secundæ Deferentis. Possunt autem spectari in utroque Agente, imprimis *conditio* (sive ut ita dicam idoneitas) *personæ*, deinde & *extensio Obligationis*. Sunt ergo in hoc genere Causæ Efficientis illa dubia primo loco considerata, quæ oriuntur ex defectu alicujus conditionis requisitæ ex parte *Agentis principalis* ad hoc, ut sit idoneus ad suscipiendum juramentum. Duo autem potissimum requiruntur, ut quis ad jurandum idoneus sit, *Judicium* scilicet rationis, & legitima *potestas*. Oportet enim ad jurandum accedere animo, & deliberato, & ad implendum promissum parato. At neque deliberare potest, qui non est præditus judicio rationis: nec fidenter aliquid polliceri & cum effectu, qui sub aliena potestate est, & non sui juris.

Casus 17.

II. *Dubium* itaque *Primum* est, Quatenus obligat juramentum ejus, qui deest judicandi facultas? Qui defectus cum possit à variis causis oriri, varii propterea in hoc capite occurrunt casus.

Primum

Primus est de Pueris, quoad pervenerint ad usum rationis; quod qua demum ætate fiat, nec à quoquam definitum est, nec definiri posse puto: quum alii celerius maturescant, alii tardius. Jura quidem cum civilia Romanorum, tum plerarumque gentium municipalia certos annos constituerunt, ad quos antequam perventum sit, pueri nec ad juramentum assertorium præstandum sunt admittendi, nec cogendi ad promissorium. Qualis est apud nos annus ætatis decimus sextus, quo minor qui sit nec admittitur testis in judiciis, nec exigitur ab eo Juramentum aliquod fidelitatis: imo omne Juramentum ab eo præstitum est in jure nullum. Obtinet hæc in foro externo: cæterum in foro conscientie interno non eadem est ratio. instituendi quidem sunt à prima pueritia liberi & pupilli à parentibus & tutoribus, ut *juramenti* vim & religionem, *perjuriique* gravitatem & debitas ei poenas mature intelligant, & serio expendant: quo diligentius sibi caveant ne se temere tam sædo crimine polluant, sed à prava jurandi consuetudine discant ab initio abstinere linguam suam. Vix enim cogitari potest, quis possit esse *puerilis juramenti* necessarius & legitimus usus, tum ob judicandi imperitiã, tum ob illud quoque quod sub potestate aliena sunt: nisi forte à parentibus in quorum potestate sunt pro jure suo ad aliquod mandatum suum fideliter exequendum exigatur. Quemadmodum *Annibalem* fama est novem ferme annorum puerum à patre Amilcare inter sacrificandum aris admotum, & jurejurando adactum, ut Romani nominis perpetuus hostis esset. Sed heu, prohi pudor! ex collapsa dudum ubique apud homines Christianos disciplina domestica, audias passim in vicis & in triviis pariter pueros atque puellas, ubi vix dum articulate loqui didicerint, sacrum & verendum Dei nomen ore prophano

V. Liv. l. 21.

prophario & intrepide & impune temerantes : cujus vitii teterrimum fœtorem, quo puerili velut recentes testæ penitus imbuti sunt, vix tandem senes facti deponunt. Sed nolo me aliorum rapiat doloris & indignationis æstus: redeo protinus ad rem. Dico ergo *juramentum puerorum*, antequam pervenerint ad annos (ut nostri loquuntur) discretionis, vel sint doli capaces, ob defectum judicii, *nec licitum esse, nec obligare*. At quamprimum sunt doli capaces, ut possint quæ sit juramenti natura & vis, etsi tenuiter, aliquatenus tamen intelligere; quod ordinarie & ut plurimum contingit completo jam fere primo ætatis septennio, in multis etiam maturius, aut qui sunt præcocioris ingenii, aut in quibus malitia supplet ætatem: *juramentum puerile*, etsi sit (nisi fortasse excipi debeat is unicus casus, si à parente exigatur) alias penitus illicitum; præstitum tamen obligat, nisi aliunde impediatur. Ratio est, quia actus ex sua natura obligatorius, qualis est ille jurandi actus, processit, ab animo judicandi facultate aliquatenus prædito.

Casus 18. &
19.

III. *Secundus Casus* est de amentibus & furiosis: & *Tertius* itidem de stultis & morionibus. Quorum utrique generi hominum familiare vitium est, ex ore impuro etiam incogitantes juramenta importune eructare. Quod etsi est illis à nobis condonandum; & fortassis à Deo qui summa misericors est, nec messem expectat ubi sementem non fecit, non imputabitur eis in peccatum, quia ex invincibili mentis errore promanat: certum tamen est, quod de omni juramento pronunciavit Servator, *en qd non pte d*, ex instigatione Diaboli & communi pravitate cordis humani provenire, qua sumus omnes Adæ filii inflexibiles ad bonum, ad omne mali genus cerei. De ejusmodi juramentis, vana quæstio est, & nulli usui, Sint ne licita

Matt. 5. 37.

licita an illicita? quia expensio rei licitæ & illicitæ ad eostantum pertinet, qui possunt aliquatenus judicare de rebus actis aut agendis, utrum sint suæ Regulæ (id est legi Dei & rectæ rationi) conformes vel non. Qua facultate cum distituantur qui sunt impotes mentis, frustra illis legem dixeris. Ne is cum ratione sua vel magis insanit, qui ab infanio rationem factorum exposcit. Interim constat ejusmodi juramenta, in quantum sunt actus amentium, nullatenus obligare. Quod si quis alias furiosus & amens, lucidis tamen animi intervallis per certa tempora ita fruatur ut sit per illa intervalla mentis suæ compos: juramenta ab illo tunc præstita non minus obligant ad sui impletionem, quandiu contigerit eam recto rationis usu frui, quam si ab homine sanæ & sedatæ mentis præstita fuissent.

IV. *Casus Quartus & Quintus* sunt de Obligatione Juramenti, quo quis aut *ebrius pollicetur* aut *iratus minatur* se aliquid facturum, quod sobrius & peccatus fieri nollet. Ratio dubitandi est, quod cum ad hoc ut juramentum aliquod obliget, requiratur aliquod saltem animi deliberati judicium *ebrietas & iracundia*, quarum utraque est amentia quædam brevis, sic judicium perturbant, & rationis usum tollunt pro tempore, ut quoad alter crapulam edormierit, alteri nonnihil deterbuerit æstuantis animi dolor, neuter sane à furioso multum distare videatur. Cæterum de istiusmodi Juramenti illud imprimis certum est, neutrum genus excusari posse à peccato: sed utrum ebrietas aut iræ impetus peccatum quod est in illo jurandi actu aggraver an extenuet potius, non satis inter omnes convenit; neque profecto videtur isti problemati una affirmatione simpliciter & sufficienter responderi posse, cum judicium hac in parte pendeat plurimum ex circumstantiis.

Sed utcunque, est ea quæstio non hujus instituti. Evincit ratio dubitationis expedire, ne quis aut ebrius aut iratus quidquam omnino juret: quia in illa mentis intemperie non potest jurare *in judicio*, sed necesse est ut id temere effutiat quicquid demum id sit, quod suaserint (quæ *nil moderabile suadent*) vinum & dolor, quodque sanus & siccus indictum injuratumque magno redemptum cupe-
ret. Sed tamen de Obligatione distinguendum est. Nam primo, aut res illicita est in quam juravit, aut licita & honesta. Si *illicita* fuerit (ut plerunque fit in his præsertim juramenti quæ iratis nimia vindictæ cupiditate obcæcatis ex animo quodam impetu excidunt) manifestum est non obligare: rei enim illicitæ nullam esse obligationem ante demonstratum est satis. Idcirco & prudenter ab Abigaile admonitus est, & monenti pie obsequutus est *David*, postquam indigna hominis ingrati contumelia paulo commotior, in inter-
1 Sam 25. nationem Nabal & universæ domus ejus jurasset: cum posthabito jurejurando manum abstinuit à sanguine. Quod si res jurata sit *licita*, ut sæpe sunt ea quæ ebrii magnifice pollicentur; tum dis-
piciendum est *secundo*, qualis quantusque fuerit ebrietatis excessus: num in eo gradu ut impediret tantum aut perturbaret usum rationis, an in eo ut ipsam mentem pœnitens auferret, hominemq; sum-
mora ratione quasi in bestiam aut feram converteret. Rationis usu pœnitens sublato, qui juravit tenetur ubi ad sanam mentem redierit, & ebrieta-
tis & temerarii etiam juramenti seriam agere pœnitentiam: non tamen obligatur ad faciendum quod se facturum juravit; quia quo tempore jura-
vit, non habuit eum usum rationis qui necessarius esset ad judicandum de rebus agendis cum aliqua animi deliberatione. At rationis usu præpedito tantum, non autem ita sublato, quin ut posset
quantumvis

quantumvis ebrius de rebus agendis aliquo modo judicare & statuere, videtur etiam aliquo modo obligari ad juramentum aliqua saltem ex parte adimplendum, si fieri possit sine suo admodum gravi incommodo; tum ratione antecedentis deliberationis ad obligandum sufficientis, tum in aliquam temeritatis suæ poenam, ut discat in posterum sapere, & sobriam vitam agere, ne id in se temere admittat ebrius, quod eum sobrium ringat. Sed si adimpletio promissi cedat juranti in grave damnum aut incommodum; ut si quis ebrius juraret fundum unde familiam alit venditurum vili pretio: videtur non obligari. Ob eam scilicet rationem, quod vix ullum potest esse certius indicium emotæ sede sua mentis, quam cum quis vino saucius id se facturum magnifice pollicetur, quod est cum suo magno malo conjunctum, quum ergo animus inter jurandum non fuit plene liber; propterea nec erit obligatio plena. Is itaque fortassis in hoc casu erit rei non bonæ exitus non pessimus, si utraque pars, jurans scilicet & is cui juratur, viri boni & prudentis arbitrio rem totam permittat: qui statuatur scilicet ex circumstantiis, quotam partem par sit jurantem ejus quod promissit, in ebrietatis & ex ebrietate temeritatis poenam persolvere.

V. *Dubium Secundum* est, de Juramento ejus *Casus 22.* qui non est sui juris, sed sub potestate alterius: ut si filius-familias aut pupillus qui sunt sub potestate parentum & tutorum, vel servus qui est in domini potestate, vel uxor sub mariti potestate, vel subditus alicujus principis, vel miles sub imperio ducis, vel alius quivis qui alterius potestati ita subjicitur ut non sit plenarie sui juris, juramentum aliquod præstet sine permissu superiorum: quæritur an & quatenus valeat ejusmodi juramentum? Respondeo. Non licet ei qui alterius potestati

subest, de his rebus in quibus subest, aliquod jurando statuere, sine consensu sui superioris : vel expresse, si commode haberi potest ; vel saltem tacito ; id est, ubi jurans potest verisimiliter presumere superiorem, si consuleretur, non contradicturum. Si secus fecerit, peccat jurando : nec obligatur ad faciendum quod juravit ; imo obligatur ad non faciendum, nisi accedat superioris, ubi rem rescierit, licentia. Id quod fuse explicatum est à Mose toto hoc capite, in casu *voti* vel *juramenti*, (nam quantum ad vim obligandi ex hoc ipso versu videtur esse eadem utriusque ratio) à *Virgine* præstiti dum est in domo patris sui, vel à *Muliere* in domo mariti sui. Summa est, *Votum Virginis*, si pater resciverit nec contradixerit, ratum esse ; quia tacendo consensisse videtur : sin contradixerit, irritum. Quod idem per analogiam de aliis omnibus statuendum est, qui alienæ potestati subsunt, quatenus subsunt ; Ut ex antedictis manifestum est, his duabus rationibus. *Primo*, quia injuriam alteri facit, qui quasi jure suo statuit de iis quæ sunt juris alieni : nemo autem tenetur alteri injuriam facere, ex quinta nostra hypothesisi, cum nulla sit rei illicitæ obligatio. *Secundo*, tenetur quisque ex officio superiori in his quibus superior est subjici, atque ipsius voluntati parere : quam obligationem ex tertia nostra hypothesisi subsequens juramentum tollere non potest. Proinde omnino dicendum est, *Juramentum* ejus qui sub alterius potestate est, absque ipsius consensu nec *licitum* esse, nec *Obligatorium*.

VI. Quod tamen non est ita absolute intelligendum, quin ut *duplicem* admittat *exceptionem* : quarum altera *personam* respicit *jurantis*, altera *consensum superioris*. Quod ad jurantem attinet, sciendum est vix quenquam qui gaudet usu rationis, ita

ita plene sub alterius esse potestate, quin ut sit, quantum ad aliqua saltem, sui juris. Et de his ita licet unicuique statuere pro suo arbitrio, etiam inconsulto superiore, ut possit aliquo actu suo sine ejus licentia inducere sibi obligationem. Non debet Caii servus Titio operam suam locare aut herilium bonorum partem aliquam ei donare vel commodare, sine consensu ipsius Caii: quia in his quæ ad obsequium præstandum, ad disponendum de bonis, vel ad quamcunque familiæ administrationem spectant, habet pater-familias merum imperium. Potest tamen Caii servus de (a) *peculio* (a) *Servus quod juraret* suo, vel Caii filius de *peculio* (quod vocant) *castrensi* vel *quasi castrensi*, aliquid Titio donare vel promittere, Caio inconsulto; & si promissionem *servetur, si peculii administrationem habuit.* juramento firmaverint, tenentur vel eo invito promissis stare: quia habet uterque peculii sui liberam potestatem & dispositionem, estque quoad hoc sui juris. *Secundo*, quod ad *consensum superioris* attinet, sciendum ad rati habitationem juramenti à subdito præstiti, non necessario requiri consensum præcedaneum expressum, sed sufficere *consensum tacitum*, sive antecedentem sive subsequenterem. *Consensum tacitum antecedentem* intelligo, cum ex rei æquitate vel levitate, vel alia probabili causa verisimiliter præsumi potest, superiorem facto consensurum, vel saltem non contradicturum si consuleretur. Ut si Caio absente, vel inconsulto, uxor ejus pauperem nudum trita veste donaret, aut stipem mendico erogaret: aut filius ejus vel servus Titio vicino petenti bovem, aut plaustrum, aut aliud quid rusticæ domesticæve supellestilis utendum commodaret; aut ad aedes extruendas, fruges comportandas, aut aliud opus necessarium perficiendum operam ei suam collocaret. *Consensum tacitum subsequentem* intelligo, cum superior cujus in potestate est quamlibet promissionem

promissionem à subdito temere factam, si sibi commodum visum fuerit, rescindere; postquam promissum rescivit, non statim & palam contradicit, nec ullo certo indicio prodit quod hæcenus factum est ita sibi improbari, ut impleri porro nolit. Juxta id quod à Moyse præscriptum est hujus capitis versibus sexto, octavo, aliisque: ubi ad irritandum à patre vel marito filiæ conjugisve votum, requiritur dissensus sui & *aperta & matura* significatio. Nec enim satis est patri ad irritandum (sic in scholis loquuntur) filiæ votum dixisse id sibi displicere: sed oportet ut aperte contradicat, *ἐὰν ἀνανδρίων ἀνανδρίῳ*, vers. 6. & 9. *ἐὰν ἀνδρῶν ἀνδρίῳ*, vers. 13. & 16, *si renuendo renuat, & tollendo tollat*. Quasi diceret, oportet ut facto constanter abnuat, & interposita omni autoritate sua prohibeat quod promissum est fieri. Requiritur etiam ut id statim fiat, *ἢ ἂν ἡμέρᾳ ἀκούσῃ*, vers. 6, 8, 9, 13, 15. *quo primum die aliquid ea de re inaudiaverit*. Quasi diceret, si dissensum suum vel uno die dissimulet, votum in perpetuum stabilivit: qui enim sero se nolle significat, putandus est aliquandiu voluisse.

Casus 23.

VII. Post considerationem personæ *Jurantis*, ut *Agentis* principalis; consideranda proxime venit persona *Deferentis* juramentum, sive ejus cui juratur, cujus post ipsum jurantem sunt hac in re partes secundæ. De qua est *dubium Tertium*: ubi duo occurrunt *Casus*: prout ejus spectari potest vel *Autoritas*, vel *Fides*. *Casus* ergo *primus* est; ubi de ejus autoritate ambigitur qui exigit à nobis Juramentum. Si enim sit *Legitimus Superior*, atque ita à nobis agnoscatur, neque aliud à nobis Juramentum exigit quam quod est lege sancitum, aut diuturna & approbata consuetudine stabilitum: nemini potest esse *dubium* ejusmodi juramen-

juramentum & licite præstari posse, & debere fideliter adimpleri. Ast ubi videtur is qui juramentum exigit, id nullo suo jure facere, sed ejus & potestatem sibi indebitam usurpare: dubitari potest non immerito, liceatne jusjurandum ab eo sic delatum suscipere; & si susceperimus, an & quatenus obligemur. Dicendum primo, Debere hominem pium & fortem juramenta omnia ab eo qui non habet legitimam potestatem imposita, quantum in ipso est omnino declinare. Non modo quia solenne est *vis* *Secundum* ad iniqua promittenda eos in quos tyrannidem exercent compellere: sed etiam quia tenetur quisque jus suum libertatemque pro virili tueri; nec se facile alienæ tyrannidi in servitutem tradere. At secundo, si præter imperium vis insuper adhibeatur, cui resistere non poterit, ita ut nullus jam sit sine summo discrimine recusandi locus: dicendum posse virum pium tale juramentum obvitandum grave incommodum in se admittere, sed ægre tamen & gravitate & cum aliqua reluctantis animi significatione, dummodo tamen ipsa juramenti verba (quod in hoc genere ratissimum est) nihil contineant aut ex se illicitum, aut legibus publicis contrarium, aut juri alicujus tertiæ personæ derogatorium: Alias recusare debere, etiam cum vitæ discrimine, & ultima quæque pati potius quam inhonesto vinculo obligare caput. Dicendum tertio, qui juramentum susceperit à persona justam auctoritatem non habente delatam, sed nulla alia ex parte vitiosam, omnino teneri ad implendum quod juravit.

VIII. *Casus secundus* est, si sit is cui jurandum est Infidelis, vel Hæreticus, vel qui nobiscum antea egit non bona fide; Dico primo, licitum esse homini infideli aut hæretico aut perjuro fidem dare

Cas. 24.

(a) Gen.
26. 28. & 31.
44, &c.
Jof. 9. 19, 20.

(b) Bocan.
Manual. 15.

(c) Nullo,
nullo modo
fides servan-
da hæreticis,
etiam jura-
mento firma-
ta. Simanca.

dare. Factum id ab *Isaaco & Jacobo* Patriarchis, itemque (a) à *Jofue* & primoribus populi *Israe- litici* : qui fœdera cum *Allophylis* & *Infidelibus* pepigerunt fidemque mutuam datis ultro citroque solennibus juramentis confirmarunt. Dico *secundo*, fidem his datum esse omnino servandam. Solent nostri Pontificiis objectare, quod doceant *fidem cum hæreticis non esse servandam* : in quo fieri sibi clamant summam injuriam nostri seculi (b) *Jesu- itæ*. Pudet scil. eos in tam clara luce dogma tam alienum ab omni sana ratione, tam humanæ societate perniciosum, palam profiteri. Sed enim evicerunt nostri, idque (c) *prolati tabulis*, defendi illam conclusionem à nonnullis ejus Ecclesiæ Doctoribus, sine ulla librorum aut prohibitione, aut expurgatione. Sed ut omnes verbo tenus negarent, illud saltem constât, si de eorum hac in re sententia aut ex doctrinæ suæ principiis, aut ex factis factorumque ratione, prout à suarum partium nec suspectæ fidei historicis narrantur, judicare licet, non esse cur sibi calumniam à nostris fieri tam fidenter clamitent. Interim sententiam illam dum nolunt videri suam, aut falsam aut impiam tacito agnoscunt. Increpant aliquoties, Prophetæ Reges Judæ, & præ cæteris *Ezekiel* toto fere capite decimo septimo, quod fidem *Babyloniæ* regibus juratam non servassent. Locus est insignis, & quem memini alicubi *Chrysostomum* & fuisse & pulchre admodum explicare. Quin & Gentilium historiis nobilitata est *Reguli*, aliorumque hac in parte fides : qui & *Hostibus* & *Panis* (perfidissimæ genti) quod jurejurando intercedente promiserant, vel cum certo capitis periculo censuerint oportere præstari. *Regulum* hoc Elogio ornat *Silius*, compellans eum quasi per apostrophen.

*Qui longum semper fama gliscente per ævum,
Infidis servasse fidem memorabere Panis.*

Objicies fortasse vulgaria illa, *Fallere fallentem pro fraude non habendum, & cum Cretensibus Creditizandum.* Quibus addi possunt quæ adducuntur (a) De jure à Grotio duo illa; alterum Bruti dictum est Appian. 13. ano, ἡ δὲ μὲν πρῶτα τῶν ῥωμαίων οὐκ ἔμελλεν εἶναι ἐκείνῳ, cum tyranno nulla Romanis fides est aut Juramenti Religio: alterum è veteri Tragico, *Fregisti fidem*, inquit ille quidam; respondet alter, *Quam neque dedi neque do infideli cuiquam.* Respondeo, isti communi vita sumpta ostendere magis quid facere soleat vulgus hominum, quam quod fieri debeat. Vel si sint pro veris admittenda, ibi solum probari, ubi juratum est sub conditione: vel expressa, ut si dicam, *Juro me daturum tibi centum, si tu mihi fundum pignari datum intra mensem redemeris*; vel saltem tacita, ut cum duo homines mutuis juramentis se obligant ad mutua promissa præstanda *per respectum mutuum.* Exempli gratia, Si Chremes herus juraret Sofiæ servo se daturum ei annuatim decem aureos, Sofia vicissim Chremeti juraret se ei servitutum octo annis: qui horum utervis promissam fidem prior violaret, alterum fidei religione protinus liberaret. At si duo homines mutuo se obligent promissis diversi generis, aut non eodem tempore, aut alias *citra mutuum respectum*: violata ab uno fides non liberat alterum obligatione; sed uterque tenetur id servare quod ipse juravit, etiamsi alter quod suarum erat partium non effecerit. Exempli gratia: Rex aliquis simpliciter & citra respectum ad fidelitatem subditorum jurat se regnum administraturum juste & secundum leges: Subditi alio tempore simpliciter

Frustra quia fidem postulat sibi servari ab eo, cui fidem à se præstitam servare recusat. Rex justis in Sexte.

simpliciter & citra respectum ad Principis officium jurant se ei debitam fidelitatem & obedientiam præstituros. Utrique obligantur quod sui est officii fideliter facere, etsi defecerit altera pars à suo officio: ita ut neque Rex solutus sit suo juramento, si subditi debitum obsequium non præstiterint; nec Subditi suo, si Rex à justitiæ tramite deflexerit.

IX. Hactenus de conditione utriusque personæ Agentis: Jurantis scilicet ut principalis, & Juramentum deferentis, ut minus principalis. *Dubium quantum sequitur, de Extensione obligationis respectu utriusque personæ: ubi duo occurrunt Casus. Prior Casus respicit personam Jurantis, An & quatenus Juramentum obligat Jurantis Hæredes & Successores?* Exempli gratia, Caius emptor Titii fundo jurat simpliciter se soluturum ei intra sex menses centum libras: Interea temporis moritur Caius: quæritur an vi juramenti à Caio præstiti teneatur Caii hæres solvere promissas pecunias? Respondetur, teneri quidem Caii hæredem ad solvendum, *ratione rei* quæ causam dedit juramento, in quantum fruitur commodo illius fundi pro quo promissæ sunt pecuniæ: hæres enim de jure tenetur solvere iusta debita defuncti in cujus bona succedit, & æquissimum est ut hæreditas transeat cum onere suo. Non tamen teneatur hæres *vi Juramenti* à defuncto præstiti: ita ut si non solverit, injustus tantum sit, non item perjurus. Cujus ratio est: quia juramentum est *vinculum personale* & inducit obligationem spirituales tantum in conscientie foro interiori, non autem civilem sive temporalem in foro externo. At in personalibus nemo ligatur sine proprio consensu. Si dicatur Caium per actum suum personalem obligare posse se & hæredes suos ad aliquid faciendum, ut quotidie fieri videmus in syngraphis

syngraphis obligatoriis : ergo videri à pari posse eum & sacramento obligare hæredes, præsertim si expressis verbis dicat se jurare pro se & hæredibus suis. Respondeo non esse parem utrobique rationem. Quia *Obligationem Spiritualem* quæ est in conscientia necesse est esse personalem ; sicut est sua cuique conscientia propria, & quæ non possit transire ad aliam personam : ast *Obligatio Temporalis* sequitur rem temporalem ; quæ, cum possit transire ad aliam personam, potest consequenter alteri personæ obligationem inducere. Tenetur ergo hæres ex æquitate rei, non vi juramenti.

X. *Casus posterior* respicit personam ejus cui *Casus 26.* juratur : An qui juravit aliquid alicui facturum, eo defuncto obligetur id facere *hæredi ejus vel successori* ? Respondeo ordinarie obligari. Certum est jurantem obligari, si expresserit id se facturum ipsi aut hæredi. Obligari etiam censendus est, etsi non sit expressum, ubi juramentum suscipitur ratione alicujus *dignitatis* : quia dignitas non variatur ex varietate personarum. Unde si quis subditus aut miles juret fidelitatem Regi, vel Imperatori exercitûs ; censebitur juramentum factum etiam quoad Successores in eadem dignitate. Idem dicendum est in materia *debiti*, & plerisque aliis rebus, in quibus ratio aliqua *officii* aut *contractus* causam præbuit juramento. Si quæres unde fiat ut juramenti vinculum, cum sit personale ex parte jurantis, non sit etiam personale ex parte ejus cui juratur, sed transeat ad hæredes & successores : sive quod idem est, quare potest quis se obligare *alicui & successoribus ejus*, etsi successores in juramento non exprimantur ; non potest autem obligare *se & successores suos*, etsi diserte exprimantur : Respondeo, discriminis rationem in hoc positam esse, quod in altero casu agatur

agatur de obligatione *propria* ; in altero de obligatione *aliena*. Obligare potest quivis seipsum spiritualiter prout ipse voluerit & intenderit ; & proinde potest per actum proprium obligare se tam successoribus alterius , quam personæ ipsius : at non potest quis alteri inducere obligationem, nisi ipse quoque voluerit ; & proinde non potest actu suo obligare spiritualiter nisi seipsum tantum. Quod autem dixi , in responsione ad dubium in hoc casu jurantem *ordinarie* obligari : id propterea dixi , quia fieri potest ut interdum non obligetur. Nam cum de jurantis intentione, ex natura rei & materiæ subjectæ præcipue judicari debeat : ubi ex natura rei promissæ & aliis circumstantiis verisimiliter præsumi potest jurantem intendisse promissionem tantum personalem ei cui juravit , & non successoribus ejus ; obligatio juramenti non transit ad successores.

Casus 27.

XI. Sed de *Causis Agentibus* hæc dicta sufficiant : ad *Impulsivas* transeo. Quæ partim internæ sunt, partim externæ. *Internas* dico, cum quis ex mero motu propriæ voluntatis sine alterius impulsu, sponte se ad jurandum offert : vel ex impetu quodam iræ, amoris, alteriusve perturbati animi passionis ; vel etiam ex sola peccandi libidine & impia quadam jurandi consuetudine interloquendum temere & sine judicio juramenta subinde spargit. Quod vitium, ob peccati cum gravitatem tum frequentiam, optarim ut in sacris concionibus & sæpius & vehementius reprehenderetur ; quod video suis temporibus à sanctissimo viro Johanne Chrysostomo diligenter & acerrime factum : ne justissimo Dei judicio (c) *propter juramenta terra lugeat*, & Dominus juret in ira sua, non se habiturum innoxios, qui verendum ipsius nomen ita contemptui habent, ut non vereantur sine necessitate sacrosanctam Dei majestatem testem

(c) Jos. 9.
15, &c.

testem & arbitrum adducere. Sed de toto isto juramentorum genere non est quod multa dicam. Omnino prohibitum est omne juramentum spontaneum, nisi causa subsit gravis & necessaria. Audire est operæ pretium, quid de se Augustinus, *Juro, inquit, sed quantum mihi videtur magna necessitate compulsus, cum videro non mihi credi nisi faciam, & ei qui mihi non credit non expedire quod non credit.* Quasi diceret, tunc solum jurandum est, cum expedit ut nobis credatur, & injuratis non crederetur. Et in hoc casu (in quo solo licitum est) juramentum ultro præstitum vel maxime obligat: cum nullum vinculum ætius obliget, quam quod sponte susceptum est.

XII. His itaque missis pergo ad causas impulsivas *casas* 28. *vas* externas: quæ duæ sunt potissimum. *Dolus & Vis.* Dubium ergo Quintum est, de Obligatione Juramenti, quod dolo & astu elicitum est: id est, cum quis alieno verbo vel facto in errorem inductus, jurat se aliquid facturum, quod nisi ab alio deceptus non fuisset juraturus. Cujus rei illustre habemus exemplum de (d) *Josue & Principe-* (d) *Jos. 9.*
pibus populi Israelitici: qui à Gibeonitis simulan- *15. &c.*
tibus se peregrinos esse, qui è longinqua regione venissent ut fœderis conjunctionem cum populo Dei quærerent, decepti admiserunt eos in fœdus, pacemque illis interposito jurejurando dederunt. Qui tamen postquam se deceptos senserunt, non ausi sunt rescindere juramentum, cujus religione se obstrictos sciebant, sed vitam ipsis & pacem prout pacti essent concesserunt: rationem tantum inierunt (imposita eis conditione, ut ad vilissima quæque ministeria adhiberentur,) qua Gibeonitæ & præsentis doli pœnas aliquas darent, & in officio continerentur, neque Israelitis in posterum nocere possent. De quo facto sic (e) Ambrosius, *Josue pacem quam dederat revo-* (e) *Lib. 1.*
candam *de offic. 172*

eandam non censuit, quia firmata erat sacramenti religione, ne dum alienam perfidiam arguit, suam fidem solveret. Quo uno exemplo satis constat juramentum dolo elicito habere vim obligandi. Et ne quis existimet Josue cum suis fuisse hac in re plus æquo superstitiosos: non ipsi solum populo qui Gibeonitas putat jurejurando non obstante occidendos esse, restiterunt, hac reddita consilii sui ratione, (f) *Juravimus iis in nomine Dei Israel & ideo non possumus eos contingere: sed & Deus ipse duplici postea signo rem comprobavit. Altero, dum depugnanti Josue pro Gibeonitis adversus conjuratos in eorum perniciem Reges (g) victoriam insignem, edito etiam illustri miraculo, concessit. Altero, cum post centum superque annos, (h) Saul Regis injusta pacti cum Gibeonitis fœderis violatio trienni fame publica vindicata, septemque è liberis ejus publico suspendio ex Dei ipsius mandato tandem expiata est.*

(f) Jos. 9. 19

(g) Jos. 10. 8.

(h) 2 Sam.

21. 1.

XIII. Est tamen in hoc casu aliqua distinctio admittenda. Nam error ille, in quem inductus est alterius dolo cui juravit, si sit circa aliquam *circumstantiam* tantum, aut circa *causam* rei aliquo modo *extrinsecam* & qualiaccidentariam; non tollit obligationem: ut ex errore Israelitarum circa Gibeonitas jam patuit. Quod idem dicendum est, Si Caius Titii viduam juraret se ducturum uxorem, putans eam esse divitem cum esset pauper; teneretur eam ducere, nec iste error tolleret obligationem: & sic de aliis juramentis ejusdem rationis. At si error sit circa *substantiam* ipsius rei, aut *propriam* ejus *causam*; ut si Caius juraret matrimonium contrahere cum hac fœmina particulari sub nomine Titiae; putans eam esse Titiam quæ non est, & postea errorem suum prehenderet: non teneretur juramento. Error enim

enim circa substantiam rei, quæ fuit propria jurandi causa, irritam facit promissionem, & obligationem tollit.

XIV. *Dubium Sextum* & ultimum est, *de Vi* : five de juramento per metum extorto contra voluntatem jurantis, ita ut metus ille si abesset, nollet jurare. Et est quæstio sane difficilis & intricata : conabor tamen summam rei expedire, quæ potero & brevitate & perspicuitate. *Casus* ergo *29.* *primus* est, ubi *metus* est *levis*, & qui non facile cadit in constantem virtutem : ut si quis metu iniquæ censuræ, vel irrisuionis, vel iræ & offensionis alicujus viri potentis, juramento se promitteret futurum aliquid quod sibi esset inconvenientis, quodque ni metus ille esset, nec facere vellet nec promittere. Pro responsione illud imprimis repetendum est, quod in tota hac materia juramentaria est sanctissimè observandum, siquid proponatur jutandum, quod est contra legem Dei, contra officium hominis Christiani, contra bonos mores, contra leges Reipublicæ, contra antecedentem obligationem, aut alio quocunque respectu illicitum ; non debere ullo aut commodi intuitu, aut periculi metu, ejusmodi juramentum aut præstari, aut præstitum adimpleri. Hoc supposito dico, viro forti (id est pio ; pius enim esse nequit qui non est fortis) simpliciter contemnendum esse inanem & levem metum, & omne ejusmodi juramentum constanter & intrepide recusandum. Nimirum est (i) *Vir justus fortis ut leo* ; qua fortitudine (i) Prov. 28.1 qui destitutus est, vix fieri potest ut faciat insigne aliquid viro bono dignum. (k) *Qui enim* (k) Eccl. 11.4. *observat ventum non seminabit, & qui speculatur nubes non metet*, inquit Solomon. Imo vix fieri potest quin ut multa sane faciat viro bono indigna : (l) *Timor enim hominis*, eodem Solomone (l) Prov. 29.1 teste *adducit laqueum*. At si quis forte præ animi

angustia incautior laqueo se implicari passus fuerit, *ligavit ligamen semper animam suam*, & tenetur id quod promissit adimplere.

Casus 30.

(m) Horat. 3.
Od. 2.

XV. *Casus Secundus* est, ubi gravis & justus est metus, & qui cadere potest in constantem virum: qualis est metus captivitatis, amissionis omnium bonorum, infamiae, cruciatus, & quod est *ἡ πο-
σέων ποσέσθαι* ipsius mortis. Dico *primum* ut supra, si Juramentum contineat in se quid illiciti, ne vel mortis vitandae causâ à viro honesto suscipi debere; nec susceptum posse sine peccato servari. Audito Christiani auream hominis Ethnici hac de re sententiam: (m) *Iustum & tenacem propositi virum, Non civium ardor prava jubentium, Non vultus instantis tyranni Mente quatit solidâ*. Dico *secundò*, si res exigatur intentatâ vi aliqua aut gravi metu, quæ nec illicita est, nec cuiquam injuria, sed ipsi tantum juranti plus minùsve incommoda; ut si quis iter faciens incideret in latrones, qui mortem ei strictis gladiis minarentur, nisi promissâ sub juramento certa pecunia summâ vitam reddimat: *licitum esse* in hoc casu pecuniam promittere, & promissionem jurejurando firmare. Ratio est, quia è duobus propositis malis licet, & prudentem decet, minus eligere: & minus malum est pecuniae jactura quam vitæ. Dico *tertiò*, Juramentum istiusmodi *obligare*, & pactum cum prædonibus pretium omninò esse persolvendum. Quod etsi videatur ex antedictis esse satis manifestum; tamen cum habeat hæc assertio magni nominis adversarios, inque his *Ciceronem* (singularis judicii virum, & de jurisjurandi religione, quoad liquit homini Gentili, hoc uno dempto cætera ferè rectissimè sentientem:) non abs re erit assertionem hanc aliquot rationibus confirmare. *Primo* ergo, qui jurat rem licitam & possibilem, tenetur id

id præstare : atqui pactam prædoni pecuniam solvere nec illicitum est, nec impossibile : ergo tenetur. *Secundò*, elegit id quod tunc visum est ipsi melius quoddamque si è duobus alterum ipsi esset jam nunc necessario eligendum, denuo eligeret : & videtur non posse honestè recusari, quod fuit prudenter electum. *Tertio*, quod ob certum finem promissum est, à promittente debet præstari, postquam consecutus est suum finem ; quia omne sub conditione pactum, conditione illà præstita debet & ipsum præstari : quo maximè fundamento nititur Voti conditionalis obligatio. Sed pactus cum latrone pretium, eo fine id fecit, ut vitam suam redimeret : ergo postquam vitam redemit, assecutus finem quem intendebat, debet exolvere quod promisit. *Quarto*, suspecta debet esse semper prudentia carnis, ut inimica cordis puritati, & tranquillitati conscientiae infidiosa : Prudentia autem carnis, quæ demum est, si hæc non sit, ubi videtur honestas cum utilitate certate, honesto postposito, id quod utile est amplecti ? Vix poterit de pecunia pacta solvenda multum deliberare, cui potiores sunt divitiis religio & fides, & qui posthabendum statuit tranquillitati mentis commodum temporale. *Quintò*, demum laudantur Ethnicis *Regulus*, alique (ut dictum est superius) qui fidem hostibus servarunt, etsi iniquissimis conditionibus pactam : Laudatur & ipsi Ciceroni *Pomponius tribunus*, qui servavit quod terrore coactus juraverat, idque hoc adjecto epiphonemate, Tantum temporibus illis jusjurandum valebat.

XVI. Ast excipiunt qui contra sentiunt ; *Imprimis*, Non esse hostis, & latronis vel piratæ eandem rationem : cum hoste, perinde ac cum litis adversario, jure agendum (Gentium hic, ut illic civili :) & proinde fidem ei servandam ; at

eum prædone, velut humani generis communi hoste, nullam esse juris, ergo, nec & fidei societatem. Respondeo: *primò*, petitos juris interpretes affirmare, esse aliquam vel cum latrone juris societatem; ut cui ex jure gentium depositum sit reddendum; ergo à pari & promissum solvendum. *Secundò*, etsi latroni nihil deberetur, ut personæ indignæ; qua ratione nudæ promissionis exsolutio posset fortassis excusatiùs evitari: at Deo saltem præstandam esse fidem. Objiciunt *secundò*, isto pacto honestum civem à sceleratis hominibus spoliari, quod cedit in malum publicum. Respondeo, imò verò honesti civis vitam servari, quod cedit in bonum publicum. At latrocinia, inquiunt *tertiò*, & rapinæ hac ratione stabiliuntur, si latronibus non modò impune erit, sed & laute. Respondeo, id si fiat, per accidens fieri: ipsorum vitio, non illius; qui nec juvit ullò modo latrones, nec vel probavit promittendo vel probat promissum servando ipsorum factum; quin potius dum consuluit sibi, ipsorum quoque scelera ita impedivit, ut latrones essent solum, non item homicidæ. Objiciunt *quartò*, Obligationem Juramenti oriri ex actu judicii & voluntatis deliberato: ergo ubi voluntas non est libera, ita ut non tam actio dicenda sit quàm coactio, nullam videri sequi obligationem. Respondeo, Voluntatem cogi non posse, & hoc ab omnibus agnosci. Potest quidem esse coactio ex parte principii actionis externi & remoti; sed ex parte principii proximi, quæ est in omnibus actibus humanis voluntas, nulla potest esse coactio. Juramentum ergo qui facit latroni, ut vitam servet volens facit, *ἐκ τῆς αἰσχροῦς καὶ θυμῶς*. Non est ergo ejusmodi Juramentum *ἀπλῶς ἀκούσιον* simpliciter involuntarium, sed mixtum; quod Aristoreli *ἡμι-ἐκούσιον* dicitur: actio scil. partim invita, quia sit non libenter; partim voluntaria, quia sit

(n) Nemo jurando tenetur, quod per necessitatem adactus est. Senec. 1. Controv. 6.

fit cum electione, et si non liberrimâ, liberâ tamen
satis ad hoc ut dici mereatur potius voluntaria
quàm involuntaria ; quia agens datâ sibi duorum
optione potestatem habet eligendi utrum ex his
malit. *Et vult, qui mavult.* Non ergo rectè di-
citur eum coactum jurasse, qui cum poterat non
jurasse maluit jurare. Morte enim interminatâ ni
juraret, permissum est ipsius arbitrio, mallérne
damnum interminatum pati, an juramenti obliga-
tione ab illo damno liberari. Deliberavit, elegit
obligari : ergo obligari voluit : & qui se voluisse
obligari fatetur, absurdè dixerit (a) *se coactum es-
se*, & propterea non obligari. Obijciunt quindò,
Latroni nihil deberi, & proinde viatorem non ob-
ligari ; cum omnibus obligatio dicat relationem
ad debitum ut ante dictum est : Latroni autem nil
debere probatur, quia nullum jus fundatur in in-
juria, & iniquissimum videtur ut quis ex facto suo
injurioso jus aliquod sibi adquirat : ergo latroni,
qui metum viatori incussit, & contra bonos mores
extorsit ab eo juramentum iniquum, jus nullum
accrescit, proinde nec qui juravit obligatur. Re-
spondeo, exurgere posse à Juramento *duplicem ob-
ligationem* : unam homini cui juratur, ut parti ; Deo
per quem juratur alteram, ut testî & vindicî. Mul-
ta possunt impedire priorem illam obligationem,
uti ut jus nullum consequatur is cui juratur, nec
ei quidquam in foro conscientie ex æquo bono à
jurante debeat : & de istoc obligationis & debi-
ti genere procedit objectio. Verum cessante ob-
ligatione respectu hominis injuriam aut vim infe-
rentis, manet tamen Deo facta obligatio ; cui &
irreverentia fit, si quis juramentum admittat non
intendens implere ; & *injuria*, si admissum insuper
habeatur.

(a) ἡ μὲν ἐκείνη
το βελιδιαὶ
ἐκείνη· ἡ
ἐκείνη ἐκείνη
ἐκείνη· Nazian.
Epist. 2. 9.

XVII. Restat unus adhuc *Casus*, huic loco pe- *Casus* 34.
culiaris : si quis incidens in latrones cogatur, ne

ab eis occidatur, juramento silentium promittere ; sc. nunquam se ipsorum latrocinia cuiquam revelaturum, aut nomina magistratui proditurum. *Difficile est hoc in genere aliquid statuere*, inquit Fredericus Baldwinus, Professor non ita pridem Wittenbergensis : sed addit *tutius sibi videri si silentium non præstet*, sed magistratui indicet, et si juraverit se non indicaturum. Censet itaque istiusmodi juramentum non obligare ; & affert suæ sententiæ tres rationes : quarum nulla mihi satisfacit, ut sunt ab eo propositæ, breviter & nudè sine ulteriore confirmatione. *Primo* ait, Juramentum hoc esse de re illicitâ. Si id constaret confecta res esset, nec opus esset aliis argumentis. Sed hoc ab eo sumitur, non probatur. Si eò putetur esse illicitum, quia officium est boni civis homines facinorosos ad magistratum deferre, ut supplicio quod commerti sunt afficiantur : conceditur id quidem, sed non propterea sequitur semper peccatum esse non deferre ; cùm præcepta officiorum affirmativa obligent ad ea præstanda non simpliciter, sed cùm possumus & expedit pro exigentiâ circumstantiarum. Dicit *secundo*, tale juramentum *videre habere speciem quandam* collusionis cum latronibus. Quod est ab eo ita timidè pronunciatum, ut non debeat putari multum fiduciæ posuisse in hoc argumento, [*Speciem collusionis, speciem quandam, & videtur habere.*] Quod sive sit verum, sive non : quis interim probaverit non licere homini viatori, si inciderit in latrones, in aperto vitæ periculo, aliquid facere quod *videtur* habere cum eis *speciem quandam* collusionis. Quod tertio loco affert, hoc silentio justitiam impediri, improbos in impietate sua confirmari, alios hac occasione induci posse in discrimen vitæ : valeret quidem, si ex eorum manibus salvus & injuratus evasisset. Atqui supponimus, ni jurasset, occidendum. Quæro ergo, licuitne

licitne ei in tam certo vitæ discrimine jurare silentium, vel non licuit : Si non licuit, (& sanè duo priora argumenta aut id efficiunt, aut nihili sunt) certò pereundum ei fuit ; & quis tum superesset qui magistratui latrones indicaret ? Quæ ex ipsius silentio incommoda sequi obijciuntur, ex ipsius morte (cum mortuis indictum sit perpetuum silentium) non essent eadem insecutura ? At si licuit jurare, licebit & juramentum observare : nisi fortè (quod fieri potest) casus aliquis insperatò emergens rem quo tempore jurabatur licitam reddiderit postea ex accidente illicitam. Stet ergo, donec contrarium firmioribus rationibus probetur, & in hoc casu & in cæteris ubi vigent dolus, metus, tyrannis & similia ; virum bonum aut non debuisse jurare (quod durum videtur summo in vitæ discrimine, si res ipsa non sit illicita) aut debere quod juravit religiosè observare. Atque hætenus de Juramenti causa Efficiente. In qua pertractanda volueram esse brevior, sed res non tulit. Excrevit stylus dum ista meditor longius quàm expectabam ; & tamen non pauca quæ possent utiliter dici, cum brevitati consulo, prudens prætermisi,

PRÆLECTIO QUINTA.

De Juramenti Forma Externa
Continens Casus Decem.

S U M M A R I U M

1. *Juramentum per sola signa sine verbis.*
2. *Juramentum per Creaturam.*
3. *Juramentum per Idola.*
4. *Utrum juratum sit necne, ut dignoscatur.*
5. ——— *nextheoy Primum; forma verborum.*
6. ——— *Secundum; vis verborum.*
7. *Obiter de Josephi illa formula, Per Vitam Pharaonis.*
8. ——— *Tertium nextheoy, Mos gentis.*
9. ——— *Quartum, intentio jurantis.*
10. *Dicorum Criteriorum usus.*
11. *Solemnis juramenti Ritus.*
12. *Solemnitas an augeat Obligationem.*
13. *Juramenti Solemnitas omissa.*

SECT. I.

DE Juramenti Causis *Materiali* & *Efficiente*, in superioribus actum est: de *Causa Formali* nunc agendum. Cum autem duplex sit rei alicujus *Forma*; *Externa*, & *Interna*: quæ hujus sunt classis, ut duo capita ita revocanda sunt, ut quæ ad Juramenti verba aut signa pertinent, eò quod

quod sensibus exterioribus percipiuntur, *Externæ Formæ* nomine veniant; quæ vero ad ejusdem sensum & interpretationem, quod interioris mentis est opus, *Formæ Internæ*. Respectu *Externæ Formæ*, Juramentum aut signis solum constat, aut verbis solum, aut utrisque. Dubium itaque primum est de eo Juramento, quod signo solum sit *Casus* sine verbis. Fuerunt qui existimarent, nisi expressè adhibito aut verbo *Juro*, aut Dei nomine, dicendo *Juro me facturum*, vel *per Deum faciam*, *Deum Testor*, *Ita me Deus adjuvet*, vel quid simile; nudam esse promissionem, non item Juramentum: & proinde obligare quidem sub pœna mendacii, sed non sub pœna perjurii; ita ut qui non fecerit quod pollicitus est, reus sit violatæ fidei, quæ & in promissionibus est servanda, non autem ejus religionis quæ in Juramento est. Dicitur & *Bartolus* à *Casuistis* in ea fuisse sententia, ut putaret verba saltem aliqua ad Juramenti rationem sic esse necessaria, ut nisi verbis prolatis fiat testificatio, non sit formaliter Juramentum, nec eo nomine obliget. Sed meritò ab omnibus rejicitur utraque sententia. Cum enim verborum præcipuus usus sit, *ὅς τινι ἐπιβήσεται*, ut scil. interpretes sint *ὅς ἐν τῇ ψυχῇ νομίζουσιν*, eorum conceptum quæ in mente sunt, & quorum sunt signa: si fieri posset ut illi mentis conceptus (etià minùs fortassis commodè, sufficienter tamen) aliqua alia ratione, ut scripto, nutibus, aliisve indiciis, ita significentur, ut ab aliis intelligantur: nulla cogit necessitas ut verbis prolatis opus fiet. Sic muti, & quibus exsecta est lingua, & qui ex gravi morbo, vel jam morituri sermonis usum amiserunt, si debeant aut matrimonium contrahere, aut testamentum condere, aut aliud quodvis præstare, quod sine clarâ & indubitatâ assensus sui significatione fieri non potest; cum viva voce non possunt, solent nutu,

manu sublevatâ, aut alio id genus indicio mentem suam interrogantibus significare. Quæ significatio non minùs valida est ad omnem juris effectum, quàm ea quæ vivâ voce fit. Eadem prorsus & juramenti ratio est: in quo modo Deus quoquo modo testis invocetur, sive id ab aliquo expressè fiat verbis prolatis, sive tacitè signis quibuscunque sufficientibus ad hoc, ut hi quorum interest manifestè intelligant velle eum interposito Deo teste fidem suam obligare; ejusmodi actus & formaliter Juramentum est, & omninò sufficit ad inducendam Obligationem in conscientia. Quò facit

(a) Ser. 25.

(b) πάλιν

ὅτι πολλοί

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

ἰσχυροί, ὡς

Stobæus, (a) Ὁρκος βέβαιός ἐστι, καὶ ὑπόσχεσις μόνον, *Firmum est juramentum, si vel annuero solum.* Frustra ergo est, & egregius sui (b) impostor, si quis se Juramenti vinculo aut penitus solutum, aut saltem laxius obligatum eò putet, quòd verbum nullum juratorium emiseric. Si alteri quasi Deo teste & arbitrio (c) interroganti ita se gesserit, omninò assensisse videretur; vel si ubi utile ei esset (respectu alicujus temporalis commodi) videri in aliena verba jurasse, amici alicujus operâ sciens habens usus fuerit, qui falsò licet, testaretur tamen ipsum ita jurasse; ligavit eo facto ligamen super animam suam, & secundum omne quòd egressum est ex interrogantis vel exigentis ore facere tenetur non minùs, quàm si egressum esset ex ore suo, si res sit licita & præstari debeat: sin illicitam sciverit, non peterit isthoc artificio perjurii crimen devirare.

II. Porro ut signo solo potest sine verbis, ita solis verbis potest & sæpissimè solet sine signis jurari: cum in aliis, tum vel maximè in iis Juramentis, quæ incautis in sermone communi excidunt. Verba autem Juramenti duobus adhuc modis considerari possunt: vel quantum ad res per quas juratur,

juratur, vel quoad exprimendi modum & formulas loquendi quibus juratur. *Dubium ergo Secundum* est de Obligatione Juramenti, ratione ejus sive rei sive personae per quam juratur: ubi duo occurrunt Casus. *Casus prior* est, an & quatenus obligetur qui jurat per aliquam creaturam? Certum enim est & ab omnibus conceditur, & licitum esse & obligatorium Juramentum per Deum creatorem factum: Sed de Juramento per creaturam nonnulla est dubitatio. Pro responsione tamen dico *primò*, Jurare per creaturam absolute, ultimatè & terminativè, ita ut constituatur in aliqua creatura finis & vis Juramenti sine relatione ad Deum, *simpliciter illicitum* esse. Ratio manifesta: quia exhibetur eo pacto Creaturae reverentia soli Deo debita. Juramentum enim (ut antè dictum est) est cultus Patriae, qui non debet exhiberi ulli creaturae: quatenus jurans invocando Deum testem & vindicem, ipso facto agnoscit eum & cordis inspectorem, ut qui sciat an mens consentiat verbis; & justissimum ac potentissimum peccatorum cordis punitorem: quorum neutrum rei cuicunque creatae potest competere. Imò istiusmodi Juramentum esset vel ex ipsorum Pontificiorum confessione, planè Idololatricum. Dico *secundò*, Jurare per Creaturas relativè & quasi transitivè, ut solent Pontificii per B. Virginem, & alios Sanctos Sanctorumve reliquias; hoc est (ut ipsi exponunt) non ultimatè & terminativè, ita ut cultus in ipsis terminetur, sed relativè & transitivè, ita ut ipsos pertransseat & per ipsos deferatur finaliter ad deum: dico inquam, hoc esse saltem superstitiosum. Quia nullo aut rationis lumine, aut Scripturae testimonio constat, ullam Creaturam, quantumvis sanctam habere concreditam sive delegatam sibi à Deo potestatem, vel cognoscendi corda hominum, vel puniendi eorum perjuriam.

Dico

Dico Tertiò, inter jurandum tacito Dei nomine alicujus Creaturæ mentionem facere, ut si quis juraret *per caput, per animam, per salutem suam, aut per hunc ignem vel panem*, (etsi propter periculum scandali, & quoddam mali speciem aliquam habere videatur, consultius esset ab ejusmodi formulis omnino abstinere) non tamen videri simpliciter illicitum præcisè ab hoc quod per solum Deum sit jurandum. Ratio est: quia per istas formulas aut non juratur omnino, aut per Deum solum juratur.* Quod ut clariùs intelligatur, ne videar aut aliquid novi & suspecti dogmatis invexisse in Ecclesiam, aut execrandæ illi jurandi per creaturas consuetudini, quæ passim (proh dolor!) nimium quantum invaluit, veniam indulsisse: Sciendum est in istiusmodi formulis, in quibus fit Creaturæ alicujus mentio, quasi per modum jurandi, per Deum tamen revera sæpè jurari interpretativè. Ut in omnibus iis quæ ex communi more concipiendi habent in se vim quandam execratoriam: ut *per animam, per salutem meam* hoc vel illud faciam: quæ sunt perinde intelligenda acsi diceretur, *Ne sit Deus animæ meæ propitiùs, Ne mihi Deus salutem donet æternam, ni fecero*. Itemque in his in quibus res eæ nominantur, quæ sunt aptæ ex sui natura speciatim, nos excitare ad aliquam recordationem Dei: quomodo cum Judæi olim jurabant *Per Cælum, Per hanc sacram victimam*, &c. id ita aut intelligebant, aut intelligere debebant, acsi dixissent, *Per Deum cujus est in Cælo thronus, Per Deum cui hæc sacra fiunt*, &c. Ast ubi ejusmodi rerum nomina adhibentur, quæ non habent ex natura sui aliquam specialem vel propinquam aptitudinem excitandi in nobis cogitationem aliquam de Deo, nec videntur implicare aliquid execratorium; ut si quis ad mensam vel ante focum juraret *Per hunc panem, Per hunc ignem*, &c. etsi propter

propter modum exprimendi videantur istiusmodi formula Juramenti speciem habere : revera tamen & interpretativè non sunt Juramenta, sed merè potius obtestationes, ut in dubio tertio mox plenius explicabitur. Dico *quartò*, omne Juramentum quod per creaturas fieri videtur, sive licitè, sive illicitè, hoc est, sive terminetur in creatura (sicut est cultus Imaginum apud vulgus Pontificiorum) quod est Idololatricum ; sive juretur per creaturam transitive, ut inde mediatè & ultimè deferatur ad Deum (quà argutiola doctiores Pontificii suam *εὐχολαγείαν* tueri conantur) quod tamen est superstitiosum ; sive implicite & interpretativè per Deum fiat, adhibito tamen creaturæ nomine : si modò sit revera & *formaliter* Juramentum, & non tantùm Obtestatio ; non minùs obligare jurantem ad faciendum id quod promissit, quam si per Deum ipsum disertis verbis juratum fuisset. Cujus ratio est, quia in omni Juramento, quod revera & formaliter est tale, Deus aliquo modo testis advocatur. Dico *quintò*, ut possit fortassis ex his quæ jam dicta sunt, aliquo modo defendi Juramenta istiusmodi non esse simpliciter & de toto genere illicita, si talem eo etiam quo dictum est modò intelligantur : tamen cum certum sit ea nihilo esse minùs obligatoria, quàm alia, nec ulla cogat necessitas ut iis utamur, (quia possumus ubi juramento est opus, aliis uti formulis, & ubi non est opus, oportet omninò non jurare) videri esse officium hominis Christiani, quò quis conscientiae suæ tranquillitati ferè consultum cupit, ab ejusmodi formulis prorsus abstinere. Id quod iis omnibus non ægrè persuasum fore existimo, qui earum aut originem aut exitum penitus fuerint contemplati. Originem debent, partim Chædæorum, Ægyptiorum, aliarumque superstitiosarum gentium Idolomania, qui per *Solem, Ignem,*

Ignem, & alias creaturas, quas pro Diis habuerunt, velut per numina jurarunt: partim reverentiæ nominis & majestatis divinæ apud populum Dei; quæ initio fortassis pia & iusta, decursu temporis paulatim abiit in eam superstitionem, auctâ præsertim ex prava consuetudine jurandi libidine, ut ordinariè mallent per obvia quævis jurare, quam ἐπὶ τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα ἢ ὅλων ἀναστρέφειν, ut loquitur Philo, ad rerum Universalium conditorem & patrem procurrare. Quod & veteres Græcos (quorum plerosque ritus & mores ab Hebræorum æmulatione fluxisse quivis potest facile observare) fecisse adnotarunt Græcorum Poetarum Scholiastæ: qui eos non solitos scribunt *θεοῦ καὶ καὶ ἢ διῶν ὁμύων* facile per Deos jurare, ἀλλὰ καὶ ἢ *θεοῦ χαλόντων*, per ea quæ præstō erant ad manum aut ante oculos, ut panem, ignem, aquam, avem, sceptrum, aut quid simile. At quod ex divini numinis reverentiâ quadam ortum videtur, abiit tandem in summam ejus irreverentiam & contemptum: ut fere videre est astu Diaboli, & justo Dei peccatis peccata punientis judicio: pietatem postquam degenerare cœperit in superstitionem exire tandem in apertam impietatem. Etenim postquam ex superstitione jurari cœptum est per creaturas; eo tandem increvit licentiæ jurandi cacoethes, ut dum à Dei nomine temperarent, non sibi homines aut jurandi metam ullam figerent, aut ullo pejerandi metu ducerentur. Qui sceptrum non putat esse Deos, ut ille loquitur, putat & licere sibi per sceptrum juranti secus facere, quam si per Deos juratum fuisset. De Manichæis ita Augustinus, Jurabant sæpissimè, nullòque mentis scrupulo per Creaturas. Et proculdubio apud Judæos, ex quo invaluit mos iste jurandi per creaturas, plurimum imminutam fuisse jurisjurandi reverentiam, è Christi verbis,

ἀμύνει τὸ
ἵδιος τοῦ
ἀνθρώπου
τίον αὐτοῦ
ἐπιδεῖξαι αὐ-
τοῦ
Aristoph. in
Avib. ubi
Scholiastes
docet ex 12.
Creaturam
Sacratissimam,
id
fuisse à Rha-
damantio
institutam.

ἐφ' ὅσον οὐκ
ἔστιν, καὶ
ὁ ὁμύων ὁ
βασιλεὺς.
Suid. 19.
contra
Faust. 2.
ὁ μὲν οὖν ἰν
καὶ τὸν
καὶ τὸν
ἐπατάει
ἡ.
Aristoph. in
Avibus.

verbis, *Matth. c. 5. & 23.* apertissimè constat: Quorum verborum ex utriusque loci collatione is videtur esse scopus, ut duplicem (fortè an & triplicem) ipsorum errorem corrigeret. *Primum*, quodd sibi, modò à Dei nomine abstinere, in rebus quamvis leviculis, jurandi libertatem & *impunitatem* quandam concederent. *Alterum*, quodd putarent jurando non peccari, si per Deum juraretur, modò verum esset quod juraretur. *Tertium*, quod existimarent non esse perjurium, etsi res falsa juraretur, dum per creaturas id fieret, non autem per Deum. Sic enim illi perperam interpretabantur quod dictum erat, *Non pejerabis, sed reddes Domini iuramentum tuum.* Docet itaque Christus Juramenta illa, in quibus rei alicujus creatæ, non item Dei nomen assumitur, non esse propterea aut minùs verè Juramenta, aut minùs obligatoria, quàm illa in quibus per ipsum Deum disertim juratur. Et hæc de priorè Casu dicta sunt.

III. *Casus posterior* est, cum per idola aut falsos deos juratur. Pro solutione dubii in hoc casu, dico *primò*, ejusmodi juramenta esse simpliciter illicita & planè idololatrica, & à Deo expressè prohibita. Deferunt enim cultum soli vero Deo debitum diis non veris; contra præceptum Dei, *Deut. 6. 13. Deum tuum timebis & ipsi soli servies, & jurabis per nomen ejus.* Et graviter Deus ipse, *Jer. 5. 9.* impropere populo suo hoc peccatum: *Quomodo, inquit, propitius sim tibi? Filii tui dereliquerunt me, & juraverunt per eos qui non sunt dii.* Dico *secundò*, Juramentum ejusmodi sub pœna perjurii obligare, & (a) servari debere: ita ut perjurus sit qui fidem sic datam sefellerit in re licità. Quo facit illud Augustini, (b) *Quia juravit per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecerat quod non debuit, his utique peccavit:*

(a) Jurando, quod propria superstitione jurandum. l. 5. c. 1. de jurejur. (b) Epist. Et 154.

(c) Ibid.

Et iterum (c) *Et qui per lapidem jurat, qui falsum jurat, perjurus est.* Si objicies, non esse hoc Juramentum, quia Deus testis non advocatur, siquidem deus falsus non est Deus: & proinde non obligare. Respondeo, etsi Deus falsus sit revera non Deus, (quia ut verum convertitur cum Ente, sic falsum convertitur cum Non-ente) est tamen Deus opinione ipsius qui jurat: quod sufficit ad inducendam obligationem: Et proinde tale Juramentum est ex hypothese verum Juramentum; suppositâ scil. erroneâ jurantis conscientiâ: quatenus tenetur in conscientia sua id præstare quilibet; quod secundum conscientiæ suæ judicium Juramento firmavit. Deus enim verus, si fides vel per falsum Deum facta violetur, in suam injuriam

(d) Grot. 2.

de jur. bell.

13.

(e) Ep. 154.

(f) Memi-

tis Plutarch.

in Sylla, &

Polybius, cu-

jus interpre-

tis per lapi-

dem veris

per Jovem

lapidem:

deceptus ut

videtur à

Græco exem-

plari, in quo

pro Δία λί-

θου reperis

Δία λίθου.

V. Paul.

Leopard. 6.

emendat. 15.

(g) Sap. 14.

20.

(h) Ubi sup.

id factum interpretatur: quia scilicet jurans, (d) *quanquam sub falsis notis, generali tamen comple-*

xiōne numen divinum intuetur. Unde Augustinus,

(e) *Non te audit lapis loquentem; sed punit Deus*

fallentem. Respicit ut opinor, solennem illum ri-

tum Romanorum, quo jurans lapidem scilicet ma-

nu tenens hæc verba prolocutus, *Si sciens fallo,*

ita me Jupiter bonis omnibus ejiciat, ut ego hunc

lapidem, protinus lapidem à se projecit: quod

qui fecit, (f) *Jovem lapidem jurare dicebatur.*

Quid ergo Deum falsum pejerat, vindicem per-

jurii sentiet Deum verum, (g) *ὡς καὶ ἀπεργίους*

ᾧσιν ὁ Θεός, ut ait author libri Sapientiæ, *tantum*

numinis & religionis contemptor. Imò ita fiden-

ter pronunciat hac in re Augustinus, ut non ve-

reatur affirmare, (h) *sine ulla dubitatione minus*

malum esse jurare per Deum falsum veraciter, quam

fallaciter per Deum verum. Quod ejus dictum non

est ἀπὸ τοῦ Θεοῦ & omni ex parte intelligendum; sed

secundum quid, & præcise quoad rationem men-

daciæ & perjurii, quod solum ibi consideravit.

Dico tertio, ex hac vi obligatoria talis Juramenti

pendere

pendere solutionem illius quæstionis quæ à Publicola quodam proposita fuit B. Augustino, & ab illo fusè tractatur tota Epistola 154. *Licetne ab eo exigere iurjurandum, quem scimus iuraturum per idola?* Quod ille licere confirmat, cum exemplo *Abrahæ*, qui fœdus cum Abimelecho pactum dato acceptoque vicissim iuramento confirmavit, *Gen. 21. quod & à Jacobo* itidem postea factum cum *Labane*, *Gen. 31.* tum etiam ratione; quia aliàs nulla esset ratio accommoda paciscendi fœdera, aut conservandæ fide & pacis publicæ cum homine idololatria: nec sit ullâ Dei lege prohibitum uti illius fide in bonum, qui per falsos Deos malè jurat. Si dicatur, hoc esse communicare malo alieno: respondet Augustinus — Non per hoc peccato ejus se sociare, quo per dæmonia juravit; sed tantum bono pacto ejus qui fidem dedit, & servavit, & de secundo dubio hætenus.

Gen. 21. 31, 32. Gen. 31. 31, &c.

IV. Sequitur *Dubium Tertium*; quod respicit Juramentum, quantum ad modum exprimendi, & jurandi Formulas. Ratio dubitandi est, quod cum certum sit omne id quod est verè & formaliter Juramentum obligare sub culpa & pœna perjurii, non item illas formulas quæ non sunt Juramenta, opus est, ut ex illis formulis quæ Juramenti speciem habere videntur, certo aliquo caractere vel notâ internoscere valeamus; quænam sint & quæ non sint propriæ & formaliter Juramenta. Quâ in re fateor Casuistarum, quorquot licuit in hac temporis angustia consulere, mihi neminem satisfacere: qui hanc quæstionem partim leviter attigerunt, partim non satis distinctè tractarunt. Ut ergo distinctius aliquid hac de re quantum ad alia festinanti licebit proponam; Sciendum nudæ assertioni vel promissioni superaddi plerunque ad fidem faciendam, aliquam quasi

confirmationem : idque aut *Asseveratione*, aut *Obtestatione*, aut demum *Juramento*. Quæ tria, etsi videri possint non multum inter se distare, & *gradu* potius quàm *specie* differre : revera tamen intrinsecè, formaliter, & specificè ad invicem distinguuntur. Verùm est illa distinctio, ob affinitatem, & finis in quem tendunt, & vorum quibus exprimuntur, adeò sæpè obscura, ut difficile sit tria ista aut non penitus confundere, aut dextrè & peritè distinguere. Itaque quò melius isthæc internoscantur : quatuor mihi videntur esse considerata, ex quibus velut criteriis de qualibet loquendi formulâ sitne Juramentum, an Obtestatio, an Asseveratio tantum, poterimus aliquatenus dijudicare. Forma scil. verborum eorundem propria & genuina vis, Mos gentis, & Intentio ipsius jurantis.

Casus 35.

V. *Primò*, ex ipsa verborum formâ quandoque satis constare potest, Utrum juratum sit, vel non *Juro mihi te daturum centum*. *Juro* : vel per Deum dabo : vel Deo teste aut coram Deo spondeo me daturum : vel Dabo, ita me Deus adjuvet ; aut aliquid simile si respondeatur, quin juratum sit nemini potest esse dubium. Obligatur proinde, qui istiusmodi aliquâ loquendi formulâ usus fuerit, ipso facto : & si rem promissam non fecerit, perjurii reus est. Ast illud, *Dabim' mihi centum* ? *Dabo* : nudam esse *Promissionem* vel ipsa verba ostendunt, nullâ adjectâ ulteriore datæ fidei confirmatione. *Dixi mihi te daturum centum* ? *Dabisne* ? Certè dabo : crede mihi non fallam. Accessit quidem *Promissioni* aliqua confirmatio : sed ex ipsa verborum forma satis constat hanc esse meram *Asseverationem*, non autem *Juramentum*, imo ne *Obtestatio* quidem : quum nec Deus testis adducatur, nec aliquod aliud fidei velut pignus. Quos mihi pollicitus es centum, qui sciam te daturum ?

Cæpe

Cape hanc dextram; Fide boni viri dabo; quàm certum est solem hunc lucere, faciam; nulla mihi sit apud te in posterum fides ni fecero, &c. Plus quam meram Asseverationem ista continere verba ipsa indicant, nondum tamen juratum esse. Sunt erga potius Obtestationes dicendæ: in quibus scil. ad rei promissæ vel etiam asseveratæ, ulteriorem confirmationem, rem aliquam nobis charam, aut omnibus certam & manifestam, qua fidei nostræ pignus interponimus. Ubi ergo ex ipsa verborum forma liquidò satis constare potest, sitne id quod ad confirmandam promissionem assumitur, propriè Juramentum, vel Asseveratio mera, vel etiam Obtestatio; non opus erit ulteriori disquisitione.

VI. Sed quia sæpissimè contingit, ob formularum similitudinem, vel ambiguum alicujus vocabuli significationem, vel significandi latitudinem; vel aliâ aliquâ de causâ, ut non possit ex verbis prolatis sit necne juratum certò dijudicari: attendi debet secundo loco verborum propria vis & genuinus sensus, atque inde sumi judicium. Videri enim potest ex formâ verborum, illas omnes locutiones, in quibus aut Dei nomen adhibetur, aut in Græcorum cum accusativo casu, aut Latinum Per, aut Anglicum By, esse formaliter Juramenta. Quâ solâ ratione adductus Soto putavit tantum esse discriminis inter has formulas, Per fidem, & In fide; Per veritatem & In veritate, ut illas diceret esse formaliter Juramenta, non item istas, At si verborum vis & genuinus sensus penitiùs introspectiatur, nullum erit discrimen inter præpositiones Per & In, si ad eandem rem applicentur: sed prout res cui applicantur sacra erit vel civilis, perinde de utrâque judicari debet. Illa ergo formula Per Deum est ex vi verborum propriè Juramentum: quia res sacra est Dei nomen, & qui sic

loquitur, Deum inducit testem. Ast illa *Per Fidem* (etsi ex more alicujus gentis, aut intentione dicentis poterit esse Juramentum) non est tamen Juramentum ex vi verborum, sed *Asserveratio* tantum, vel ad plurimum *Obtestatio*. Quia fides humana non est res sacra, sed civilis: & qui sic loquitur non adducit Deum testem, sed tantum pronunciat secundum fidem suam, sive declaret rem à se cum animi deliberatione serio & sincere dici. Istorum enim verborum *Per fidem meam*, sive in assertoria sive in promissoria materia, hæc est genuina expositio: *Ex anima loquor, verè id dico quod sentio; pignoro tibi fidem meam rem ita se habere; si sciens fallo, nulla mihi in posterum fides habeatur, &c.* Non est ergo fidei interpositio ex vi verborum Juramentum; nisi forte ubi nos revocat ad Juramentum aliquod prius à nobis præstitum; ut in hac Academia, cum postulatur quis ad interrogata respondere virtute Juramenti sub hac forma, *Tu dicis fide tua data huic universitati*—— & cum indicuntur solenniter Convocationes, quibus interesse jubentur à Bedellis Doctores, Magistri Regentes & non Regentes, *Per fidem, per fidem, per fidem*. Quod idem mihi (etsi sciam multos aliter sentire) dicendum videtur de illo paulino, *ὅτι τὸ αἰσχρὸν per gloriationem nostram quam habeo in Christo, quotidie morior*: scilicet non esse propriè Juramentum, etsi illud *ὅ* adjunctum habeat, sed seriam tantum asseverationem; se, ut morti semper obnoxium, ita quotidie paratum esse, cum Deus voluerit, mori.

VII. De illis autem Josephi verbis ad fratres suos (a) *Per vitam Pharaonis exploratores estis*; de quibus variè disputant interpretes; quid sit sentiendum, poterit fortassis ex his quæ jam dicta sunt haud incommode judicari. Sunt qui *Josephum* diu jam inter aulicos Pharaonis versatum (quasi

1 Cor. 15.
31.

(a) Gen. 41.
15.

Opin. 1.

(quasi ipsi ex quotidiano convictu affricuissent ei aliquid de scabie sua) sic paulatim putant ipsorum moribus hac saltem ex parte assuevisse, ut didicerit tandem ab ipsorum exemplar *per vitam Regis* jurare; quomodo soliti sunt posterioribus seculis Romani ex adulatione quadam jurare *per genium Imperatoris*. Sed non facile me potior de dictis factisque insignium pietate virorum sequi iudicare quam res ipsa cogit. Vide veterum plerisque ita Sanctorum famæ detulisse, ut ingenio suo nimium indulserunt; dum eorum apertos lapsus honesto aliquo velamine excusare conantur. Errore saltem aliquantò honestiore, quàm est error eorum, qui postremo hoc seculo amant è diverso in piorum virorum lapsus curiosius inquirere, & ne desit quod calumnientur, vel rectè facta pervertendo sincerum vas incrustare gestiunt. Miriùs Opin. 2. aliquantò alii *Josephi* dictum illud interpretantur: eum scil. quò rectiùs rem gereret & ne fratribus alicunde fortè suboleret quis esset, ni *Ægyptiaci* principis quam induerat personam peritè sustineret, formulam hanc jurandi Auscibus regis familiarem, illà tantum vice in compendium simulationis adhibuisse. At mihi non est volupe vel hanc culpam, etsi paulò leviozem, sanctissimo viro impingere sine necessitate. Tertia est eorum sententia, qui *Josephum* liberant quidem ab omni culpa: sed eà ratione, quòd putent ante interdicta à Christo id genus Juramenta, licuisse cuivis sine peccato per creaturam jurare. Quam sententiam fateor mihi eatenus probari, quòd *Josephum* immunem culpæ statuatur: Sed rationem illius sententiæ non probari. Nam *primò* non constat Christum interdixisse speciatim Juramenta per Creaturas, magis quàm ea quæ per Deum fiunt: Prohibuit enim utriusque generis omnia non necessaria. Nec opus fuit ista novo interdicto prohibere,

quæ ex se erant semper illicita. Et quod speciatim dixit de Juramento per creaturas, eò tendit ut ostendat ejusmodi Juramenta, contra quàm senserant Judæi, præstita forent, non minus obligare quam quæ expresso Deo nomine fiunt. Secundò nec verum est licuisse piis ante Christum, ex quandam dispensatione sive indulgentiâ divinâ per creaturas jurare, cum is cultus soli Deo debeat, ut ex *Deut. 6. & Jerem. 5.* antè probatum est. Qui posterior locus, etsi forsan eos qui per idola seu falsos Deos jurabant, peculiariter respiciat: vis tamen argumenti quo utitur Propheta, à genere ducti, eos etiam attinet, qui *per creaturas* jurant, quam & de Creaturis rectò dicatur quòd

Jerem. 5. 7. *non sunt dii.* Tertiò, ipsius Juramenti natura, ut ex ejus definitione constat, cum requirat ut Deus testis advocetur, satis ostendit nunquam licuisse per creaturas jurare: Vel ipsis Ethnicis fatentibus,

Arist. lib. 2. Rhetor. qui *ἑὸν παρὰ λανψαν* ad Juramenti essentiam pertinere docuerunt. Quæ cum ita sint, nec videatur hac ratione satis commodè excusari posse ab omni crimine *Josephum*: restat quarta demum sententia, quæ explicando genuinum sensum verborum Josephi, censet cum non omnino jurasse, & proinde nec malè jurando peccasse. Si enim tunc juraretur *per vitam Pharaonis*: aut via Pharaonis ut testis adduceretur, quod est valdè ineptum; aut aliquid execratorium vel imprecatorium in se contineret, quod quid sit, sine durâ & coacta admodum verborum interpretatione, non est facile hariolari. At verborum ejus facilis erit & simplicissimus sensus, si *indicativa oratione* ita exponantur, *Per vitam Pharaonis exploratores estis*; id est, quam verum & certum est Pharaonem vivere, tam verum & certum est vox esse exploratores: quemadmodum illud *per hunc solem qui lucet* verum tibi dico, idem valet, ac si diceretur, Tam verum

verum est hoc quod ego tibi dico, quàm verum est Solem hunc lucere. Quorum neutrum ut mihi videtur est formaliter Juramentum; sed Asseveratio potius vehementiore obtestatione confirmata. Non sum nescius ex adverso adduci posse nonnulla: quæ etsi non sint tanti, ut propterea mutandam esse putem sententiam meam; sunt tamen tanti ut propterea æquum esse censeam, cuique ut liberum sit sequi sententiam suam, modò non damnet alienam, & hoc mihi interim concedat, *ex vi saltem verborum*, nisi aliunde constiterit non posse clarè evinci Josephum jurejurando usum esse: cum ipsa verba nullam contineant, aut invocationem testis, aut vindictæ postulationem.

VIII. Tertium dignoscendi Juramenti *æst-*
imatio est *Mos* alicujus *gentis*, loci, vel communi-
 tatis. Potest enim fieri, ut locutiones aliquæ,
 quas nec *ex forma*, nec *vi* & germano sensu ver-
 borum liquet esse Juramenta, ex usu tamen rece-
 pto alicujus populi, & communi hominum existi-
 matione pro *Juramentis* habeantur: & ut illæ vi-
 cissim, quas ex verbis judicares esse Juramenta,
 habeantur pro *non juramentis*. Ratio est: quia
 verba proinde valent ac nummi. Quæ utraq; non
quod valent & *natura*, sed *dicto*, seu *Instituto* ma-
 gis, at *Æstimo* sive *usu* vel maxime: hoc est, tanti
 sunt utraque quanti æstimantur. Cujus rei exem-
 plum non ex quòd aliunde quæramus, quam ex
 formulis quibusdam nostratibus. Quum enim *fidei*
 & *veritatis* (in hoc præsertim negotio) eadem sit
 omnino ratio, ut qui veritate caret, careat & fide;
 quique fide, & veritate: ea tamen opinio apud
 nostræ gentis homines ex longo usu invaluit, ut
 qui *In factis* dixerit jurasse putetur, qui *In truth*
 non jurasse; & quod non minus est à ratione a-
 lienum, ut *In truth* asseveratio mera habeatur,

By my troth etiam Juramentum. Cujus rei rationem ineptus esset qui quæreret, extra eam quæ ab usus est, (a) *Quem penes arbitrium est, & jus, & norma loquendi.* Unde sequitur eum, qui dum ad verborum solum *formam* aut *vim* attendit, indulget sibi libertatem ejusmodi locutionibus in communi sermone utendi sine aliquo delectu vel scrupulo, quæ longo usu consecutæ sunt apud nos vim & æstimationem jurisjurandi, & præceptum Christi de non jurando violare, & fratri offendiculum præbere, & semet perjurii periculo exponere.

(a) Horat. de
Art. Poet.

Casus 38.

IX. Quartum & ultimum dignoscendi Juramenti *veritas* est mens & *Intentio* jurantis. Esto enim non constet vel ex verbis istis, vel ex communi æstimatione hominum, aliquam sermonis formulam esse Juramentum: siquis tamen ejusmodi formulâ usus, aut mentis suæ errore aliquo putet se jurasse, aut ex aliquâ dosâ intentione velit putari jurasse; ea formula etsi non sit revera & ex se juramentum, habebit tamen quoad ipsum hominem, ad omnem obligandi effectum in conscientia juramenti instar, ita ut non modo mendacii, sed & perjurii reus sit in foro interno, si fidem sic datam violaverit. Ut enim judice Apostolo, (a) qui æstimat aliquid esse *κοινόν*, *commune* vel *impurum*, quod ex se non est *κοινόν* est illi tamen *κοινόν*, ita ut ab eo teneatur abstinere, sicut à re vere communi & impurâ: Sic a lege contrariorum, qui aliquid æstimat esse *ῥεῖον*, id est, *sacrum* quod ex se *ῥεῖον* non est, est illi tamen *ῥεῖον*, ita ut ab eo abstinere teneatur sicut à re verè sacrâ. Et si error mentis sufficit ad inducendum obligationem; multò magis mala voluntas fallendi proximam obligationem inducet. Quia justum est, ut vir impius & dolosus incidat in foveam quam fodit proximo suo, & ut illi laqueo quem tetendit alteri implicitus sit pes suus.

(a) Rom. 14.
14.

X. Quatuor eorum quæ nunc exposui criteriorum in usus est, si quando quæstio vel scrupulus oriaratur in conscientiâ, de aliquâ loquendi formulâ quæ videtur habere *speciem Juramenti*, habeâtne verè & formaliter *rationem*, & consequenter *vim Obligatoriam Juramenti*, vel non? protinus ut ad hæc criteria recurratur, fiatque examen illius formulæ ad has velut notas *διαγνωστικὰς*, idque eo quo proposui ordine, incipiendo à primâ atq; ita percurrente singulas, si opus fuerit: id est, nisi ante ex jam peractò examine satis constiterit quòd sit Juramentum. Potest enim constare *affirmatio*, scil. quòd sit Juramentum, ex unius alicujus notæ examine: at non potest constare negatio, nisi peractò ad singulas notas toto examine. Cujus examinis duplex est finis: alter antequam juretur, ut cogitet quisq; an expediat ejusmodi formulâ uti, vel non: alter postquam in ea verba juratum est ut intelligat quantum obligetur.

Casus 39.
(a) *Is, nisi aram tenens iuraret, nemo crederet. Cic. pro Flacc.*
Et ut mos Græcorum est, iurandi causa ad aras accederet. Id pro Balb.

XI. Egimus hætenus de Juramento eo, quod fit signo sine verbis, & de eo quod fit verbis sine signo: sequitur Juramentum ex utrisque conjunctis. Adhibentur autem *cum verbis signa*, ob majorem vel solennitatem actus, vel dignitatem personæ. Quartum ergo Dubium est de Juramento solenni: ubi *Casus primus* seu quæstio prima est de ritibus & ceremoniis in solenni Juramento adhibitis. De ritibus Gentilium multi multa scripsere; quæ nec est aliàs operæ pretium, nec est præsentis instituti percensere. Annotavit præcipuos quosdam Alexander Neapolitanus, lib. 5. *Genial. diæ. c. 10.* Sanctissima habebantur illa, quæ (a) *aras* Deorum tangentes conceptis verbis jurabant: Illis proxima, quibus (b) *Jovem lapidem*. Conceptis autem verbis jurare dicuntur, qui verba Juramenti præscripta recitant vel singuli, vel unus aliquis tantum reliquis (c) *in ejus præeuntis verba*

(b) *Jovem lapidem inquit quod sanctissimum iusiurandum est habitum, paratus sum iurare. A. Gell. 1. No. 2. At. 21.*

(c) *In verba iurabas mea. Hor. Epod. 15. iurare in verba magistri. Id. 1. Epist. 1. Pavidus tribus ad iuratum in qua adactus est verba Liv. 1. 7.*

consensum

(d) Prajura- consensum suum (d) uno aut altero verbo signove
 ti mi facere significantibus. Apud veteres Hebræos duo præci-
 pue ritus in sacris literis memorantur. Quorum
 alter peculiaris fuit iis Juramentis *imixtis* quæ
 superiores pro autoritate suâ exigebant à suis in-
 ferioribus, ut mandata sua fideliter exequerentur.
 Cujus primum exemplum habetur, *Gen. 24.* ubi
 Abraham ab Oeconomo suo Juramentum exigens
 fidelitatis, de uxore filio suo deligenda, jubet
 eum (e) *manum femori suo supponere*. Quod idem
 facere jussit (f) *Jacobus* jam moriturus *Josephum*
 filium, *Gen. 47.* cum ei curam demandavit sepul-
 turæ suæ in terra Canaanitide. Quem ritum sive
 observarint in *signum fidei*, qua credebant in se-
 men benedictum egressurum de femore Abrahamæ:
 sive in commemorationem *fæderis* quod ante pa-
 ctum erat Abraham cum circumcideretur: sive
 alia quacunque de causa; non tamen legimus id
 ullo expresso Dei mandato niti, sed fuisse, quan-
 tum nobis quidem constare potest, liberæ omnino
 institutionis. Quò magis miremini illorum homi-
 num perversam non sine superstitione severitatem,
 qui ritus omnes in cultu Dei, decoris & ordinis
 gratia ab hominibus sine expresso Dei mandato
 institutos damnant, ut execranda & in Ecclesiis
 Christianorum non ferenda idola. Alter populi
 Dei inter jurandum erat *elevatio manus dextræ*
caelum versus adhibita & in Juramentis *mixtis* quæ
 quis sponte suscepit & non ex alterius imperio.
 Quem (g) ritum, sive ex Hebræorum imitatione,
 ut plurima alia, sive ductu quodam naturæ quasi
 Deum intuentes quem *impreca. divina vultu* cre-
 diderunt, plerarumq; gentium populi observarunt.
 Hujus utrique ut & superioris (b) primum exem-
 plum habemus in Historia ipsius *Abrahamæ*, *Gen. 14.*
 sed & hoc nullo quod scimus speciali Dei manda-
 to subnixum. Qui ritus nihominus ita postea
 invaluit

(e) Suspicien-
 tendiq; ad fe-
 deradextram,
 Hæc eodem
 Gen. 1, ter-
 ram, mare,
 filia in o.
 Virgil. Æ-
 neid. 12.
 (b) Gen. 14.
 22.

invaluit apud ejus posteros, ut per metonymiam adjuncti illa phrasis *levandi manum* pro ipso actu jurandi frequenter posita reperiatur, imo & vox ipsa יָדַי quæ proprè dextram significat, Hebræis & Arabicis pro juramento non rarè accipitur. Unde aliqui ipsorum interpretes illa verba *Psal.* 144. 8. & 11. de Juramento intelligunt, *Quorum os loquitur vanitatem, & dextra eorum est dextra iniquitatis, vel potius mendacii sive falsitatis*; id enim propriè significant Hebræa יָדַי שָׁקַר. Quin & ipse Deus ubi ad modum humanum ἀνθρωποποιῶν; jurans inducitur, eo loquendi genere utitur, *Ego levo ad cælum manum meam, & juro in dextra mea*, Deut. 32. 40. ad quem ritum & alibi in libris Prophetis utriusque Testamenti non rarè allusum. Quem proinde ritum iterum jure mitemini, in Christianis Ecclesiis non tolerari modò, sed & approbari ab ipsissimis illis viris, qui tamen alios veteris Testamenti ritus (cum sunt ejusdem rationis omnes, ut liciti pariter, aut pariter illiciti,) à Christianis usurpari adeo non probant, ut ne tollerent quidem, sed è cœtibus sacris penitus exterminandos clamitent. Quod attinet ad ritus Christianorum, ut reliquas priscæ Ecclesiæ ceremonias varias, varièq; pro locorum & temporum varietate observatas missas faciam: Una ferè est quæ à prisco seculo ad nos usque derivata, etiamnum in usu est, scilicet ut *tactis sacrosanctis Del Evangelis* in verba concepta juretur. Et hoc omne genus Juramenti, in quo præter verba prolata, adhibetur etiam aliquis externus visibilis motus corporalis: ut tactus altarium, femoris, aut libri, projectio lapidis, levatio manus, & similia, dici solet *Juramentum corporale*, Balsamoni συματικός ὀρκισμός.

XII. De his ritibus qui in solennibus Juramentis *Casus* 40. solent adhiberi, *Casus secundus*, sive Quæstio secun-

da est. An & quatenus addant vim aliquam obligationi Jurisjurandi ; Quod est querere, An Juramentum *solemnē & corporale fortius obliget* simplici : ita ut gravius sit perjurium violati solennis Juramenti quam simplicis ? Pro responsione dico primò, à Casuistis non modo Pontificiæ partis sed & Ecclesiarum Reformatarum concedi, solennitatem actus aggravare peccatum in Juramento, perinde ac in Voto : quum sit Juramenti & Voti in plerisque, maximè in virtute obligandi consimilis

ratio, (a) *Jurare corporaliter plus est quàm instrumentum aut nuda voce, inquit ex illis quidam, & alius* (c) Si minor se major.

(b) *Quantò plus crescunt solennitates, tantò majus est perjurium.* Dico secundò, Etsi perjurium concedatur esse gravius, non tamen magis obligare solenne Juramentum ex se & natura sua quàm simplex : quia obligatio Juramenti *quatenus juramentum est*, (nam & obligat quatenus promissionem includit ; sed inquam quatenus est Juramentum) exurgit præcisè ex eo quod Deus testis & vindex invocatur. Invocatur autem Deus testis & vindex, non minùs in simplici Juramento, quam in Solenni & Corporali : nam illa invocatio fit præcisè per prolationem verborum, quæ eadem est in simplici & solenni ; non per aliquem motum corporalem aut signum concomitans, in quibus consistit juramenti solennitas. Dico ergo tertio, quòd solennitas juramenti aggravet peccatum perjurii, id ex accidenti provenire ; sed tamen necessariò & inseparabiliter, non autem contingenter : idque duplici ratione. *Primò ob majorem deliberationem.* Ad hoc enim adhibetur externorum rituum solennitas, ut majorem incutiat interiori menti actus reverentiam, & religionis quasi sensum quendam ; ut ita agens majori cum animi attentione & deliberatione versetur circa illum actum : & omne peccatum cæteris paribus eò gravius est, quòd fit contra actum voluntatis

voluntatis antecedaneum magis deliberatum. *Secundo*, solennis juramenti gravius est perjurium, *propter magis scandalum*: quia quò solenniùs aliquod sit, eò attentius & à pluribus observatur; & proinde si in eo peccetur, exemplum magis erit & notorium & perniciosum. Dico *quarto*, cum in Juramento quæ pars est cultus Dei expedire concedatur ut ob majorem actus reverentiam adhibeatur quædam *rituum* & ceremoniarum *solemnitas*, atque etiam *præscripta verborum formula*: non videri dare posse justam aliquam rationem, cur ex aliis partibus publici cultus utraque exulare cogatur, & *rituum* (inquam) mediocris *solemnitas* & *certa formula verborum*. Fateor mihi, etsi & apud memetipsum cogitando, & abs aliis sciscitando, sæpiùs & seriò id quæliverim, nunquam tamen hætenus occurrisse idoneam discriminis rationem, cur non ista aut à juramento ut superstitiosa additamenta amoveri debeant, aut in reliquo Dei cultu, ut utilia pietatis subsidia, retineri possint. Qui potest, capere capiat: ego quidem non intelligo.

XIII. Restat *Quintum Dubium*, nullius ferè difficultatis, & paucissimis absolvendum, de Juramento, ubi solennitatis aliqua pars ob dignitatem personæ omittitur. Ut quando *Principi*, *Satrapæ*, aut *Magnati* juramentum defertur munus aliquod honorarium suscipienti, omiſſis ritibus ordinariis (ut *libri tactu*, & *osculo*, &c.) prælectis verbis in quæ jurandum est, admonetur tantum ut promittat in verbo Principis, aut in verbo honoris sui, &c. se fideliter prædicta observaturum. Cui monitioni si admotà pectori manu respondeat tantum se id polliceri, Juramentum jam pro præſtito & peracto habetur. In hoc casu dico breviter, juratum non minùs obligari in conscientiâ, ad fideliter præstandum ea quæ sic pollicitus est, quàm si singula verba & syllabas ipse suo ore pronunciasset.

&

& reliqua solennia exactissimè peregisset. Atque hæc de Juramenti *formâ externâ* dicta sunt. Expectabatis forsitan, quod & mihi constitutum erat, ut hæc prælectione complecterer & ea quæ ad *Internam formam* pertinent. Sed continet ea pars dubia quædam singularis & momenti & usus, & indigna quæ in nimis arctum compingantur : illud præsertim, quoniam sensu Juramentum debeat intelligi. Itaque ne aut vobis aliquam injuriam faciam nimia prolixitate, aut rei ipsi nimia brevitate : dabo operam ut proxima prælectione, cum *Finali causâ* (quæ nec multa continet dubia, nec multum difficilia) unâ etiam expediam ea quæ de *Internâ Formâ* supersunt dicenda.

P R Æ.

PRÆLECTIO SEXTA.

De Juramenti Forma Externa & Causa Finali.

Continens Casus Quindecim.

SUMMARIUM.

1. *Juramenti Forma interna, sive Interpretatio.*
2. *Ubi de sensu juramenti inter partes constat.*
- 3, 4. *An locum habeat Equivocatio verbalis?*
- 5, 6. — *aut mentalis Reservatio?*
7. *Juramentum non eludendum excogitato effugio.*
8. *Quo sensu Juramenta spontanea sint intelligenda.*
- 9, 10. — *& quo sensu Delata.*
11. *Quatenus juramenti sensus pendeat ex scopo.*
12. *Juramentum sub conditione.*
13. *De juramenti intentione remotâ & proxima.*
14. *Cum juratur res licita ob malum finem.*
15. *An obligetur jurans non intendens jurare?*
16. *Juramentum urbanitatis gratia.*
17. *Cum quis dubius est juraverit, necne.*
18. *Jurans non intendens se obligare.*

I

SECT.

SECT. I.

Formam juramenti tractandam proposuimus duplicem; Externam & Internam. *Externa* signorum & verborum, quæ exteriore sensu percipiuntur, rationem continet: quam superiore lectione absolvimus. *Internam*, quæ in verborum sensu & interpretatione, quod est interioris mentis opus, consistit, nunc aggredimur. Verborum aut sensum hic intelligo, non *respectu formularum*, quibus aliquid jurari significatur; (de hac enim inter dignoscendi juramenti *vestimenta*, dum in externa forma versaretur, ante dictum est:) sed *respectu ipsius promissionis*, quæ jurejurando confirmatur, & in verbis continetur. Res sane magni momenti, & multiplicis usus: utroque nomine digna omni vestra attentione. Ecce enim & magni interest pernoctasse quo sensu juraveris; quia pejeravit, qui quod promissum est non eo sensu perfecit, quo promisit, aut promittere debuit: nec in solis juramentis, sed & in Votis, Promissis, Fœderibus, Contractibus, aliisque conventionibus omnibus, in quibus bona fide agier oportet, omnino videndum ut promissio eo prorsus sensu quo facta est adimpleatur. Ad rem ergo Juramenti verba, aut clara sint necesse est, aut ambigua.

Casus 42.

II. *Dubium primum* est de Obligatione Juramenti, cujus *verba clara* sunt, & habent sensum manifestum & indubitatum. Ubi quatuor occurrunt casus. *Primus* est, cum verba Juramenti aut promissionis ita sunt clara, sive *primò*, ex propria sua & communi significatione; sive *secundò* ex recepto loquendi more alicujus gentis vel civitatis; sive *tertiò* ex mutuo consensu partium: ut de eorum sensu inter partes omnino constet. Exemplum

Primi:

Primi. Calus Titio, spondeo me fundum meum Tusculanum tibi daturum, si mihi infra mensem centum aureos dependeris. *Exempla Secundi:* Si Johannes cum Petro linguâ nostrâ vernacula sic contraheret, pro centum marcis, quas tibi debeo, dabo tibi cras de grege meo *centum* oves masculas, Anglicè *For an hundred marks an hundred weathers*: vel pro usu-fructu fundi tui solvam tibi quotannis tres *modios* frumenti, Anglicè *Three bushels of wheat*. Quorum in priori exemplo, etsi vocabulum illud *An hundred* sit ita ambiguum, ut nunc idem significet quod Latinis propriè est *Centum*, hoc est, *quingies viginti*, nunc majorem summam scilicet *sexies viginti*; tamen ex passim recepto pro universum regnum Angliæ illius vocis usu, mens ita contrahentium sic esset manifesta, ut de sensu verborum nulla posset oriri lis: quandoquidem *An hundred*, cum de pecuniis sermo est, *Centum* sive *quingies viginti*; cum de pectore, *sexies viginti* denotare, nemo est apud nos qui non intelligat. In posteriore item exemplo, illa vox *A bushel* cum apud Meridionales Anglos ex usu communi *modium* Letinorum *unicum* significet, apud Septentrionales *binos modios*: usus locorum ambiguitatem ejus vocis ita definiret, ut utrovis loco contractus fieret, de sensu tamen verborum inter bonæ fidei viros nulla posset esse dissensio. *Exemplum tertii:* Caii agrum quendam è multis unum fundo suo vicinum Titius emere cupiens, de pretio cum eo aliquoties ante collocutus, ubi cum die quodam convenit, Dabin' mihi, inquit, *agrum tuum* eo quo dixi pretio? Dabo. Jura mihi te daturum. Juro. Etsi de eo agro qui Titii fundo vicinus est peculiaris nulla facta sit mentio: certum est tamen ex antegressis sermonibus eundem illum agrum peculiarem intelligi. Et istiusmodi quidem Juramentum obligat

jurantem ad præstandum bona fide id quod promisit eo sensu, in quem manifestum est, si abesset utrinque omnis dolus malus, utrumque contrahentium consensisse. Fidem violaret Caius, si Titio alium aliquem agrum daret, & non eum de quo ante collocuti fuerant : & pactus an hundred weathers, si non nisi quinquies viginti tradiderit, promissi fidem non implevit.

Casus 4us.

III. *Casus secundus* est de Juramento, ubi verba secundum communem morem intelligendi satis ex se clara videntur ; sed jurans tamen non habens intentionem se obligandi in eo sensu quem verba aperte præ se ferunt, sensum alium quendam sibi imaginatur, cujus verba ipsa propter aliqujus dictionis aut phrasæ ambiguitatem possunt esse aliquo modo capacia : quia celare cupit audientes, ita ut ipse verba accipiat in alio sensu, quam ab audientibus accipi putet aut cupiat. Hæc est illa, quam cum nonnullis Casuistis & Scholasticis Jesuitæ potissimum tuentur & exercent *verbalis Equivocatio*. Cujus exempla in juramenti Assertoriis ferè adducuntur : quia istiusmodi æquivocationis ex ipsorum doctrinâ præcipuus usus est, cum quis interrogatus à Judice non competente, vel non secundum ordinem juris, vel habens aliâ causam veritatem dissimulandi rationabilem, commutat apertum sensum verborum in alium minùs apertum, & ab eâ quâ de re agitur longiùs remotum, prout suis rationibus expedire videbitur. Ut si Ludovicus interrogatus an esset *Gallus*, juraret se non esse *gallum*, scil. Gallinaceum : aut si servus cujuspiam interrogatus *essetne* herus intus, juraret *non esse*, id est, non comedere : cum mens interrogantis utrobique sit satis aperta. Idem & in Juramento Promissorio contingere potest : ut si quis belli dux pactus cum hoste *decem dierum* inducias, castra ejus de nocte diriperet ; quod inter pacificandum

tendum dñerum tantum mentio facta fuisset, non item noctium. Historiam narrant *Livius* & alii de decem Romanis apud Hannibalem captivis, qui certis conditionibus postquam redituros se in ipsius castra juraverunt ab eo dimissi sunt : (a) *quorum* ^{(a) Liv. 3. dec. 2.} *unus minimè Romani ingenii homo* (inquit ille, (b) *alii à duobus id factum narrant*) ^{(b) A. Gell. 7. Noct. Att.} jurisjurandi solvendi causà commentitio consilio regressus eodem : 8.

die in hostium castra velut aliquid oblitus, ante noctem comites assequitur. Quæ ipsius fraudulenta calliditas tam turpis existimata est, ut non modò contemptus vulgo (c) *dispretusque* sit, & à ^{(c) Ut contempti vulgo dispretusque sint. A Gell. ubi supra emendante Lipsio, cum ante discripti perperam legere- tur v. Lips. 1. Elect. 7.} Censoribus omnium notarum damnis & ignominiiis affectus ; sed & à Senatu comprehendendus, & custodibus publicis datis ad Hannibalem deducendus judicaretur. Defendunt tamen acriter hanc æquivocationem Jesuitæ : ita ut Joh. Molanus Professor Lovaniensis cædem *Johannis Hosi*, contra fidem publicam de salvo conductu datam, eo nomine defendat, quòd *salvum veniendi*, non item *redeundi* veniam habuerit. Eant nunc Jesuitæ & fidenter conquærantur magnam sibi injuriam fieri, quòd docere dicantur non esse fidem cum hæreticis servandam. Nam si isthoc pacto servari possit fides : non est quòd de eà, cum quibuscunque demum transigi contigerit, aut servandà aut violandà multum sint solliciti. Sed Jesuitismum hunc integris in eam rem editis libris refutarunt, & fusè & solidè Reverendus in Christo Pater *Joh. Mortonus* Episcopus nunc Dunelmensis, *Henn. Massonus*, nostrorumque alii, ab iis qui pleniorem hujus rei tractationem desiderant consulendi. Statuendum est interim isto modo jurantem, & equivocè jurando peccare ; & tacitè illà æquivocatione non obstante obligari in conscientia ad promissum faciendum in eo sensu quem verba ex se reddunt, & sunt apta ingenerare in mentè

audientium: ni sic fecerit, perjurio non vacare.

IV. Rationes istius assertionis aliquot dudum attuli, confirmandæ primæ nostræ hypothefi: addo nunc alias, sed breviter. *Primo*, quia juramentum debet simplicissimè & cum affectu intelligi; quæ summa est illius hypotheseos: cum quæ simplicitate pugnat istud quæsitæ ambiguitatis artificium. *Secundo*, quia magna est prophanatio nominis divini, eum ut cordis inspectorem & testem invocare, in testimonium veritatis eorum verborum, quæ cum eo quod jurans in corde reconditum servat non concordant. Quod quid est aliud quàm Deum qui nec illudere scit nec illudi, quantum in ipso est impostorem facere & indignæ simulationis patronum; *Tertiò*, quia ejusmodi æquivocatio ipsi institutioni & naturæ juramenti ad-

(a) Heb. 6. versatur: cujus præcipuus usus est, ut sit (a) ἀπαλογία πένος ut finem statuatur litibus & contro-

16.

(b) 1. ff. de jurejur. *expediendarum litium maximum remedium.* Ast æquivocatione tollitur omnis illa certitudo, quæ jurando quæritur: quæ enim potest esse certitudo illius responsionis, cujus sententia incerta est? Nec expediuntur hac

ratione lites, sed augentur magis. *Quartò*, quia sic jurans proximum suum decipit, & sciens fallit:

(c) Psal. 24. contra quàm exigitur à jurante ne (c) juret in dolo; & contra veterum formulam illam, *Si sciens fallo.* *Quinto*, quia ut affirmatio & negatio in Assertorio, sic est sponcio in promissorio juramento, cum contineat in se responsionem ad quæstionem seu interrogationem à deferente propositam, nisi sit congrua & apta propositæ interrogationi, mendacium est non veritas. Nam ex interrogatione & responsione fit una quasi propositio: quæ om-

nino

nino falsa censenda est, si alio sensu quàm quo proposita est interrogatio, responsio fiat. Neque vero multum adjuvat hac in re istius simulationis patronos *restrictio* illa quâ uti solent, scil. non licere nobis passim hac æquivocatione uti ; Sed solum apud non judicem, eumque qui jus non habet exigendi juramentum ; vel qui sine justâ causâ nos adiget ad jurandum, aut rem indebitam petit, aut ex aliquâ simili causâ rationabili. Sed præterquam quod *primò* ista ab eis gratis dicuntur, sine ulla aut Scripturæ aut veteris Ecclesiæ auctoritate, vel etiam solida & evidenti ratione : nec tollitur *secundò*, sed nec minuitur istâ restrictione vis eorum argumentorum, quæ jam adduximus in contrarium : sciendum *tertiò*, etsi injusta vis concederetur impedire posse obligationem illam quæ homini fit, quia non est æquum ut ex actu injusto jus sibi quis acquirat, nullam tamen injuriam ab hominibus illatam justam nobis causam præbere posse injuriam faciendi Deo, tollendo sc. illam obligationem, quæ Deo fit ut cordium inspectori ; cui, ex omni juramento nostro propter nominis sui invocationem, jus accrescit. *Quartò*, denique Jesuitica hæc doctrina improbis hominibus pro sua libidine, mentiendi & pejerandi licentiam facit : etiam illa restrictione non obstante ; quum eâ manente, adhuc tamen an expediat vel non expediat uti æquivocatione, penes ipsam jurantem solum fit tota judicandi potestas. Ideo si quis ad jurandum præter jus & fas adigatur : aut debet juramentum simpliciter recusare ; aut ipsum in eo sensu quo proponitur sine ulla simulatione vel æquivocatione admittere.

V. *Casus Tertius* huic affinis est de mentali (ut *Casus 44.* vocant) *Reservatione* quana eadem prorsus ratione tuentur Jesuitæ, & eadem restrictione definiunt, qua & verbalem æquivocationem. Ut enim in

illâ, ex detortis in alienum sensum verbis prolatis; sic in istâ, ex assumpto aliquo non exterius prolato, sed intus apud se in mente reservato, jurans interrogantem ludificatur. Sic *Sacerdotem* aiunt si a Magistratu hæretico rogetur an sit sacerdos, respondere posse se non esse sacerdotem; nempe Bacchi, aut Apollinis; & *uxorem adulteram* si à marito Zelotypo de adulterio postuletur, jurare posse se adulterium non commisisse, nempe ut ipse dicat. Pariter & in Promissorio Juramento, posse viatorem ob vitam redimendam jurare, latroni se certam pecuniæ summam daturum, cum tamen in animo habeat nullam ei dare: dummodo sic intelligat, *Dabo si debeam*, vel *Dabo si apud Magistratum petieris*. Sed ut iisdem ferè fundamentis nititur, sic iisdem argumentis evertitur, mentalis hæc *reservatio*, quibus & illa *verbalis equivocatio*. Tollit enim omnem inter homines fidem & certitudinem. Deum impostorem facit, eos quicum agitur decipit, jurisjurandi finem & usum pervertit, omne genus mendacii & perjurii latam fenestram aperit. Quia & *equivocatione* illa tantò perniciosior est ista *Reservatio*, quantò huic quàm illi difficilius occurritur. Prævisâ vel suspecta potest præcaveri *Equivocatio*; ita explicando verba in quæ jurandum est, ut nulla subesse possit ambiguitas, nulla reliqua sit evadendi rimula. Ast ne *Reservationibus* hisce quis utatur, nulla prorsus arte vel providentiâ effeceris. Vertunnum hunc quo nodo sic obstrictum teneas, ut non mutata subinde forma elabatur?

* Horat. 2.
Satyr. 3.

— * mille adde catenas,
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.

Juramentum apud nos *Fidelitatis*, eâ verborum accuratione & studio perscriptum, ut nullus cavillationi

lationi aut effugio locus esse posse videatur; Jesuitæ tamen & sacrificuli, dum sibi quidlibet animo reservandi libertatem reservant, magnâ vultus constantiâ præstare non verentur. Ipsissimam enim illam clausulam. qua verbis conceptis spondens se omnia antedicta fideliter observaturos juxta tenorem verborum à se prolatorum, & *juxta eorum verborum apertum & naturalem sensum & sententiam, sine ulla equivocatione, aut mentali reservatione*; intelligunt interim cum alia reservatione, scil. quam tibi dicam.

VI. Habent tamen paratam sibi hanc defensionem, quò se à perjurio liberent: nempe ex oratione *verbali & mentali* unam confici integram *orationem compositam*; in qua tota conjunctim acceptâ nulla sit falsitas. Ut exempli gratia, si sacrificulus verbis prolatis juret *se non esse sacrificulum*: adjectione illâ in animo reservatâ, sed non enunciatâ, *Ut tibi dicam*: oratio hæc tota, inquirunt, ex verbali & mentali composita, si integrè sumatur, erit vera; sc. *Non sum sacrificulus ut tibi dicam*. Nec videtur ratio aliqua ob stare, quin liberum cuique sit orationem suam si libuerit ex terminis vocalibus & mentalibus componere. Cur enim in Precatione, si quis illa tantum verba *Panem nostrum quotidianum* ore protulerit, reliqua illa *Da nobis hodie* mente solum cogitaverit; poterit illa integra oratio & licita esse & Deo grata: non itidem licebit in Juramento id ipsum facere? Ut huic Jesuitarum argutiolæ plenè respondeatur, primò mirandum non animadvertere acutissimos disputandi artifices hac defensione omnem judiciorum, promissionum, contractuumque humanorum fidem penitus labefactari. Quo enim utuntur argumento siquid haberet ponderis, evinceret sanè non minùs licere istiusmodi reservationibus uti apud legitimum judicem, & in re debitâ (quod tamen

tamen illi dicunt fieri non oportere) quam apud judicem non competentem, aut in re indebita : quum *Oratio ex verbali & mentali composita*, sit omnino ejusdem utrobique aut veritatis aut falsitatis. Et hæc responsio sufficit *ad hominem* : sed *ad rem* ipsam dicendum *Secundò*, Orationem ex verbali & mentali [eo] quo dictum est modo compositam admitti posse, ubi quis secum aliquid solus committatur, ut in privata *meditatione* ; ut quando cum solo Deo res est, ut in *precatione* vel *gratiarum actione* : at ubi cum hominibus negotium est, ut in *Juramentis*, ubi sic ferendum est testimonium, ut ab aliis audiat & intelligatur, mixtam ex verbali & mentali orationem nullatenus esse admittendam. Hujus discriminis ratio manifesta est : quia tam notum unicuique est, quod ipse intus in pectore suo occultum gestat, quam quod verbis palam enunciat. Deo etiam cui nihil occultum est, vel abditissima cordium secreta

(a) Heb. 4.
13.

(a) *παρακλισιμωβα* sunt & perspectissima. Ita ut secum meditantibus, vel Deum precantibus, quod ad veri & falsi rationem attinet perinde est, sive totum id quod in mente est enuncient, sive partem tantum, sive nihil. Cæterum apud homines, quibus cogitata cordium ignorari necesse est, nisi quatenus sermone, aliòve externo indicio significantur, orationis veritas & falsitas ex iis solis æstimanda est, quæ audientibus aliquid testari possunt. Quod cum reservationes illæ quæ in mente sunt efficere nequeant, in dijudicandâ orationis veritate *verborum prolatorum* tantum, non autem *reservationum mentalium* ratio habenda est.

Casus 45.

VII. *Casus Quartus* respicit post factum. Nam ut antequam juretur, & in ipso jurandi actu, oportet esse propositum adimplendi promissum *eo sensu quo propositum est*, sine aliquâ æquivocatione aut mentali reservatione : ita postquam juratum est

est adsit oportet studium & conatus, ut idoneo tempore fideliter idipsum & eodem sensu quo juratum est adimpleatur sine aliqua evasione aut effugio. Arque ut unum perjurii genus est, inter jurandum detorquere verba in alium sensum, quam concipiunt audientes: sic alterum perjurii genus est, ubi rectè juraveris, non sincerè agere, sed novo aliquo excogitato commento juramenti vim (salvis tamen verbis) declinare & eludere. (a) (a) Tacit. 4. *Verbis jurisjurandi artes mutantibus, quibus flagitii conscientia inerat,* inquit de quibusdam Tacitus. Lepidem recitat ex Herodoto (b) Stobæus (b) Stobæus. de Archetimo quodam, qui apud Cydiam amicis cum nummos aliquot aureos deposuerat. Post aliquod tempus Archetimo depositum repetenti, Cydias præ auri cupidine acceptum negat. Res ad Judices delata: instat actor, negat reus: par utrique confidentia, testes nulli. Placuit iudicibus, quòd deessent aliæ probationes, jurejurando litem terminari. Dies examini dictus. Cydias interea baculo ferulino scitè excavato nummos incluserat, simulans etiam adversam valetudinem. Die condicto adest, baculum, velut qui è recenti morbo vixdum satis convaluerat, manu gestans. Aris admovendus, Archetimo baculum tantisper tenendum porrigi, dum ipse jurisjurandi solennia perageret. Tradito baculo, tum demum summa cum animi vultusque constantiâ præstito Juramento, fatetur se ab Archetimo aurum accepisse, sed restituisse fidenter asserit. Archetimus & offensus damno & hominis conjunctam cum summâ impudentiâ summam perfidiam indignatus, baculum à se projectum tam vehementi ictu pavimento impegit, ut ferula confracta, effusi nummi & Cydiæ fraudem, & totius rei veritatem patefecerint. Id Cydiæ factum ἐν τῇ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ Ἰσοκράτους appellat Historiæ scriptor, ex arte concinna-

concinatum mendacium : qui & idem observat Cydia ~~velut~~ *Blis velas exclud*, velut justam perfidiae mercedem, *miserum vite exitum*. Extant id genus exempla in historiis & in vita quotidiana compluria, unde pauca quædam quæ nobis ex usu fient colligo. *Primum*, Homines vel improbos aliquâ saltem Juramenti religione & conscientia duci : adeo ut quibus justî & honesti vel nulla vel perexigua ratio est, ex quodam tamen naturæ sensu Juramento se putent ad datam firmatamque fidem exolvendam obligari. *Secundum*, pravis affectibus ni fortiter resistatur, periculum esse ne scintilla illa quæ in nobis reliqua est luminis naturalis, ita ab illis aut penitus extinguatur, aut saltem miserè obruatur, ut de perjurio arte aliqua palliando magis, quàm sincere evitando solliciti sumus. *Tertium*, qui perjurii immunis esse cupit Juramenti à se suscipiendi verba singula, eorumque sensum & vim diligenter expendere debere ; ut si non debeat servari ne quidem suscipiatur ; si fas sit suscipi, sine fraude & simulatione servetur. Impium est enim *rem sacram* præpropere *vorare* : & intempestivam, voto jam immisso, *ordiri inquisitionem*. Et hæc de primo dubio. Cujus summa est ; Juramenti verba ubi sunt ita ex se clara, ut deorum sensu inter bonæ fidei viros nullum possit esse dubium, obligari jurantem in eo sensu quem manifestè reddunt : nec fas esse ipsi, aut inter jurandum, aut postquam juraverit, ea verba, quæsita in compendium suum interpretatione aliò detorquere.

Casus 46.

VIII. *Dubium Secundum*, est, ubi de verborum sensu ambigitur. *Casus* autem sunt tres. *Primus* est, de *Juramentis Spontaneis* : ut in illis promissionibus, quæ fiunt ex mero motu propriæ voluntatis, ex animi quadam libertate, & non ex debito aliquo justitiæ aut obsequii. Respondetur
com

communiter & verè; istiusmodi Juramenta esse ex ipsius jurantis mente accipienda; quia unusquisque sui optimus interpret est. Exempli gratia; Siquis apud nos voto, Juramento, aut promissione se obstringeret dare alicui pro chotrophio aut pauperibus alicujus villæ quolibet mense decem solidos: siquidem nobis *Mensis* nomen ambiguum est, si pauperes illi primam pensionem sibi ex promisso deberi contenderent ad vicesimum octavum diem Januarii, & exinde deinceps reliquas vicesimo octavo quoquo die, accipiendo *Mensem* pro quatuor septimanarum spacio, quæ est una ejus nominis significatio; ille contra non deberi diceret ante ultimum diem Januarii, & sic deinceps, accipiendo *Mensem* pro duodecima ferè anni parte ut in Calendario in duodecim menses totus annus distribuitur, quæ est ejusdem vocis altera significatio: æquissimum est, ut vox ambigua ex ipsius potius quàm illorum mente accipiat. Quia illa pensio non est eis debita ex justitia, & ante factam promissionem; sed ex charitate, & vi promissionis liberæ, non alicujus pactionis aut contractus. Et de hoc genere juramenti debent illa verba intelligi, quæ citantur in glossa Juris Canonici, (a) *Patet quod Deus non accipit sic juramentum, sicut ille cui juratur, sed potius sicut qui jurat intelligit.* Sed ut hæc responsio rectius intelligatur, duo sunt observanda. Alterum, quòd hoc in spontaneis juramentis & promissionibus potissimum obtinet, cum *Non est maxime* diversa sit ratio, ut mox dicetur. Alterum, jurantem in præsentì casu obligari ad promissum servandum eo sensu, quem ipse verbis suis, quo tempore juravit, aut bona fide intendebat, aut voluit ab audientibus intelligi: non autem in eo sensu quemcunque ipsi postea libuerit illis verbis assignare. Deus enim qui aspicit cor, non luditur verbis:

(a) Gloss.
ad c. 22. qu.
5. c. 11.

(b) Greger.
26. Monal.

7. & habe-
tur 22. q. 5.

Casus 46.

(c) *ἡ μαχλο*

ἔργου, ὁ

ὁν ἔργου

ἀγίου, ὁ

δαίμονος.

Helych.

ὁ ἀνδρῶν

ἢ τῶν ἀνδρῶν

ἢ τῶν ἀνδρῶν

ἢ τῶν ἀνδρῶν. Suid.

verbis : (b) Nec debet intentio verbis inservire, sed verba intentioni.

IX. *Casus Secundus* est de Juramentis & Promissionibus (c) *ἡ μαχλοῖς*, id est, eis quæ juranti ab alio deferuntur; siue quæ alius quispiam aliquo aut jure suo aut juris prætextu à jurante exigit. Qualia sunt ea imprimis, quæ à Rectoribus pro auctoritate sua subditis imperantur, aut legibus sunt constituta: ut apud nos Juramenta *Suprematus Regii & Fidelitatis*; & ea quæ ex statutis Academiae ab eis exiguntur qui ad gradus promoveantur, aliæque similia. Item ea quæ ex justa conventionem partium ab alterutro contrahentium postulantur: ut ea quæ in pactis, foederibus, aliisque civilibus contractibus ad mutuam fidem confirmandum interveniunt. Pro responsione in hoc casu dico, Istiusmodi Juramenta regulariter intelligi debere in eò sensu, quem probabiliter judicari potest fuisse ab eo cui juratur, intentum: ita ut jurans teneatur sub pœna perjurii implere quod promissit (si sit res licita & honesta secundum intentionem deferentis) (d) *Verba intelliguntur secundum mentem & intentionem ejus cui fit juramentum*, ait Jurisconsultus. Ratio est, quia eum ob finem hoc Juramenti genus suscipitur, ut is cui juratur ex interposita, fide habeat aliquam certitudinem, id quod sibi à jurante promissum est impletum iri: de promissione autem adimplenda nihilo certior esset, si verba ex mente jurantis, & non ex sua ipsius mente essent intelligenda. Alia enim ratio est Obligationis, ubi debitum fundatur in promissione: ubi verò promissio fundatur in debito, longè alia. Ipse Deus, qui nemini ex jure

(d) L. qui
interrogatus
E. de inter.
ex legie.

Religiosissime di-
ci non secun-
dum verbum
jurantis, sed
secundum ex-
pectationem
ejus cui
juratur

quam novit
ille qui jurat, fidem
jurationis impleri.
Aug. Epist. 224. Ex-
pectationem
eorum quibus
juratur qui deciperit,
non potest non esse perjurus.
Idem
Epist. 225.

debitor

debitor est, ex promissionibus tamen suis gratuitis, facit se nobis debitorem: & qui Voto, Juramento, vel promissione spontanea se obligat ad aliquem actum charitatis, contrahit ipso facto debitum. Sed quia hoc debitum non fundatur in jure ejus cui facta est promissio, sed promanat ex mero actu libero & gratuito ipsius promittentis: omnino æquum est, ut ipse sit mentis suæ interpret, cuja potissimum interest, quantum & quatenus & quo sensu intendebat se obligare. Ast ubi contra promissio ipsa fundatur in debito aliquo antecedente; debito scil. aut subjectionis & obsequii ex autoritate superioris, aut justitiæ & pacti ex conventionione partium, quia is cui fit promissio jus habet eam exigendi, & ipsius maxime interest ut promissi fides servetur: ratio postulat ut ex ipsius potius mente & interpretatione, quàm ex promittentis sensu, de promissionis obligatione judicetur.

X. *Casus Tertius* est, ubi differens Juramentum *Casus 48.* sensus ambigui, id tantum postulat ut in ea verba juretur; permittit interim jurantis ipsius arbitrio, quocunque voluerit sensu Juramenti verba intelligere. Dico, merito suspectum esse debere latentis alicujus doli mali, & proinde recusandum esse viro pio & prudenti oblatum sub tali conditione Juramentum: quod mihi videtur triplici de causa improbandum. *Primò*, respectu ipsius Juramenti, in quo requiritur imprimis veritas: oratio autem indefiniti & ambigui sensus ante distinctionem factam non est propositio vera, imo ne propositio quidem; cum debeat propositio, ut ex ejus definitione vel pueris notum est, *verum vel falsum significare sine ambiguitate.* *Secundò*, respectu ejus cui jurandum est: finis enim juramenti proprius est, ut is cui juratur de re prius incertà habeat aliquam certitudinem: ex verbis autem incerti sensus

sensus quæ potest habere certitudo; Tertiò, respectu ipsius jurantis: qui si Juramentum sub ea conditione præstet, aut proximo scandalum, aut sibi laqueum parat. Istiusmodi enim collusio, ne cogitari quidem potest quò spectet aliò, nisi ut aut nostro exemplo alii ad idem Juramentum suscipiendum (reluctante licet conscientia) inducantur; quod est proximo scandalum præbere: aut ut aliud aliquid postea à nobis virtute illius Juramenti faciendum exigatur, quod aut illicitum sit aut incommodum; quod est nobismetipsis laqueum inducere. Caveat itaque vir prudens, ut sibi his artibus imponi patiatur: alteriúsve cujusquam aut gratiam aut metum tanti ducat, ut escam devoret, cui subesse hamum certò sciat. Sanè ut inter jurandum omnia rectè fiant, expedit ut de verborum sensu inter omnes partes quarum interest liquidò constet: id quod *liquido jurare* veteribus dictum est;

Sic tamen & liquido juratus dicere posses.

Et ex veteri formula juratura à deferente Juramentum dici solitum est, *Qua de re peto liquido jures.*

Casus 49.

XI. Sed de his satis. Pergo ad *Dubium tertium*, quod est de sensu Juramenti quoad latitudinem sive extensionem ejus: hoc est, an & quatenus sensus verborum ex scopo metiendus est. *Casus primus* est, ubi Juramenti alicujus causa fuit particularis, verba tamen sunt generalia. Exempli gratia; Juramento *Suprematus Regii* causam dedit *usurpatio Papalis*, qui supremam in spiritualibus jurisdictionem in hoc regno sibi vendicabat: verbis tamen Juramenti ita asseritur suprematus regius, ut non Papa solum, sed & universum omnes alii quicunque excludantur à suprema potestate in hoc regnò

regno exercenda. Respondeo, tale Juramentum obligare quoad verba ipsa in ultima sua latitudine. Ratio est, quia legis, licet ex particulari occasione lata; intentio tamen est generalis, omnia ejusdem generis vel rationis incommoda in futurum impedire. Et proinde etsi in proœmio legis mentis sæpè fiat particularis illius mali quod causam dedit legi ferendæ, verba tamen illa quibus lex ipsa continetur plerumque sunt magis generalia: id quod consultò & data opera factum est à Legum latoribus, ut cætera quæ sunt consimilis rationis simul complecterentur. Ut ergo de sensu Legis, non ex proœmio, sed ex corpore statuti (ut loquuntur) responsa petunt Consulti Juris: sic & Juramenti justâ interpretatione, non ex præmissa recognitione, aliave ejus præfatione, sed ex ipso quasi Corpore Juramenti Judicium sumere oportet.

XII. *Casus Secundus* est, quatenus Juramentum sit cum aliqua conditione intelligendum. Respondeo breviter. *Primò*, si verbo contineant conditionem expressam, non obligari jurantem, nisi præstita prius conditio. Ut si Caius promittat Titio se cras daturum centum, si Titius fundum ipsi hodie dederit: fundo non dato, non tenetur Caius promissione. *Secundò*, si conditio nulla sit expressa, debere tamen intelligi omnes illas conditiones sive exceptiones, quæ solent de jure & usu communi subintelligi: nempe hoc vi illud faciam, Si Deus permiserit, Salvo jure alterius, Rebus in eodem statu manentibus, Quoad potero & licebit, &c. ut fuit in explicatione secundæ hypotheseos fusiùs antè dictum.

XIII. *Casus Tertius* est de intentione Remota & Proxima. Videtur enim satisfecisse Juramento, qui fecerit id quod intenderat intentione remota, & ut finem; etsi non faciat id quod verba ipsa sonant, quæ ferè continent intentionem proximam

solum, sive mediorum. Exempli gratia, Si quis voto, juramento, vel promissione reciperet se pauperibus alicujus villæ daturum quolibet mense decem solidos, nihil autem daret toto Januario aut Febuario, sed Martio demum mense daret triginta solidos. Respondeo, jurantem, si intenderat obligare se tantum *ad substantiam rei*, non autem ad ejus rei circumstantiam sive modum, non simpliciter obligari *ad illum modum faciendi*, quem verba insinuare videntur. Unde si exemplo poposito totam trimestrem pensionem exhibuisset primo mense, sine dubio satisfecisset promissioni. Potest tamen fieri, ut per accidens & ex consequenti obligetur & ad ipsum modum rei: quia unusquisque obligatur (cæteris paribus, & si nihil aliud impediatur) eligere in dubiis id quod est tutius. Ut in exemplo jam allato certè tutius est pensionem eo modo quo promissa est solvere; id est singulis mensibus decem potius quàm tertio mense triginta. Tùm ob periculum repentinæ mortis & incertorum eventuum: tum ad vitandum, qui vel ex neglecta circumstantia oriri possent, mentis scrupulos. Suaderem itaque homini pio, ut cujuslibet sui voti, juramenti, pacti, promissionisque fidem exolvere studeat, juxta verborum & intentionis suæ tenorem, quoad commodè fieri potest, etiam in levissimis circumstantiis: ne minutiora ista contemnendo, aut scrupulos sibi creet non necessarios, aut rebus gravioribus contemnendis paulatim & sensim assuescat. Cæterum illud unum utcunque admonitos omnes velim, ut summam & corronnidem totius hujus dissertationis de Juramenti sensu interpretatione, magnopere ut caveant, ne sibi nimium hac in re indulgeant; neu benigna nimis & laxa interpretatione, cum cupiditatibus suis plus æquo favent, Juramenti religionem minuant, & se perjurii periculo exponant. Atque hæc *de Formali Causâ* dicta sufficiant.

XIV. De *Finali Causâ* paucula restant dicendâ. *Causas* 52.
Dubium primum est, cum promittitur res ex se licita, sed aut malâ intentione, aut ob malum finem. Dicendum *primò*, simpliciter illicitum esse promittere aliquid quantumvis in se licitum, malo fine vel intentione. Ratio est, quia cum quivis unus defectus in quolibet actu humano sufficiat ad hoc, ut totus actus sit malus; (*Bonum enim ex causâ integrâ est, malum ex partiali*;) tùm præcipuè defectus ex parte finis, ut qui in moralibus primas tenet partes; quò fere putant id Christi dictum pertinere, (a) *Si (a) Mat. 6. oculus tuus fuerit nequam, & totum corpus tenebrosum* 23. erit. Dicendum *secundò*, si quis aliquid alteri iuraverit ob finem inhonestum, sine conditione tamen turpi ab alio præstanda; obligari ad faciendum promissum. Ut si quis fœminæ polliceretur se ei dono missurum rem aliquam preciosam, intendens apud se ipsam eo munere ad impudicos amores pellicere, nullâ tamen ei palàm propositâ inhonestâ conditione, teneretur promissionem implere: quod si proponeret ei unâ conditionem inhonestam, non teneretur promissio. Ratio utriusque est, quia rem preciosam licitum est alteri dare: Sed dare sub conditione turpi, illicitum. Dicendum *tertiò*, Quod promissum est sub conditione mala, præstitâ conditione debere adimpleri, si res saltem sit licita. Ut si quis alteri pro adulterio, aut falso testimonio, aut alio quolibet inhonesto vel turpi officio pecuniæ summam promiserit: teneretur, ubi alter conditionem pactam præstiterit, promissis stare & pactam pecuniam dissolvere. Sic Thamari nuri sui obligatum se (b) *Judas rectè puravit, pactam scortationis mercedem hædum promissum mittere.* (b) *Gen 38. 20, 23.* Ratio est, quia etsi pactum fuerit illicitum, tamen res pacta non est illicita: Ergo fieri non debuit, sed factum valet. Et ex antedictis satis claret Juramentum illicitum de re licita posse obligare.

De Juramenti Obligatione.

XV. *Dubium Secundum* respicit jurantis intentionem. *Intentionem* dico, non eam quæ fertur objectivè in *Materiam Juramenti*, sive rem promissam; quia quæritur, quid jurans intenderit promittere, & quo sensu, & ad quid se obligare: de hac enim intentione modò actum est, cum de Juramenti sensu & interpretatione disseruimus: sed *Intentionem* eam intelligo, quæ fertur objectivè in ipsum actum jurandi: quæ quæritur, an intenderit jurare, aut se obligare, vel non. De qua multa disputant subtilius quam utilius Scholastici. Quæ ex usu fient ad vitæ institutionem pleraque in pauca contraham. *Casus* itaque *primus* est, cum quis ex consuetudine quadam jurandi, incogitans verba profundit juratoria. — *ὁ θεὸς ἐν ἡμέρῃ αὐτῆς τοῖς ἰσχυροῖς.* Dico *primò*, certum esse ejusmodi Jurationem esse grave peccatum. Non solum *originaliter*, & ratione causæ; quia profluit ex habitu quodam pravo: sed etiam *formaliter*, & ratione ipsius actus; in quantum actus ex natura sua religiosus, temere fit, non in judicio, & sine debita reverentia. Dico *secundò*, Juramentum illud, si fuit jurandi actus ex animi præcipientia prorsus indeliberatus, non obligare: sed si adfuit aliqua animi deliberatio quantumvis exigua, aliquatenus obligare. Ratio utriusque membri assertionis est: quia ut actus aliquis humanus sit obligatorius, requiritur deliberatus animus, & pro mensura deliberationis, assurgit etiam obligationis mensura.

XVI. *Casus Secundus*, cum quis honoris aut urbanitatis gratiâ (sic enim Casuistæ loquuntur) temere jurat in re fortassis levi. Exempli gratia, si quis cum altero contendens, & honoris quasi prærogativam ei deferens, ut sæpè sit, juraret se non exiturum domo, non discubiturum ad mensam, non bibiturum; nisi ille alter præverit, aut
prior

prior discubuerit, aut præbiberit. Imò cum sapissimè fiat, ut sic contententium uterque idem juret: si ejusmodi juramenta essent obligatoria, necesse esset è duobus alterum pejorare; quia necesse est alterutrum id facere, quod uterque juravit se non facturum. Dico *primò* ut supra, Juramentum istiusmodi esse temerarium, & peccato non carere, quia caret judicio. *Secundò*, esse tamen obligatorium ex sui natura, nisi fortè fuerit actus omnine indeliberatus. Sed *Tertiò*, obligationem illam aut impediri posse aut tolli; ita ut perjurus non sit, qui secus quàm juratum est fecerit. Nimirum potest *impediri* obligatio, si intelligatur cum tacitâ conditione sive exceptione, hoc sensu, Si tibi placuerit, vel si res meo arbitrio permittatur, non ibo nisi tu præveris. Potest etiam *tollì*: quia cum processerit ex respectu quodam ad honorem alterius, potest ille altero suo jure cedere, & tunc cessabit obligatio; uti (Deo volente) cum de vinculi solutione agam plenius ostendam.

XVII. *Casus Tertius*, cum quis dubius est juraverit, necne, an teneatur Juramento? Aliqui putant non obligari: ex illa regula Juris, *In dubiis melior est conditio possidentis*. Sed quum valeat illa regula in his tantum, quæ ad commutativam Justitiam pertinent; ut si Caii hæres dubitet an bona defuncti quæ ad ipsum ex testamento devenerunt, benè parta fuerint necne: Alii, & fortassè rectius, putant obligari, nisi posse dubitationem deponere. Ratio, quia in dubiis eligendum quod tutius: & est certè tutius obligatum se putare, quàm non obligatum; quia ex illo errore exponit se ad summum non nisi temporali incommodo, ex hoc perjurii periculo.

XVIII. *Casus Quartus*: cum quis volens jurare, non tamen intendit se obligare, an nihilominus obligetur?

obligetur? Scholasticorum & Casuistarum pluri-
 mi, præsertim qui ante Cajetanum fuerunt, ne-
 gant obligari. Et quidem excusat se à perjurio
 Cydippe Ovidiana istiusmodi defensione.

(a) Ovid.
 in ep. Cydip.

(a) *Quæ jurat mens est : nil conjuravimus illâ.*

At sanior est Cajetani sententia, & qui eum secu-
 ti sunt Scholasticorum, deliberate jurantem, sive
 intendat se obligare, sive non, obligare tamen.
 Etenim & actus jurandi est ex se obligatorius, &
 processit ab animo deliberato : ergo necessariò se-
 quetur obligatio, nisi aliunde impediatur. Cum
 ergo obligatio ex jurejurando necessariò & natu-
 raliter profluat, non est in potestate hominis eam
 impedire, vel summovere : nemo enim potest,
 positis rerum naturis, earum necessarios effectus
 impedire. Annon deberet omnibus ludibrium,
 qui cum manum & sigillum syngraphæ obligato-
 riæ opponeret, profiteretur tamen se nullam ha-
 bere intentionem semet obligandi? Imò illa in-
 tentionis suæ professione non obstante, annon fa-
 cto ipso obligaretur tamen? Obligatur pariter &
 qui jurat ipso jurandi actu, quicquid aut inten-
 dit, aut se intendere profiteatur : quia intendens
 causam, intendere præsumitur & ejus causæ ne-
 cessarium effectum.

Atque ita tandem difficilem hanc & diffusam
de Juramenti Vinculo, dissertationem auspice Dei
 bonitate, comite patientiâ vestrâ, per quatuor
 Causarum genera deductum, ut potui, absolvi :
 reliquam tractationis partem, quæ *de Vinculi Solu-
 tione* est, propediem (Deo annuente) unica præ-
 lectione complexurus.

PRÆLECTIO SEPTIMA.

De Vinculi Juratorii Solutione ; &
de Jurisjurandi usu & abusu.

Continens Casus quinque, & Conclu-
siones totidem.

S U M M A R I U M.

1. In promissorio Juramento quæ veritas requiratur.
2. Solutio vinculi quid sit.
3. Juramentum an sit dispensabile ?
4. Potestas Papæ dispensandi in juramentis exami-
natur.
5. Juramentum an possit commutari ?
6. Juramentum subditi prælatus potest irritum red-
dere.
7. Juramenti materiâ cessante, cessat & obligatio.
8. Relaxari potest juramentum ab eo cui factum est.
9. Non est illicitum jurare.
10. Jurandi in sermone quotidiano Cacoethes.
11. Non est jurandum sine necessitate.
12. De Juramento ab aliis exigendo, Cautiones.
13. Juramentum dubitantâ conscientiâ non susci-
piendum.

S E C T. I.

Vinculi illius sive ligaminis, quod qui jurat ligat super animam suam, & de quo tam multa hæctenus differuimus, *Solutio* hodiernum pensum est, & totius propositæ tractationis novissima pars. De qua solutione, antequam ad species descendatur, duo sunt in genere observanda. *Observandum primò*; vinculi solutionem peculiarem esse Juramento promissorio, in assertorio locum non habere. Omni Juramento, sive Assertorio, sive Promissorio debet inesse *Veritas*; sed cum hoc discrimine, quod ad Juramentum Assertorium unica sufficiat veritas de præsentī, cum in promissorio duplex requiratur; una scilicet de præsentī, altera de futuro. *Veritas de præsentī* respicit ipsum *actum jurandi*; & consistit in hoc, ut jurans quando jurat, verum dicat; hoc est, ut mens sit congrua verbis, & ut habeat intentionem servandi id quod promittit. Qui actus jurandi in Promissorio, quoad veritatem & falsitatem omninò convenit cum actu jurandi in Assertorio. Materia enim illius veritatis in utroque actu, cum sit *de præsentī*, transit in quandam quasi necessitatem immutabilem; in quantum Juramentum quamprimum præstitum est, statim aut (b) verum fuit aut falsum: quam veritatem aut falsitatem, ubi actus ille semel transierit, tam impossibile esse mutari, quàm impossibile est id quod factum est infectum fieri posse. *Obligatio* ergo illa, quæ tenetur jurans de præsentī verum dicere, cadit super ipsum *actum jurandi*. Estque illi actui inseparabiliter conjuncta; & proinde *solvi non potest*, nec à Juramento separari: & Juramenti Assertorii præter istam de præsentī nulla est ulterior Obligatio, quia materia ejus est factum aliquod præteritum

(b) Unde Cleanthes dixit, unum quæritur, ut eo ipso tempore quo jurat aut evopxetv aut otropoçetv. a iud Stob. s. tm 28.

(c) *ἁγία* ἡ
ἐκκλησία. Clean.
apud Scob.
ferm. 28.

(d) *Nin o n n i s ,
q u i a l t e r f a -
c i s t r u s e s t
q u a m i r o m i t -
t u r , i n d o l o , j u -
r a t . 2 2 . q u . 2 .
c a p . a n i m a d -
v e r t e n d u m .*

mentum eâ de re præstitum nullam inducebat obligationem, neque indiget solutione, sed pœnitentiâ : quandoquidem sic jurando etsi admissum sit grave peccatum, nullum tamen vinculum est contractum. Rei enim impossibilis, & rei item illicitæ, nullam esse obligationem ante ostendimus. *Solutio* ergo *vinculi* supponit antecedentem obligationem : eâmq; postea aliunde sic tolli significat aut saltem impediri, ut qui prius juramenti vinculo ita constrictus tenebatur, ut non liceret ei sub pœna perjurii aliter facere quàm promiserat, ad promissum suum adimplendum jam non ultra teneatur. Itaque quod nunc agitur hoc est, ut certam rationem investigemus, qua is qui se juramenti vinculo obligavit ad aliquid faciendum, possit esse securus in conscientia suâ se ab eo vinculo liberari, nec ad illud faciendum quod promisit ultra obligari. Cujus rei cum quinque omninò modi soleant assignari, singuli sunt à nobis suo ordine examinandi.

Casus 37.

III. *Primus Casus* est de Dispensabilitate Juramenti : An & quatenus Superioris dispensatio ejus obligationem tollere valeat? *Dispensatio* autem, ut ea vox communiter accipitur, exemptionem significat alicujus personæ à lege communi factam ex speciali indulgentiâ ab habente auctoritatem. Ut si quis legi alicui subditus, Principis beneficio ex speciali gratiâ ab illius legis obedientiâ eximatur : & ut fieri quotidie videmus in Academiis, ubi ex rationabili causa dispensationes solent concedi particularibus personis, ut liceat eis in aliquibus aliter quàm statutum est facere. Fundatur autem *dispensationis jus* in *omnibusq;* illa, quæ postulat ut de rigore legis nonnunquam aliquid remittatur ut æquitati sit locus. Cur enim leges necesse esset verbis generalibus ferri, & ad id respicere quod communiter & plerunque bonum & utile est publico; quod

quod tamen sapius contingere potest esse *pro hic*
& nunc inutile vel saltum minus bonum æquum
 utique visum est, ut ubi observatio ejus quod lege
 sancitum est videtur esse alicui privatæ personæ
 valde onerosa vel incommoda, & ex ejus omis-
 sione publico non multum incommodari, Princeps
 vel alius legitimus superior potestatem haberet
 determinandi legem in eo casu non videri servan-
 dam: & hoc est quod dicimus in lege dispensa-
 re. Quam autem potestatem habent *Principes se-*
culares dispensandi in legibus suis, eandem sibi ar-
 rogant *Pontifices Romani* dispensandi in votis & ju-
 ramentis. Quorum in hoc genere audaciam, dum
 subditos Regum à fidelitate sua absolvunt, Prin-
 cipum contractus & fœdera rescindunt, Votorum
 & Juramentorum vel arctissima quæque vincula
 commutando, relaxando, dispensando, contraria
 jubendo, aliòve artificio pro libitu & utilitate dis-
 solvunt, utinam eorum nonnulli, qui rectissime
 damnant, non pessime mutarentur. Sed enim ut
 alii *de facto* exerceant, solus interim Papa vendicat
 sibi quasi *de jure* debitam hanc dispensandi in ju-
 ramentis potestatem. Conquesti sunt graviter
 hac de re, & in papalium dispensationum abusus
 acriter investi, etiam ante Lutherum multi, ad
 quorum scripta remitto istarum rerum studiosos;
 atque aliquo argumentis contendo Juramenti vin-
 culum esse simpliciter indispensabile, ita ut nec
 Papa nec alius quisquam ullam habeat omnino
 potestatem cum eo dispensandi. *Primo*, quia ob-

ligatio Juramenti est de Jure Divino Naturali: (b) Et tamen de Pat. sic glossa, Duo quod contra jus naturale est potest dispensare ad 15. qu. 6. cap. auctoritatem
 Jus autem naturale non subest foro humano;
 quum Deus solus sit author & dominus naturæ,
 nec hactenus potuerit unquam ostendi, Deum
 ulli hominum generi aut ordini auctoritatem
 concessisse dispensandi (b) in his quæ sunt juris
naturalis. *Secundo*, quia concessa hac dispensandi
 potestate;

potestate; everteretur funditus præcipuus juramenti finis, qui est assecuratio (ut ita dicam) rei promissæ: nullam enim posset habere certitudinem is cui juratur impletum iri quod promissum est, si cum jurante posset dispensari ne impleret. *Tertio*, quia juramentum eodem ipso actu & in eodem instanti, quo jurandi inducit *obligationem* servandi promissionem, acquirit etiam simul ei cui juratur *jus* ad rem promissam: qui duo effectus Juramenti ita conjuncti sunt, ut posito saltero vel sublato, alterum quoque necesse sit simul poni vel tolli. Si ergo supponeretur dispensatione tolli *obligationem* jurantis, sequeretur eadem tolli quoque; *jus* ejus cui juratur. Et inde etiam ulterius sequeretur, dispensationem illam aut *inane* esse aut *iniquam*: inanem & supervacaneam, si volente eo qui juratur fieret; si invito iniquam & injustam. Illo enim volente, remitti potest obligatio (ut mox ostendam) etiam sine dispensatione: nolenti autem *jus* suum adimere, injuria est. *Quarto*, quia in juramento promissorio non tantum proximo fit obligatio, quatenus est *promissorium*; sed & Deo, quatenus est *Juramentum*. Ergo dato sed non concesso, prælatum habere potestatem tollendi obligationem, quâ homo obligatur homini respectu promissionis: præsumptio tamen esset non ferenda, si terra & cinis assumeret sibi potestatem tollendi auctoritate suâ obligationem, quâ homo obligatur Deo ut testi & vindici. *Quinto*, denique quia dispensatio humana est res *fori externi*: obligatio verò juramenti est intus in conscientiâ, quæ uni Deo subest ut judici, & in quam homo non habet imperium. Quisquis ergo vendicat sibi jus dispensandi in juramento, assumit sibi potestatem divinam erigendo sibi tribunal *in foro interno*, & exercendo dominium in hominum conscientias. Et est ipsa dispensatio invalida, & de jure nulla: sicut

sicut sententia prolata à Judice in foro non suo, quia prolata est à non Judice, est ad omnem juris effectum invalida.

IV. Torquent hic si mirum in modum Dispensationum Patroni, ut primi argumenti (quod sibi met unum objicere solent) vim declinare videantur. Sudant nimirum hoc saxum versando, (tutendam enim sibi vident utcunq; Papæ hac ex parte auctoritatem, ne culinæ suæ malè sit) nec tamen proficiunt hilum: dum quo se solidè tueantur non habent, nec inter ipsos adhuc unquam convenire potuit, quo jure Papa hanc sibi arroget dispensandi potestatem. Quod vel unum malæ defensionis conscientiam arguit. Quemadmodum enim in bello suscipiendo, sic & in exercenda potestate, causa quæ parum constanter assignatur, facile præsumitur esse parum justa. Sunt imprimis qui potestatem hanc dispensandi in Juramentis & Votis, ab illâ absolutâ & Oecumenicâ Papæ auctoritate arcessunt, quâ *mundi Dominus* est, & totius *orbis Imperator*. Quia enim omnis jurans aut vovens est Papæ subditus: propterea inquit, in omni Voto aut Juramento subintelligi debere illam conditionem, (a) *si Domino Papæ placuerit*. Unde sequitur, quamprimum Papa significaverit (id quod dispensando facit) sibi non placere ut ratum sit quod juratum est, obligationem protinus cessare. Quæ sententia si obtineret, posset Papa pro libitu suo juramenta quævis rescindere, sive subesset justa aliqua causa, sive non. Rejectâ itaque hac crassiore sententiâ, illi, inque his moderni aliquot Jesuitæ, negant Pontificem dispensare posse in Juramentis, aut Regum contractus dissolvere, neque id ab eo fieri, *proprie loquendo*; tollendo scil. obligationem, aut (stante obligatione) ab ea eximendo privatam aliquam personam:

Opin. 1.

(a) Richard in 4. distinct. 38. art. 9. v. Sayr. 6. clav. Reg. 11. n. 9.

Opin. 2.

(1) Bonavent.
Paludanus
Antoninus,
&c. apud
Sayr. ubi fu-
pra num. 9.

personam: sed dicunt eum dispensare *impropiè* tantum; (b) declarando scilicet Juramentum in eo casu non obligare, propter aliquod bonum quod impediretur, aut malum quod sequeretur, si Juramentum illud servaretur. Sed contra, præterquam quod res ipsa clamat, Papam hac in re potestatem exercere plusquam declaratoriam, aut (quod tantundem est) sub declaratoriæ potestatis obtentu posse eum de Fœderibus, Votis, Juramentis & Contractibus Regum & aliorum quorumcunque pro suo arbitrio statuere: quum sit ipse in hoc casu supremus ac solitarius Judex, cujus sententiæ omninò stari oporteat sine aliqua appellatione. Vel *Primò*, aperte *causa justa* est, cur non debeat res Juramento promissa præstari, ut si sit impossibilis, turpis, inhonesta, vel quovismodò illicita: & tunc potest jurans propriâ auctoritate, imò vero tenetur retractare quod juravit, non expectatâ Papæ vel alterius cujusquam dispensatione: ubi enim nulla est obligatio, conscientia libera est, nec dispensatione opus est. Vel *secundò*, Aut nulla apparet *justa causa* cur non servetur fides juramento data: & tunc omninò servanda est: & peccat quisquis dispensationem aut petit aut concedit; quia manet obligatio, quæ humanâ auctoritate tolli nec potest nec debet. Vel denique *dubia res* est, nec satis constat propter aliquas difficultates ex utraque parte utrum jurans teneatur adimplere quod promisit: & tunc quidem utile erit viros Divini Juris peritos, prudentes & pios consulere, & ex ipsorum sententiâ quid factum est usus statuere. Quâ in re, cùm peritiâ magis quàm potestate constet, cur potiores sint Papæ quàm alterius cujusquam partes non intelligo; nisi certum esset Papam cæteros pietate & prudentia anteire: quod non est credibile, certè non est necessarium. Alii *Tertiò*, declaratoriâ hac dispensatione

Opin. 3.

dispensatione non contenti, ut quæ Pontificiam potestatem nimium imminuat, responsionem excogitarunt miræ subtilitatis; nempe prælati (c) () V. Sayr. dispensatione re verâ tolli Juramenti obligationem, quæ est Juris Divini Naturalis; non tamen propterea dicendum, prælatum dispensare in Jure Divino & Naturali. Quia inquiunt, Lex illa Naturæ Divina est, ut juramentum quamdiu vis ejus & obligatio manet servetur: & cum hac lege Prælatum non dispensat, sed per dispensationem suam tollit illam juramenti vim, quâ jurantem ante dispensationem verè obligavit. Sed hæc subtilitas si ad vivum rescetur, aut mera nugatio est & nihil dicit, aut implicat contradictionem: & eam etiam refellit *Jesuita* (d) *Achorius*: qui tamen & ipso eo nomine (e) *Sayr* *Monacho* vapulat. Sic illi Cadmei fratres, dum se mutuis iectibus conficiunt, nec certam defensionis suæ rationem asserre valent, causam quam tuendam susceperunt defendi non posse reipsa consentunt. Concludo itaque nec Papæ, nec Principi, nec Synodo, nec Senatui, nec ulli Prælato vel Ecclesiastico vel Seculari jus esse in foederibus, contractibus aut Juramentis dispensandi; aut quenquam à vinculo quo ante factam dispensationem obstrictus tenebatur absolvi.

V. Isti de dispensatione quæstioni primæ, proxima est ei affinis de *Juramenti Commutatione* quæstio, sive *Casus secundus*. Est autem *Commutatio* (ut ipsum nomen indicat) nihil aliud quam translatio obligationis ab unâ materiâ ad aliam; quæ sive major, sive minor, sive æquivalens, videtur esse aliquo respectu commodior. Differt autem *Commutatio* à *Dispensatione* quodammodo sicut *Species* à suo Genere, vel *Part* à suo Toto. Si enim sufficeret ad solvendum vinculum tam una quàm altera: solvere ut & Vinculum ex *Toto* per Dispensationem,

() V. Sayr. num. 10. &c.

(d) Part. 1. tit. lib. 6. cap. 1. dub. 4.
(e) Sayr. 6. cla Reg 1. un. 12.

Casus 58.

Dispensationem, per *Commutationem* verò ex parte solum. Summa doctrinæ Casuistarum de *Commutatione* ferè hæc est. *Primò*, posse privatum quemvis sua auctoritate sine superioris dispensatione commutare votum aut Juramentum in id quod est *evidenter melius*. Quod confirmant exemplo ipsius Dei, qui promissa sua temporalis non semper implet ad literam, sed sæpe ea commutat in melius : & adducunt in hanc sententiam dictum Gregorii, Propositum aut promissum non infringi, qui in melius id commutat. *Secundò*, non posse commutari promissum in id quod est *evidenter pejus*, aut de quo dubium est an sit melius sine auctoritate superioris, qui habet legitimam potestatem in ea parte judicandi & determinandi. *Tertiò*, *Commutatione* omnino tolli obligationem præexistentem à materiâ priori : & induci de novo obligationem in materiâ diversâ. Sed tota ista doctrina falso nititur fundamento, *dispensabilitate* sc. Juramenti ; quæ cum nulla sit, ut modò probavimus, ruat necesse est hæc ei superstructa *Commutatio*. Dico ergo breviter, non posse remitti vel solvi juramenti vinculum, aut ex toto per Dispensationem, aut ex parte per commutationem sine consensu omnium partium. Præcipuè autem requiritur consensus ejus cui juratur ; quia ei jus acquiritur quod sine ipsius consensu non debet ei furripi. Exemplum autem à Deo sumptum non est simile : quia *promissiones Dei*, ut sunt omnes gratuite ita temporales sunt etiam conditionales, & intelligendæ, cum exceptione crucis, & beneplaciti sui utilitatis nostræ. Nec verò est *Voti & Juramenti*, respectu *Commutationis* ratio per omnia similis. *Votum* enim cum soli Deo nuncupetur poterit fortasse voventi aliqua licentia concedi permurandi id ipsum in aliud quod sit *evidenter melius* & Deo gratius ; cum nullâ fiat ista permutatione

ista permutatione injuria alicui tertiæ personæ ; ut in *Juramento*, quod homini factum est, fieret Illi homini (a) *injuria*, si absque ejus consensu & (a) *Nemo potest mutare consilium in alterius injuriam. l. 75. de divert.* præter ipsius voluntatem in aliud commutaretur. Ut si Caius juratus solvere Titio decem libras, daret ei equum decem librarum pretio æstimatum ; non censendus esset satisfacisse *Juramento*. Iniquum enim, ut quis cogatur rem sibi debitam commutare invitus. Neutro ergo istorum modorum solvi potest juramenti vinculum, aut obligatio tolli.

VI. Sed posse videtur reliquis qui supersunt tribus modis : *Irritatione* scil Superioris, *Cassatione* Materię, & *Relaxatione* Partis. *Casus* ergo *Tertius* est de solutione vinculi per *Irritationem* à Superiore factam. Significat autem *Irritatio* (sic enim barbarè licet, cum Casuistis loquendum est,) actum legitimi superioris, quo autoritate sua irritum facit sive annullat juramentum à subdito sine ipsius consensu præstitum. Rescindere enim posse legitimum superiorem vota & juramenta eorum qui sub ipsorum sunt potestate, & non sui juris, fusè docet (c) hoc ipso capite *Moses* : uti nos (c) *Num. 20.* ubi de causa efficiente egimus (d) ante ostendimus. (d) *Prælect. 4. num. 5.* Ratio est, quia is qui alienæ potestati subest, non est sui juris, non habet potestatem se obligandi in iis rebus in quibus subest, nisi ex voluntate superioris cui subest, & proinde non debet aliquo actu suo inducere sibi obligationem sine illius consensu, vel expresso, vel rationabiliter presumpso. *Jura* enim *Prælatorum* in subditos, ex lege Dei immotà & æternâ, perpetua sunt. *Officia* insuper *Subditorum* erga prælatos, obsequiique jus & subjectionis, ex eadem perpetuâ lege, perpetua sunt & indispensabiliter obligatoria. Quæ obligatio antecedens (ex tertia nostra hypothesis) impedit effectum *Juramenti* subsequēntis, ne possit

possit obligare : semper enim *obligatio prior præjudicat posteriori* ; & irritum facit omnem actum indistinctum novæ obligationis sibi contrariæ. Dicendum ergo in hoc casu, *primò*, non debere subditum in iis rebus in quibus alteri subest, jure se facturum quiddam, absque præsumpto saltem superioris sui consensu. *Secundò*, si juraverit & res sit licita, obligari ad faciendum quamdiu non videtur id esse contra voluntatem, dignitatem, aut utilitatem superioris. *Tertiò*, superiorem, si expresso consensu suo, sive antecedente sive subsequente, promissionem subditi semel confirmaverit, (c) non posse eandem postea irritum facere, aut obligationem ejus tollere. *Quartò*, si superior quamprimum rem rescierit, statim dissensum suum palam & peremptoriè subdito significaverit, prohibueritque id in quod juratum est fieri : cessare continuò obligationem illam Juramenti transitoriam ; & subditum vi obligationis officii, quæ permanens est & perpetua, teneri contra quam juraverat facere. Unde si quis alienæ potestati subditus, puta domini aut patris aut principis vel sponte suâ, vel vi & metu adductus, aliquod fortè Juramentum præstaret, in quo dominum, patrem aut Principem si adesset non fuisse consensurum crederet : jurando peccavit contra officium debitum, & omnino tenetur illud juramentum ut officio suo contrarium, non servare. Stet ergo solvi vinculum Juramenti ex irritatione legitimi superioris.

(c) Quod semel placuit, amplius displicere non potest. 2 i. reg. jur. in 6.

Casus 60.

VII. *Casus Quartus* est de solutione vinculi per cessationem materiae, aut mutationem aliquam notabilem factam circa causam Juramenti principalem. Tunc enim cessasse materiam censendum est, cum rerum status inter tempus jurandi & tempus adimplendi ita immutatus est, ut si quo tempore jurabatur prævideri potuisset is qui postea insecutus

insecutus est rerum status, non omnino juratum fuisset. Respondetur breviter, cessante Juramenti, Voti aut promissionis materiâ, cessare simul ejusdem & obligationem : quemadmodum in naturalibus & artificialibus, deficiente materia, deficere necesse est & actionem agentis. Nec enim potest ignis urere, si desit materia combustibilis : nec faber, ni ad sint ligna, scamnum facere. Si quis ergo miles juret obsequium belli Imperatori : finito demum bello, cum ipse desierit esse Imperator, non ultra tenetur ex juramento obsequium ei præstare. Et si pater aliquis juraret, se testamentum in quo filium instituisset hæredem, nunquam mutaturum : comperto tamen postea filium hæredem institutum patri venenum miscuisse, pater non ultra tenetur juramento, sed eo non obstante poterit mutato testamento alium hæredem instituere. Idem dicendum est, cum quis juravit statuta alicujus Collegii sive communitatis sibi prælecta observare : si postea contigerit ea statuta revocari vel abrogari, jurans absolvitur à vinculo illius juramenti. Ratio est, quia radice obligationis sublatâ, tollitur unâ pullulans inde obligatio : fuit autem *Materia* illa quæ causam dedit jurationi, radix ejus obligationis quæ ex illa juratione insecuta est. Juramentum enim (a) *sequitur naturam & conditionem actus cui adjungitur*, i.e. *Materiae* circa quam versatur, sicut *accessorium sequitur naturam sui principalis* (b) : & quæ accessorium locum (b) l. 2. ff. de obtinent, inquit jurisconsulti, extinguuntur, p. cul. legat. cum principales res peremptæ fuerint.

VIII. *Casus ultimus* est, de solutione vinculi *Casus 61.*
per Relationem Partis, ejus scil. cui juratum est :
 ut si Caius Titio aliquid promiserit, an remittente
 Titio obligationem, Caius promissi religione ex-
 solutus sit ? Ubi imprimis observandum hunc lo-

quendi modum *Remittere Juramentum*, & alium ei
 consimilem, *Juramenti gratiam facere*, apud bonos
 auctores non uno semper sensu accipi. Sumun-
 tur enim interdum cum relatione *ad Juramentum*
præstandum, & sic is dicitur alteri remittere jura-
 mentum, vel juramenti gratiam facere, qui
 cum alter ille paratus est jurare, contentus vo-
 luntate non postulat ab eo juramentum, sed in-
 jurato credit, vel aliâ quacunque de causâ jusju-
 randum ab eo, à quo exigendi jus habet, non exi-
 git. Plerumque tamen sumuntur cum relatione
ad Juramentum præstitum: & sic is dicitur alteri
 remittere vel gratiam facere, qui ei id quod pro-
 missum est condonat, nec rem virtute juramenti
 debitam, cum exigendi jus habeat, exigat. Sic de
 Tiberio Suetonio. (a) *Equiti Romano jurisjuran-*
di gratiam facit ut uxorem in stupro generi compertam
dimitteret, quam se antea nunquam repudiaturum ju-
raverat. Et Imperatores Antoninus & Verus
 rescripserunt (b) *Gratiam se facere jurisjurandi*
ei qui juraverat se ordini non interfuturum, & po-
stea Duumvir creatus est. Et hæc est ista remissio
 sive gratia Juramenti, quam *Relaxationem* vocant
 Casuistæ. De qua dico primum, Relaxationem i-
 stam in juramentis, foederibus, pactis, aliisq; Con-
 tractibus humanis locum habere, non item in votis.
 Ratio discriminis est, quia vota Deo fiunt ut par-
 ti: ab homine autem ea sola relaxari fas est, quæ
 homini facta sunt. Dico secundo, si juretur in gra-
 tiam alterius, id est, per respectum ad honorem,
 obsequium, utilitatem, aliudve ejus bonum vel
 commodum: juramentum non obligare, nisi is in
 cujus gratiam juratur, id gratum ratumq; habue-
 rit. Sicut juris nostratis interpretatione, non obli-
 gat Caium ad solvendum Titio centum Chirogra-
 phum, etsi Caji manu subscriptum, sigillóque fir-
 matum; nisi id Caius Titio tradiderit, Titiusque
 aut

(a) Sueton.
 in Tiber. cap.
 35.

(b) l. 38. ff.
 ad municip. l.

aut alius ejus nomine & vice sic traditum acceperit. Dico *tertiò*, Juramentum sic praestitum, si is cui juratur ratum habuerit & velit servari, non posse (c) ab alia quacunque tertia persona relaxari. Ratio est, quia nemo potest jus alteri acquirere, nisi ipse consenserit, adimere. Unde sequitur quod ante diximus, per dispensationem tertiae personae non tolli obligationem juramenti, absque consensu partium. Dico *quartò*, si is cui juratum est remiserit jusjurandum & nolit servari; jurantem obligatione protinus solvi nec in conscientia teneri id facere quod se ante facturum juraverat. Ego Caius Titio juransolvere centum, si postea Titius ei debitum remiserit, non ultra tenetur juramento. Ratio est quia potest quilibet suo jure cedere; & rem sibi debitam condonare. Debito autem saluto, (d) cessare ipso facto obligationem necesse est; cum terminus obligationis sit debiti solutio, ut ex obligationis definitione patuit, sicut apud nos, ex ipsa formulae syngraphae obligatoriae constat, soluta pecunia obligationem solvi. Si dicas debitum hic non solvi, quia promissum non impletur: Respondeo, ad omnem juris effectum perinde esse sive realiter impleatur, sive ab eo cujus interest pro impleto habeatur. Ratio, est quia *acceptatio* ejus cujus interest, est interpretativè *acceptio rei*: atque ita, cessante quasi materia, cessat obligatio, eadem fere ratione qua in proximo antecedente casu dictum est. Et hoc ipsum est quod (e) *Acceptilationem* Juris-consulti vocant per quam (*civilem* licet *so-* lutionem, & non veram) non minus tamen obligationem tolli docent, quam per veram solutionem. Si iterum dicas, ut relaxatione tolli possit obligatio homini facta, videri tamen obligationem Deo factam non ita: sicut ante responsum est casu Juramenti metu extorti. Respondeo, ex rela-

(c) Non debet
alii nocere,
quod inter alios actum est.
l. 10. ff. de
jurejurando.

(d) Tollitur
omnis obligatio
solutioe
eius quod debetur.
l. 1. in
tit. quibus
modis toll. oblig.

(e) Est acceptilatio
municipalis
solutio
ibi l. v. tit.
de Accept. ff.
46. 5. & l. 1.
Instit. 3. 30.

xato eo quo jam dictum est modo vinculo nullam fieri Deo injuriam, sicut fit in violatione Juramenti coacti: quia promissio facta præcisè in favorem alterius, in Deum dirigitur solum ut testem promissionis homini factæ, & vindicem violatæ ejus fidei quæ alteri astringitur: quam fidem cum non violarit, sed promissioni satisfecerit, omni prorsus obligatione solutus est, & apud Deum & apud hominem. Dico *quintò*, solutionem vinculi quæ fit per relaxationem partis, eousque extendi, quo parti relaxanti placuerit; ut si Caius Titio juraverit solvere centum. Titius autem ei postea quinquaginta remiserit; solvitur obligatio (g) *ex parte tantum* non ex toto. Tollitur sc. vinculum quoad quinquaginta remissos, manet quoad quinquaginta non remissos. Rursum, si Caius Titio juraverit solvere centum infra viginti dies, Titius autem videns Caium non posse constituto die sine aliquo suo incommodo pecuniam solvere, concedat ei adhuc viginti dies alios: Relaxatio hæc quæ fit per dilationem sive prorogationem temporis, eatenus solvit Juramenti vinculum, ut non teneatur pecunias solvere prout initio juraverat intra dies viginti; tenetur tamen, idque ex primi juramenti vinculo intra dies quadraginta easdem solvere. Dico *sextò*, Relaxationem partis valere ad vinculum juramenti solvendum, quantum ipsius interest: non tamen valere in præjudicium tertiæ personæ. Ratio est, quia potest quilibet per actum suum de jure proprio quantum vult remittere: Sed non potest quisquam de alieno jure quicquam demere, ipso vel inconsulto vel invito. Debet itaque unusquisque sic cedere jure suo, ut saluum sit interim alteri cuique jus suum. Sic Abraham de bonis jure belli acquisitis post reportatam de quatuor Regibus victoriam; Gen. 14. (b) jure suo cessit, cum suam prædæ partem

(a) In parte
debiti accepti-
latio fieri po-
test. l. 1. l. iii.
tit. 3. 30.

(b) Gen. 14.
22. 24.

partem Regi Sodomorum universam condonavit ; reservatâ tamen tribus Ducibus belli fociis quæ eis obtigisset justa portione. Unde Caius juratus solvere Titio & Julio centum, si Titius ei suam partem debiti condonet, solutus est Juramenti vinculo quoad illam partem quæ Titio debebatur ; manet tamen obligatio quoad partem Julio debitam. Ex eodem fundamento fit, ut *relaxatio partium* ex consensu nihil efficiat in *contractu Sponsaliorum*. Quia ibi non utilitas tantum hominis spectatur, sed & Institutum Dei : cui magna fieret injuria, si contractus ille etsi ex communi contrahentium consensu violaretur. Quia virtus illa & efficacia quam habet hæc de qua nunc agitur relaxatio ad tollendam obligationem, supponit actum illum qui obligationem induxerat, non spectavisse ad aliud aliquid, præter bonum & commodum partis relantis tantum. Si alterius cujusquam intersit ex aliquo suo jure Obligationem non solvi, Obligatio non solvitur.

IX. Eorum igitur quæ de *vinculi Juramentorii solutione* hætenus dicta sunt, breviter hæc summa est. Nec *dispensatione* alicujus superioris nec ulla *commutatione* solvi posse Juramenti vinculum, quin ut jurans adhuc in conscientia suâ obligatus maneat, adimplere id quod promisit. Sed posse tamen id vinculum aut *rescindi* & irritum reddi auctoritate superioris legitimam potestatem habentis, aut deficiente materia cessare, aut ab eo cui promissio facta est *relaxari*, ita ut obligandi vim penitus amittat. Absoluta jam tandem (Deo auspice) pro modulo tenuitatis meæ, quâ potui brevitate, perspicuitate, fide, promissâ cum hoc publicæ professionis munus auspicarer tractatione : Coronidis loco, monita quædam pauca, velut *Corollaria*, quæ nobis ad vitæ conscientiaque institutionem ex usu esse poterunt, de *Juramentorum usu*

& abusu, attexenda duxi. Idque non per modum paræneseos, ut solent Oratores facti in conscionibus ad populum, sed memores nos in Schola docere, non Ecclesiâ, per theses quasdam sive Conclusiones practicas breviter propositas & dilucidè explicatas.

X. *Conclusio Prima*, & est contra Anabaptistas & Socinianos. *Juramenti usus est licitus*. Probatur *Primo*, ex usu veteris Testamenti. Jurabant pii

(a) Gen. 14.

2. & 26. 31.

& 31. 53.

(b) Exod.

22. 11.

(c) Jer. 4. 2.

(d) Gen. 22.

16.

Psal. 140. 3.

Heb. 6 & 7.

(e) Dan 12. 7.

Apoc. 10. 6.

(f) Rom. 19.

& 9. 1.

(a) Patriarchæ: Jure-jurando terminari controversias instituit in lege (b) Moses: conditiones in jurando observandas præscripserunt (c) Prophetæ. Neque potest reddi justa aliqua ratio, cur piis sub veteri Testamento jurare licuerit, fidelibus sub novo non item liceat; cum non pertinuisse jusjurandum ad legem Ceremoniarum per Christum abrogandam, & ex ejus *sine* patet, cujus est perpetuus usus; & ex *forma*, quæ nihil videtur habere cum typo commune. *Secundo*, ab exemplis (d) Dei, (e) Angelorum, (f) Apostolorum: quorum illi *ἀνδραποδιστῶν*, hi historicè & *χρὶ πᾶν* in sacra Scripturâ sæpe jurantes inducuntur. *Tertio*, à consuetudinè omnium populorum: qui ductu luminis naturæ ad fidem firmam in civilis societatis commoditatem jurifjurandi religionem adhibendam censuerunt: quo nullum potest esse Legis Naturalis indicium certius. *Quarto*, à fine Juramenti; quæ est confirmatio fidei in rebus dubiis, ubi aliæ probationes deficiunt. Qui finis cum sit necessarius ad tollendas & terminandas lites: media ad illum finem necessaria, necesse est ut sint saltem licita. *Quinto*, à naturâ Juramenti, nihil in se continentis quod sit intrinsecè malum. Neque enim malum est *Actus Religiosus*; neque malum est *Rei dubiæ confirmatio*; neque malum est *Divini Testimonii advocatio*: ex quibus quasi membris integratur

integratur Juramenti Essentialis Definitio.

XI. Conclusio secunda. *Juramenti usus in sermone quotidiano non est licitus.* Probatur *Primò*, à natura Juramenti. Quia actus omnis religiosus, cum sit pars cultus Dei, debet præstari cum debita reverentiâ, & cum aliquâ animi cum præparatione tum attentione : quæ omnia abesse necesse est, cum temerè adhibentur & sine judicio, vel incautis & incogitantibus excidunt verba juratoria. *Secundò*, à fine Juramenti, quæ est rei dubiæ confirmatio. Quum in sermone quotidiano de rebus ferè levibus colloquia ferantur, quæ aut non sunt dubia, aut non tanti ut egeant religiosa confirmatione. Aut si tanti essent, non multò confirmator esset fides apud eos quicum agitur, ex (c) ejus hominis juramento, qui temerè & (d) multum jurat : cujus ferè ea est apud plurimos existimatio, ut ei vel injurato credatur, si putetur vera dixisse ; vel jurato non credatur, si putetur falsa. *Tertiò*, à causâ unde promanant ejusmodi juramenta. Quæ vel est vitiosus habitus, ex longo usu & pessimâ consuetudine contractus, cujusmodi habitus cordis prophani, & tantum non athei, fructus & indicium est : vel effrænis aliqua animi perturbatio, velut impotentis iræ, aut intemperantis lætitiæ ; quibus dum calent animi, facile dispunt in contumeliâ Dei. Quò mihi videntur quasi peculiariter respicere verba illa Jacobi c. 5. v. 12. *Ante omnia, inquit, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, &c.* Hortatus nempe erat fideles ad ferendum patienter injurias verbis aliquot immediatè præcedentibus : & versu sequente docet quibus se rebus exercere deceat hominem Christianum, sive doleat, sive læretur. Locus sanè dignus, in quo explicando docti viri sese exercent, & cujus scopus & vis ex verborum serie, aliquantò quàm ab Interpretibus factum

(c) οὐκ αὐτὸς οὕτως
ἐγκειται τῆς
ἀλλ' ὅπως
αὐτοῦ. JE'chyl.
apud Stob.
ser. 27.
(d) σποδίζω.
Philo.

factum est, accuratius investigetur. Poterit fortassis obiter in hanc rem aliquid compendii afferri ex ista qualicunque verborum (ut mihi sonare videntur) paraphrasi. " Ponite vobis ante oculos
 " veterum prophetarum & piorum exempla. Si
 " quid mali patimini, eorum sequimini patientiam. Si illud assequi non potestis, *ὅτι πάλιν*
 " *ἔ* at illud saltem, quod nisi negligentissimi esse
 " velitis facillimè caveri potest, ante omnia cavere,
 " ne aut doloris nimium impatientes, aut
 " è contra nimium effusi in lætitiā, temerè jurando aliquid faciatis Christiano nomine indignum, & in Dei Majestatem contumeliosum.
 " Quin continere vosmet sive commotiores sive
 " hilares intra debitos modestiæ fines, nec cœlum terræ miscete, nec omnia clamoribus &
 " jurationibus implete, sed tranquillo animo si
 " quid affirmandum sit, nudè & simpliciter affirmate; si quid negandum, nudè & simpliciter negate. At si vos porrò stimulet acrior ex utraque
 " vis parte animi impetus, non ferentis se intra
 " pectoris angustias concludi, sed aliqua exire gestientis: vestræ erit prudentiæ, animi illum ardorem in honorem Dei convertere. Quā tandem arte quæritis; dicam. *Angitur animi quis*
 " *vestrum?* non ex impatientia prorumpat statim
 " in Juramenta & Blasphemias, quod ira æstuantibus proclive est: sed oret potius & precetur
 " Deum, ut quoad illa mala auferantur, det sibi
 " patientiam. E contra, *Animo quis est læto &*
 " *hilari?* ne sic quidem in Juramenta, qui Bacchantium mos est, ora solvat: sed hymnos potius
 " & Psalmos in laudem Dei moduletur, qui tam lætos ipsi dies concessit. Si quis Apostoli verba simplicius intelligi malit; utatur suo judicio. exposui tantum quod mihi videtur non improbabile: nemini legem dico. Sed ut redeam ad institutum

ἀνεπαρξή-
 τας.

ἡδονή τις,

institutum cursum, si tamen digressus sum : illud interim certum est Jacobi verba jurandi illud ca-coethes, quod apud omnes & summæ & abjectissimæ sortis homines passim jamdiu inveteravit, omnino damnare. Multas implerem paginas, si quæ in priorum Patrum & veterum ex omni gente Doctorum Hebræorum, Græcorum, Latinorum, imò & hominum etiam Ethnicorum scriptis adversus hanc impiam consuetudinem occurrunt, in unum congererem. Accipite è plurimis unum & alterum. Ex Hebræis sapientissimum virum Siracidem (e) ——— Ne assuesce os tuum ad jurandum. (e) Sirac.

———— Sicut servus continuò verberatus non caret 23.9. ——— 14.

livore, sic qui Dei nomen crebro in os suum assumit, non eris purus à peccato. Et vir πολῶρκῃ implebitur iniquitate. E Græcis Eusebium Philosophum Gentilem, (f) Multi, inquit, hortantur homines; (f) Apud τὸ εὐορκεῖν εἶναι, id est, ut verum jurent : ego autem Stobæ ferm. existimo καὶ τὸ ἀεχρῶ μὴ εὐπετῶς ὁμολύειν, ut 37.

ne quidem omnino facile jurent : E Latinis Augustinum; (g) Jurationem cave quantum potes. (g) Lib. 1. Melius quippe nec verum jurare ——— non de ferm.

quia peccatum est verum jurare; sed quia gravissimum est falsum jurare : quò citius cadit, qui jurare dom. in consuevit. Et alibi (h) falsa juratio exitiosa : etiam (h) In Psal. vera periculosa. Sed quid opus est aliunde testi-

moniis, quum prohibita sit quotidiana hæc & non necessaria juratio, ita ut vix aliud quidquam in sacris literis disertius : & ab ipso Christo, μὴ ὀλῶς, Ego autem dico vobis, Ne jurate omnino; & ab ejus Apostolo B. Jacobo loco jam citato οὐκ πάλιν ὅ, Ante omnia ne jurate ?

XII. Conclusio tertia. Nisi ex causâ justâ, gravi & necessariâ non est jurandum. Est Juramentum ex eo rerum genere, quæ nec per se sunt male quales sunt actus furti, homicidii, sacrilegii, perjurii, & omnium vitiorum; nec per se expetendæ,

expetendæ, quales sunt actus charitatis, justitiæ, obedientiæ & omnium virtutum: sed quæ eò tantum (l) *bonæ* sunt quia *necessariæ*, ex hypothefi scil. finis, nec expetendæ nisi in ordine ad illum finem: qualia sunt omnia illa quæ ordinata sunt ad subveniendum alicui defectui, ut Medicina. Ut enim *pharmacum* non propter se repertum est sed propter sanitatem, nec ullus esset ejus usus, nisi essent humana corpora morbis obnoxia, (m) (*Honora Medicum propter necessitatem*) sic *Juramentum* institutum est ad fidem inter homines firmandam; nec ullus esset ejus usus, si non esset gens humana ignorantiae & perfidiæ heu nimis obnoxia: quo fortasse spectant illa Christi verba (n) *ἐν τῷ νόμῳ ὄντων*. Ergo sicut vitandus est medicinæ usus, ubi ad vitæ conservationem & valetudinem tuendam non videtur esse quodammodo necessaria: sic & *Juramentum* vitandum, ubi conservandæ humanæ societatis (o) *necessitas*, veritatis manifestatio & fidei confirmatio, non videntur ipsius usum aliquo modo efflagitare. Salutare monitum est illud Epieteti (ut illius Stoici omnia) *ἔργον μακάριστον εἰ μὴ δὲν τ' οἷς ἀπαιτῇ, εἰ δ' οὐκ, ἐν οὗτοι ἐόντων*. *Jusjurandum* de vitâ, si possibile est, omnino: si non, saltem quantum potes. Sancta res est *Juramentum*: sed quo sanctior, eò periculiosior, si indebitè adhibeatur. Sicut *pharmacum*, quò majoris est efficaciam & virtutis, eò magis corpori necet, si temerè & imperitè fumatur. *Juramenti assertorii* in Repub. necessarius usus est: in publicis præsertim Judiciis, ad veritatem eruendam circa facta particularia: quo pertinent *Juramenta* testium, calumniæ, purgationis, &c. Extra judicium & in rebus privatis usus ejus rarior est: potest tamen quandoq; esse necessarius: ubi sc. multum interest, ut ei quod assertoriè dicitur fides habeatur, & asserenti nisi juret non crederetur.

Juramenti

(l) Non in bonis, id est, per se expetendis, sed in necessariis jurationem habendam. Aug. 1. de term. 30. (m) Sirac. 38 1.

(n) Matt. 5. 37.

(o) In totum jurare, nisi ubi necesse est, gravi vitæ periculum committit. Quintil. 9. instit. 2. in Enchirid.

Juramenti Promissorii in Judiciis usus nullus: at extra Judicium plurimus, cum publicus tum privatus. *Publicus* imprimis ad continendum subditos in fidelitate sua erga Principes; ad firmandum fœdera & contractus Regum & Rerumpublicarum: ad servandum Leges & Statuta, & consequenter honorem, ordinem, & pacem Collegiorum & Societatem; ad publica munera fideliter administranda; atq; id genus alia. Ad privatos etiam contractus confirmandos, ut de præstatione rei inter emptorem & venditorem; de solvendo debito; de deposito reddendo; de mutuo, commodo, fidei commissio, &c. Juramentum à Veteribus frequentissimè adhibitum est. Sed in negotiis privatis plerisque aliæ iniri possunt rationes, minore cum conscientiae scrupulo, & fortassis efficaciores ad cavendam improborum hominum perfidiam, quàm sunt Juramenta: ut per pignora, fide jussores, chirographa, testes & alia quæ inducant obligationem in foro externo. Et ubi ista commodè adhiberi possunt, omnino satius esset à Juramentis abstinere: ne aut frequenter & levi de causâ jurando, res sacerrima ex nimis familiari usu abeat in contemptum: aut dum multa juramus, labamur quandoq; in perjurium. Rectè Augustinus, *Nemo novit nisi qui expertus est, quàm sit difficile consuetudinem jurandi extinguere, & non temerè facere, quod aliquando facere necessitas cogit.*

XIII. Conclusio quarta. *Grave peccatum est Juramentum ab alio indebitè exigere.* Exigit autem indebitè, *Primò*, qui cogit aliquem Juramentum præstare, quod non est aut legibus scriptis sancitum, aut moribus (i. e. usu) receptum, & longi temporis Præscriptione sine intermissione vel contradictione stabilitum. *Secundò*, qui exigit ab alio juramentum quod apertè repugnat, vel ex eo sensu quem verba præ se ferunt secundum communem usum

usum loquendi, videtur repugnare alicui Juramento ab eo prius legitimè & licitè præstito. *Tertio*, qui jurare cogit in rem illicitam, quæ scilicet est contra officium Deo, aut superioribus debitum, contra leges Regni, contra bonos mores, aut aliàs inhonesta & quæ servari non debeat. *Quarto*, quid Juramentum defert ambigui sensus, ut quoquo modo captiosum: quò conscientiæ, vitæ, libertati, aut fortunis proximi sui laqueum injiciat. *Quinto*, qui sine necessitate aut metu cogit, aut auctoritate impellit, aut consilio, exemplo, dolo malo, aliòve artificio, aut ratione inducit alium ad jurandum, quem scit juraturum contra conscientiam suam judicium. Utinam meminerint omnes qui in magna potestate, conscientiam, famam, nomini suo quam fœdum & indelebilem characterem inusserit *Jeroboamus filius Nebat*, quòd populum Israeliticum pellexerit ad peccandum: & quantopere gravem Dei iram in se provocent, qui potestate suam quam Deus unicuique dedit ad constructionem & non ad ruinam, abutantur in perniciem aliorum.

XIV. Conclusio Quinta. *Juramentum oblatum reluctantæ vel dubitante conscientia non est suscipiendum.* Probatur, *Primo*, quia (a) quod non est ex fide peccatum est. *Secundo*, quia jurandum est (b) in judicio: quod certè is non facit, qui contra conscientiam suam judicium facit. *Tertio*, quia id necesse est fieri alicujus temporalis commodi intuitu aut ad evitandum aliquod damnum, aut ad consequendum aliquod lucrum, aut ad consiliandum alicujus hominis gratiam, aut quid simile. Quam autem indignum est homine Christiano, Deum mundo, cœlum cœno, animam corpori gaudium æternum lucro temporali, spem vitæ futuræ præsentis otio, internam pacem externæ posthabere! *Quarto*, quia sic jurans perjurii (gravissimi peccati) periculo se evidenter exponit. Qui enim spe metuve

(a) Rom.

14. 13.

(b) Jer. 4. 2.

metûve alicujus temporalis commodi vel incommodi induci poteſt ut juraret quod non debuit, hunc vix credibile eſt non poſſe pari ſpe metûve induci ne adimpleat quod juravit. Perjurium autem vel iſſis etiam Ethnicis inter graviffima illa crimina ex habitum, quæ credebantur Deorum immortalium iram non in reos tantum, ſed & in poſteros ipſorum, imò & in univerſas gentes accerſere. Quo magis nobis metuendum eſt, qui Deum illum verum & unum colimus, qui ſolenniter edixit ſe non habiturum inſontem, quifquis nomen ipſius in vanum aſſumeret : ne dum quacunq; oculos obvertimus tam uberem & luxuriantem undique Juramentorum & perjuriſſimorum ſegetem, albeſcentemque jamdiu ad meſſem conſpicimus ; Deus juſtiſſimus judex, ad tam perfidam & profanam gentem penitus excindendam, peracutam judiciorum falcem celerrimè immittat. Iratum ſenſimus jamdiu clementiſſimum Patrem, & læſam infinites victamque (ſi fas dicere) peccatis noſtris infinitam Dei patientiam in furorem verſam. Non facile eſt dicere, ob quæ potiſſimum peccata, ubi omnia ſunt ſumma. Sed profeſſo qui ſeriò cogitaverit, ex quo nos Deus proprio ſtagello percutere cœpit, de his graviffimis jurandi pejerandique peccatis quàm non dolumus, imò potiùs quàm immenſum increverit, hinc infrænata & impunita jurandi & blaſphemandi licentia, illinc pejerandi ſub Religionis obtentu fœda hypocrifiſis : vix fieri poteſt quin ut ei in mentem ſubinde veniat illud Jeremiæ Prophetæ, *A Jura-*
mentis terra luget.

Quæ cum ita ſint, viri, patres & fratres, exorandi ſumus qui adſumus omnes, & quotquot uſpiam ſunt hominum, qui paci cum publicæ Regni & Eccleſiæ, tum privatæ cordis & conſcientiæ ſuæ benè cupiunt : ut contemptum nominis divini & fidei

fidei violatæ crimen ipsi imprimis sedulo caveamus, juramenta non necessaria omninò fugiamus, ab aliis indebitè delata constanter recusemus, à nobis debitè ritèque præstita fideliter expleamus; deinde ut peccandi licentiam & in aliis quoque quantum in nobis est strenuè coerceamus; Deum denique Opt. Max. assidue precemur, ut flagello ejus edocti admonitique & sub potenti ejus manu humilitati, ad ipsius misericordiam confugiamus, justitiam agnoscamus, gratiam imploremus, in peccatorum nostrorum remissionem, vitæ emendationem, & animarum salutem, per & propter merita Domini nostri Jesu Christi, Cui cum Patre & Spiritu Tri-uni Omnipotenti Deo sit regnum, potentia & gloria in Secula Seculorum.

Amen.

F I N I S.

